

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**BASKI GRUPLARIN SİYASİ KARAR ALMA
ORGANLARI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ:
TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Özcan BİLGİCİ

**Enstitü Anabilim Dalı: Kamu Yönetimi
Enstitü Bilim Dalı : Siyaset ve Sosyal Bilimler**

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. İrfan HAŞLAK

EKİM - 2010

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

BASKI GRUPLARIN SİYASİ KARAR ALMA
ORGANLARI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ:
TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Özcan BİLGİCİ

Enstitü Anabilim Dalı : Kamu Yönetimi
Enstitü Bilim Dalı : Siyaset ve Sosyal Bilimler

Bu tez 07/10/2010 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. İrfan HASLAK
Jüri Başkanı

Kabul
 Red
 Düzeltme

Yrd. Doç. Dr. Köksal ŞAHİN
Jüri Üyesi

Kabul
 Red
 Düzeltme

Yrd. Doç. Dr. Tuncay KARDAS
Jüri Üyesi

Kabul
 Red
 Düzeltme

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Özcan BİLGİCİ

07.10.2010

ÖNSÖZ

“Baskı Gruplarının Siyasal Karar Alma Organları Üzerindeki Etkisi: Türkiye Barolar Birliği Örneği” konusu siyasal karar mekanizmalarında önemli işlevlere sahip kurumlar haline gelen baskı gruplarını örnek üzerinde incelemeye değer bulunmuştur. Bu çalışmanın hazırlanmasında yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Yrd. Doç. Dr. İrfan HAŞLAK’a teşekkür ederim.

Ayrıca hayatımın her anında maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen aileme en yüce şükranlarımı sunarım. Yetişmemde katkıları olan tüm hocalarıma da minnettar olduğumu ifade etmek isterim.

Özcan BİLGİCİ

07.10.2010

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR LİSTESİ	iv
ÖZET	v
SUMMARY	vi
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1: BASKI GRUPLARININ KAVRAMSAL BOYUTU VE FONKSİYONEL ÖZELLİKLERİ	9
1.1. Baskı Grubu Kavramının Çeşitli Tanımları	9
1.2. Baskı Gruplarının Ortaya Çıkışı ve Gelişimi	11
1.3. Baskı Gruplarının Diğer Gruplar İle Karşılaştırılması.....	13
1.3.1. Baskı Grupları ve Çıkar Grupları Ayrımı.....	13
1.3.2. Sivil Toplum Kuruluşları ve Baskı Grupları Ayrımı	14
1.3.3. Siyasi Partiler ve Baskı Grupları Ayrımı	16
1.3.4. Lobiler ve Baskı Grupları Ayrımı	17
1.3.5. Medya ve Baskı Grupları Ayrımı	18
1.4. Demokrasi ve Siyasal Katılımın Gelişiminde Baskı Gruplarının Rolü	19
1.5. Kamuoyunun Baskı Grupları Açısından Önemi	22
1.6. Baskı Gruplarının Sınıflandırılması	24
1.6.1. Amaçlarına Göre Baskı Grupları	25
1.6.2. Coğrafi Sınırlarına Göre Baskı Grupları.....	26
1.6.3. Örgütlenmelerine Göre Baskı Grupları.....	28
1.6.4. Sendikal ve Mesleki Baskı Grupları	30
1.6.5. Kamusal Baskı Grupları.....	32
1.6.6. İdeolojik Nitelikli Baskı Grupları	34
1.7. Baskı Gruplarının İşlevleri	36
1.8. Baskı Gruplarının Gücünü Belirleyen Faktörler	37
1.9. Baskı Gruplarının Olumlu - Olumsuz Yanları ve Ortak Özellikleri.....	41

BÖLÜM 2: BASKI GRUPLARININ SİYASİ KARAR ALMA SÜRECİNE

ETKİLERİ	45
2.1. Siyasi Karar Alma Süreci ve Siyasi Karar Alma Organları	45
2.1.1. Siyasi Karar Alma Süreci	45
2.1.2. Siyasi Karar Alma Organları	47
2.2. Baskı Gruplarının Siyasi Karar Alma Sürecini Etkileme Yöntemleri	56
2.2.1. Kulisçilik ve Lobicilik	57
2.2.2. İkna ve Tehdit Etme	57
2.2.3. Siyasi Partilerle İlişki Kurma	58
2.2.4. Özel Ayrıcalıklar Sağlama	59
2.2.5. Gösteri Düzenleme, Boykot ve Grev Uygulaması	60
2.2.6. Medya ve Kamuoyu Oluşturma	61
2.2.7. İtaatsizlik ve Sabotaj	61
2.2.8. Rüşvet	62
2.3. Baskı Gruplarının Siyasi Karar Alma Organları Üzerindeki Etkisi	62
2.3.1. Baskı Gruplarının Yasama Organı Üzerindeki Etkisi	63
2.3.2. Baskı Gruplarının Yürütme Organı Üzerindeki Etkisi	64
2.3.3. Baskı Gruplarının Siyasi Partiler Üzerindeki Etkisi	65
2.3.4. Baskı Gruplarının Yerel Yönetimler Üzerindeki Etkisi	67
2.3.5. Baskı Gruplarının Bürokrasi Üzerindeki Etkisi	69
2.3.6. Baskı Gruplarının Üniversiteler ve Kitle İletişim Araçları Üzerindeki Etkisi	70
2.3.7. Baskı Gruplarının Yargı Organları Üzerindeki Etkisi	73

BÖLÜM 3: BİR BASKI GRUBU OLARAK TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ 75

3.1. Meslek Kuruluşlarının Niteliği ve Türkiye Barolar Birliği	75
3.2. Türkiye Barolar Birliği'nin Kuruluşu ve Yapısı ile Amaçları ve Görevleri	79
3.2.1. Barolar ve Türkiye Barolar Birliği'nin Kuruluşu ve Yapısı	79
3.2.2. Türkiye Barolar Birliği'nin Amaçları ve Görevleri	82
3.3. Türkiye Barolar Birliği'nin Siyasi Faaliyetlerinin Gerekçesi ve Hukuki Çerçevesi	84
3.4. Siyasal Bir Baskı Grubu Olarak Türkiye Barolar Birliği	89
3.5. Türkiye Barolar Birliği'nin Siyasi Karar Organlarını Etkileme Yolları	92

3.6. Türkiye Barolar Birliği'nin Siyasi Karar Alma Organları Üzerindeki Etkisinin Dört Örnek Olay Üzerinde İncelenmesi	93
3.6.1. Avrupa Birliği Süreci	94
3.6.2. Anayasa Değişikliği Sorunu ve Yargı Reformu	99
3.6.3. Ergenekon Davası	105
3.6.4. Demokratik Açılım Konusu	109
3.7. Türkiye Barolar Birliği'nin Siyasi Karar Alma Organlarını Etkileme Çabalarının Sonuçları	112
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	119
KAYNAKÇA.....	125
ÖZGEÇMİŞ.....	135

KISALTMALAR LİSTESİ

- AB** : Avrupa Birliği
- ABD** : Amerika Birleşik Devletleri
- AGİT** : Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
- AK PARTİ**: Adalet ve Kalkınma Partisi
- DDK** : Devlet Denetleme Kurulu
- DİSK** : Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu
- HAK-İŞ** : Hak İşçi Sendikaları Konfederasyonu
- ILO** : Uluslararası Çalışma Örgütü
- IMF** : Uluslararası Para Fonu
- NGO** : Non-Govermental Organization (Hükümet Dışı Örgütler)
- MÜSİAD** : Müstakil Sanayici ve İş Adamları Derneği
- TRT** : Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu
- WTO** : World Trade Organization (Dünya Ticaret Örgütü)
- NATO** : North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Paktı Teşkilatı)
- TBB** : Türkiye Barolar Birliği
- TBMM** : Türkiye Büyük Millet Meclisi
- TEMA** : Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı
- TİSK** : Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu
- TOBB** : Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
- TÜRK-İŞ** : Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu
- TÜSİAD** : Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği
- STK** : Sivil Toplum Kuruluşu
- WHO** : Dünya Sağlık Örgütü

Tezin Başlığı: Baskı Gruplarının Siyasi Karar Alma Organları Üzerindeki Etkisi: Türkiye Barolar Birliği Örneği

Tezin Yazarı: Özcan BİLGİCİ

Danışman: Yrd. Doç. Dr. İrfan HAŞLAK

Kabul Tarihi: 07.10.2010

Sayfa Sayısı: v (ön kısım) + 135 (tez)

Anabilimdalı: Kamu Yönetimi

Bilimdalı: Siyaset ve Sosyal Bilimler

Her devirde ve her sistemde, ortak menfaatlere sahip insanların siyasal yaşamı etkilemek için belirli gruplar etrafında toplandıkları görülmüştür. Bu tür yapılanmalardan olan baskı grupları, çağdaş demokrasilerin siyasal yaşamında günden güne önem kazanarak özellikle son zamanlarda sosyal bilimler alanında ilgi çekici bir araştırma konusu haline gelmiştir.

Bu çalışmada, baskı gruplarının siyasi karar alma mekanizmasında ne gibi rollerinin olduğu Türkiye Barolar Birliği (TBB) örneği incelenerek tartışılmaktadır. Baskı grupları, siyasal karar alma mekanizmasında bazen siyasal partiler kadar bazen de onlardan daha fazla etkili olabilmektedirler. Bu etkilerin ortaya konulabilmesi için incelenen Türkiye Barolar Birliği'nin siyasi karar alma organlarını etkilemeye yönelik faaliyetleri, ülkemizi büyük ölçüde etkileyen dört "örnek olay" ele alınarak incelenmiştir. Bu örnek olaylar ülkemizin son yıllarda yaşadığı değişim ve dönüşüm sürecini derinden etkileyen ve TBB'nin de etki alanı içinde zuhur eden olaylardır. Böyle bir çalışmada anket yöntemine başvurulmamasının nedeni örneklem grubunun seçimindeki zorluk ve seçilecek her örneklem grubunda sonucun farklı çıkma ihtimalinin varlığıdır. Şöyle ki; TBB başkan, başkan yardımcıları ve üyelerine yapılacak bir anket, stratejilerine uygun bilgileri anket yoluyla cevaplamak istemeyecek olmaları nedeniyle başarılı olmayacaktı. Toplumun belirli bir kesimi üzerinde yapılacak anket çalışması da sağlıklı ve amaca hizmet edecek bir sonuç vermeyecekti.

Gelişmiş tüm demokrasilerde baskı gruplarının karar süreçlerini kendi tercihleri doğrultusunda etkileme yönünde yoğun çaba harcadıkları ve çoğu kez de başarılı olabildikleri gözlenmektedir. Bu olgu demokratik rejimlerin daha sağlıklı olmasına katkıda bulunmaktadır. Baskı gruplarının siyasi karar süreçlerine aktif bir biçimde katılmaları, demokrasinin sağlıklı işleyişinin bir göstergesi olarak algılanmalıdır.

Baskı grupları, siyasi karar süreçlerine yapıcı etki etmenin yanı sıra, iktidarın nimetlerinden yararlanmak güdüsüyle sisteme zarar da verebilmektedirler. Çağdaş demokrasilerin, "baskı grupları demokrasisi" biçimine dönüşmemesine özen gösterilebildiği ölçüde, toplumsal dengenin ve hakkaniyetin korunabilmesi mümkündür olacaktır.

Çalışma, güçlü olan ve uygun metotları kullanan baskı gruplarının siyasal kararlar üzerinde önemli etkilerinin olduğu sonucuna varmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Baskı Grupları, Siyasi Karar Alma, Türkiye Barolar Birliği, Çıkarların İfade Edilmesi

Title of the Thesis: Effect of Pressure Groups Political Decision-Making Bodies: The Case of Turkey Bar Association	
Author: Özcan BİLGİCİ	Supervisor: Assist. Prof. Dr. İrfan HAŞLAK
Date: 07.10. 2010	Nu. of pages: v (pre text) + 135 (main body)
Department: Public Administration Subfield: Political and Social Sciences	
<p>In every era and every system, people with common interests to influence the political life of particular groups that were gathered around. Such as the pressure groups, in contemporary political life from day to day importance of democracy, particularly in the field of social sciences in recent times an interesting research topic has become. This type of configuration pressure groups, political life of contemporary democracy is gaining importance day by day. Particular interest recently in the social sciences has become a research topic.</p> <p>In this study, pressure groups and what their role in political decision-making as an example of the Bar Association of Turkey is examined and discussed. Pressure groups, political parties, sometimes until the political decision-making them more effective and sometimes can be. These effects were examined for the identification of the Bar Association of Turkey to influence political decision-making body for the activities, which greatly influenced our country in four 'case studies' discussed examined. Examples of events that our country has experienced in recent years, the events that are affecting the process of change and transformation. Turkey Bars Association as well as the influence of these events occurring within the field are the events. In a study of not resort to such surveys because of difficulties in the selection of the sample group and the group will be selected in each sample, the result is the existence of different probability. That is the bar association president, vice presidents and members will be made to a survey by questionnaire with the appropriate information strategies will not want to answer. Survey would therefore be successful. Be made on a particular segment of society survey results also provide a healthy and would not serve purpose.</p> <p>With all the pressures of democratic decision-making process developed in accordance with their own preferences in the direction of the intense effort to influence and often successful they can be observed. Democratic regimes in these cases is contributing more to be healthy. Of pressure groups to participate actively in political decision-making process of democracy should be seen as an indicator of the healthy operation.</p> <p>Pressure groups to influence political decision-makers as well as processes, taking advantage of the blessings of government incentives may risk damage to the system. Of modern democracy 'pressure group democracy' can convert not much care, social balance and equity will be able to preserve.</p> <p>Studies, a powerful and convenient methods of pressure groups which have significant impacts on political decisions are concluded.</p>	
Keywords: Pressure Groups, Political Decision-Making, Turkey Bars Association, The Declaration of Interests	

GİRİŞ

Batı'da sanayi devriminden sonra ortaya çıkan, Türkiye'de ise ancak çok partili dönemden sonra filizlenmeye başlayan ve kısmen de 1980'lerden sonra çeşitlenerek etkinliği artan baskı grupları, Türkiye'de sosyal bilimlerde sıkça karşılaşılan kavramsal tartışmalar ve çelişkiler nedeniyle, siyaset ve sivil toplum kavramı gibi halen üzerinde fikir birliğine varılamamış konulardan biridir. Pek çok sosyal bilimci bu kavramları farklı zamanlarda farklı şekillerde tanımlamaya çalışmışlardır.

Baskı grupları, siyasal partilerle birlikte siyasal karar mekanizmalarında önemli işleve sahip kurumlar haline gelmişlerdir. Toplumun isteklerini idareye iletmekte sivil toplum örgütleri ile birlikte "baskı grupları" yönetimde etkin rol almaktadırlar. Baskı gruplarının etkinlikleri, ilk zamanlarda olumsuz ve meşruiyeti tartışılan, kötü, karanlık faaliyetler şeklinde algılanmıştır. Ancak, bugün artık bu tip yapılanmalar çoğulcu demokrasinin vazgeçilmez bir unsuru haline gelmiştir. Hatta ülke yönetimindeki sorumlulukların paylaşım yöntemi olmuştur. Baskı grupları, özellikle temsili demokrasinin katılımı sağlamadaki yetersizliğine karşı bir çözüm olarak gösterilmektedir (Üstüner,2007:310-317). Baskı grupları, siyasal katılımı sadece partiler ve halkın seçimlerde oy kullanması ile sınırlanmaktan kurtararak, çoğulcu katılımı sağlayan örgütler haline gelmişlerdir. Günümüzde baskı grupları neredeyse yasama, yürütme ve yargı organlarının yanında dördüncü kuvvet durumunda rol oynamaktadırlar. En fazla gelişmiş oldukları ülke olan Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nde, "görünmez hükümet" ve "tahtın arkasındaki kuvvet" tanımlamaları siyasal alanda ne derece etkili olduklarının göstergesidir. Demokratikleşme sürecindeki iyileşmelerle birlikte örgütlenme özgürlüklerindeki hızlı gelişmeler baskı gruplarının önemini daha da artırmıştır.

Siyasal demokrasilerin özünü, çeşitli grupların çıkarlarını, isteklerini ve tercihlerini özgürce ifade etmesi, birleştirmesi ve siyasal politikaların bu süreç sonucu oluşması teşkil etmektedir (Kuzu,1992:330-336). Siyasal partiler bu sürecin önemli bir aracıdır. Siyasal partiler iktidarı ele geçirerek toplumsal talepleri yerine getirmeye çalışırlar. Fakat siyasi partilerin yapısı genellikle tek başına toplumsal istek ve ihtiyaçları birleştirerek yerine getirecek kapsam ve yeterlilikte değildir. Bunun sonucu olarak

baskı gruplarının siyasal demokrasiler açısından önemi ve gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Baskı grupları, kendi toplumsal tabanlarının çıkar ve görüşlerini dile getirerek siyasal karar organlarına iletirler. Bu çıkar ve görüşlerin uyuşabilecek nitelikte olanlarını birleştirip, ortak hedeflere dönüştürme işlevi ise siyasal partilere aittir. Bu nedenle baskı grupları ile siyasal partileri, özellikle çoğulcu demokrasilerde birbirlerinin işlevini tamamlayan, kolaylaştıran kurumlar olarak görmek gerekir. Siyasi partiler siyasi iktidar peşinde koşarlarken şüphesiz yalnız değildirler. Onları etkileyen, onlarla dayanışma içinde olan ve onlara yardım eden çok sayıda toplumsal örgüt vardır. Bu toplumsal örgütler doğrudan siyasi iktidar peşinden koşmamakla birlikte, destekledikleri siyasi partiler iktidar olunca siyasi iktidarın nimetlerinden yararlanmaktadırlar. Baskı grupları, ortak menfaatler etrafında birleşen ve bunları gerçekleştirmek için siyasal otorite üzerinde etki yapmaya çalışan örgütlenmiş gruplar olarak tanımlanacak olursa siyasi hayatta önemli görevler yüklenebileceği kavranmış olacaktır. Böylece siyasi hayatta baskı gruplarının önemli görevler yüklenebileceği kavrandıktan sonra hemen hemen bütün ülkelerde bu grupların hızla geliştikleri ve bunların da, siyasi partiler gibi anayasal kurumlar haline geldikleri görülmektedir.

Tezin Konusu

Bu çalışmada, siyasi iktidar, siyasi karar alma süreci ve bu süreci etkileyen aktörlerden olan baskı grupları ile onların uyguladığı yöntemler incelenecektir. Siyasal karar merkezlerini etkileyerek çıkarlarını koruma, kollama veya maksimize etmek uğrunda olan baskı gruplarının siyasi karar alma organları üzerindeki etkisi Türkiye Barolar Birliği örnek olay alınarak incelenecektir.

Tezin Amacı

Bu tezin temel amacı ülkemizde ve dünyada giderek gelişen, adeta siyasal hayatın vazgeçilmez unsuru haline gelen, toplumun yönetime demokratik katılımını sağlayan baskı gruplarını ve bu grupların önemi ve gerekliliğini ortaya koymaktır. Baskı gurupları demokratik ülkelerde yönetilenle yöneten arasında köprü görevini yerine getirmenin yanı sıra demokratik sisteme de katkısı nedeniyle önemli görevler üstlenmektedir. Çalışmada, ülke yönetimine etki eden ve tabanından gelen istekleri karar alma mekanizmalarına ulaştıran baskı gruplarının yapısı ve çalışma şekilleri ile

işlevleri araştırılarak bir baskı grubu olan Türkiye Barolar Birliği'nin etkileri incelenecektir.

Tezin Önemi

Sivil toplum düşüncesinin önem kazanmasıyla birlikte gündeme gelen baskı grubu kavramı, geçmişten bu yana siyasal ve sosyal bilimler literatürünün en önemli konularından biri olmuştur. Başta ABD olmak üzere batı toplumlarının en gözde çalışma alanlarından biri olan baskı grubu, pek çok kitap ve araştırmaya konu olmuşken, Türkiye'de yeteri kadar değer verilmemiştir. Ülkemizde çoğu birbirine benzer bir kaç kitap, makale ve akademik çalışma dışında bu konuda yeteri çalışmanın olmaması tezin önemini ortaya koymaktadır. Tezin bir başka önemi ise demokrasinin kurulması, yerleşmesi ve gelişmesinde büyük rol oynayan baskı gruplarının, toplumun tüm bireylerini ilgilendiren siyasal karar mekanizmalarına etkisini örnek olay üzerinde incelemesidir.

Yukarıda belirtilen amaç çerçevesinde tasarlanan çalışma gerek örnek olay incelemesinde ilklerden olması bakımından, gerek konuyla ilgili daha sonra yapılacak literatür çalışmasına, gerekse baskı grupları üzerinden gerçekleştirilecek farklı uygulamalara önemli katkılar sağlayacağı düşüncesiyle ayrı bir öneme sahiptir.

Demokrasilerin gelişmişliğinin göstergesinde baskı gruplarının katkısı günümüzde yadsınamaz bir gerçekliktir. Bu gerçeklik baskı grupları ile ilgili yapılacak çalışmalara ilham kaynağı olmaktadır. Çünkü demokrasinin bu kadar önemli sayıldığı günümüzde, demokrasinin gelişiminde önemli rol oynayan baskı gruplarının incelenmesinin büyük yararlar sağlayacağı açıktır.

Ayrıca Türkiye'de hükümetlerin büyük ölçüde ulusal kamuoyu ve çeşitli baskı gruplarının etkisi altında kalarak konuyla ilgilenmek zorunda bırakılmaları da çalışmaya özgünlük kazandırmaktadır.

Hukuk siyaset ilişkisinin ülke gündeminin merkezine oturduğu, siyasetin başat gündeminin hukuk olduğu, çeşitli hukuk kurumlarının neredeyse bir siyasi aktör gibi tutumlar aldığı bir ortamda baroların siyaset üstü veya dışı bir tavırsızlık içinde olması ele alınması gereken bir sorundur. Bu sorun kuşku yok ki baro-siyaset ilişkisini

değerlendirebilecek bir çerçevede tartışılırsa anlamlı olacaktır. İşte kısaca bu çalışmada böyle bir tartışmanın yapılması amaçlanmıştır.

Araştırma Soruları ve Hipotezler

Tezde, baskı gruplarının toplumun isteklerini, çıkar ve görüşlerini siyasi karar alma mekanizmalarına ileten, karar organlarını etkileyen ve üyelerinin kararlara rızasını sağlayan kuruluşlar olduğu varsayımları üzerinde durulmuştur. Yine Türkiye Barolar Birliği'nin olumlu ya da olumsuz sayılabilecek bir takım etkilerde bulunarak siyasi karar alma organlarını etkilediği varsayımları araştırılmıştır. Kısaca, siyasal kararların belirlenmesinde baskı gruplarının siyasi karar alma organları üzerinde birincil derecede etkiye sahip oluşumlar olduğu kabul edilmiş ve bu bakış açısı araştırmanın dayandığı temel varsayımı oluşturmuştur. Bu bağlamda, aşağıda sıralanan araştırma soruları ve buna bağlı olarak geliştirilen hipotezler sınanacaktır.

Araştırma Soruları

1. Baskı grupları siyasi karar alma organlarını etkilemekte midir? Etkilemekte ise bu etkilemeler hangi yöntemlerle ve nasıl olmaktadır?
2. Türkiye Barolar Birliği'nin siyasi karar alma organlarının aldığı/alacağı kararlar üzerine etkileri nelerdir? Ayrıca bu etkilemelerin arkasındaki gerekçeler nelerdir?
3. Türkiye Barolar Birliği'nin siyasi karar alma organlarını etkilemeye yönelik faaliyetlerinin siyasi karar alma organları üzerindeki etkileri nelerdir?

Hipotezler

1. Baskı grupları siyasi karar alma organlarını derinden etkilemektedirler.
2. Türkiye Barolar Birliği siyasi karar alma organlarının aldığı/alacağı kararları büyük oranda etkilemektedir. Bu etkileme bazen siyasi karar alma organlarının alacağı kararları değiştirmelerine, bazen farklı kararlar almaya bazense aldıkları kararları geri almaya zorlamaktadır.
3. Türkiye Barolar Birliği siyasi karar alma organlarının ve kamuoyunun görüşlerine doğrudan yön vermeye çalışmaktadır. Birliğin politik kararların

alınmasına yönelik etkileme faaliyetleri farklı biçimlerde tezahür etmektedir.

Buna göre, gerek çalışmanın teorik çerçevesini oluşturan baskı grupları ile ilgili bölüm ve siyasi karar alma organları üzerinde baskı gruplarının etkisinin incelendiği bölümde gerekse çalışmanın TBB'ye ilişkin örnek olay incelemesinde kullanılan nitel analiz tekniğinin, bu hipotezleri sınamada yeterli verileri sağlayacağı düşünülmektedir.

Tezin Hazırlanmasında Kullanılan Yöntem

Tezde, baskı gruplarının toplumun isteklerini toplumsal tabanının çıkar ve görüşlerini siyasi karar alma mekanizmalarına ileten, karar organlarını etkileyen ve üyelerinin kararlara rızasını sağlayan kuruluşlar olduğu varsayımları üzerinde durulmuştur. Yine Türkiye Barolar Birliği'nin olumlu ya da olumsuz sayılabilecek bir takım faaliyetlerde bulunarak siyasi karar alma organlarını etkilediği varsayımları araştırılmıştır. Bu şekilde Türkiye'de kamusal kararların şekillenmesinde önemli bir rol üstlenmiş olan Türkiye Barolar Birliği'nin kamuoyu oluşturmadaki etkisi de incelenmiş olacaktır.

Çalışma, Türkiye Barolar Birliği'nin de bir baskı grubu olduğu ve baskı gruplarının hükümetlerin genel politikalarında son derece etkili örgütlenmeler olduğu temel varsayımından hareketle tasarlanmıştır. Bu tasarının ispatı çalışmanın örnek olay incelemesi olan Türkiye Barolar Birliği'nin siyasi karar organlarını etkilemek için sergilediği tutum ve faaliyetlerin, öncelikle birliğin dergisi, bildirimleri, raporları, internet sitesi ve yazılı basın üzerinden yansımalarının incelenmesiyle sağlanacaktır.

Baskı gruplarının tanımları, amaçları, çeşitleri ve fonksiyonel özellikleri hakkında bilgilerin verildiği birinci bölümdeki bilgilerin teorik olması nedeniyle kitap, makale ve internet sitelerinden yararlanılmıştır. Söz konusu bölümde; baskı grubu kavramının çeşitli tanımları yapılmış, baskı gruplarının ortaya çıkışı ve gelişimi hakkında bilgiler verilmiştir. Daha sonra baskı grupları, çıkar grupları, sivil toplum kuruluşları, siyasi partiler, lobiler ve medya ile karşılaştırılarak aralarındaki temel benzerlikler ve farklar ortaya konulmuştur. Yine yoğun olarak teorik bilgilerin verildiği birinci bölümde baskı gruplarının demokrasi ile ilişkisi ortaya konulmuş, siyasal katılımın gelişiminde baskı gruplarının ne gibi rolleri olduğu sorusunun cevabı aranmış ve kamuoyu kavramı tanımlanarak kamuoyunun baskı grupları açısından önemine değinilmiştir. Birinci bölümün son kısmında ise, baskı gruplarının sınıflandırılması, işlevleri, gücünü

belirleyen faktörler ve olumlu - olumsuz yanları ile ortak özellikleri üzerinde durularak konunun bir bütün olarak ele alınması sağlanmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise siyasi karar alma süreci, baskı gruplarının siyaseti etkileme yöntemleri ve baskı gruplarının siyasi karar alma organları üzerindeki etkileri incelenmiştir. Bu bölümde öncelikle siyasi karar alma süreci, siyasi karar alma sürecini etkileyen unsurlar ve siyasi karar alma organları ile Türkiye’de ki durum gözler önüne serilmiştir. Baskı gruplarının siyaseti etkileme yöntemleri ele alındıktan sonra baskı gruplarının siyasi karar alma organları üzerindeki etkileri; yasama, yürütme ve yargı organları, siyasi partiler, yerel yönetimler, bürokrasi ve sivil toplum kuruluşları ile üniversiteler ve kitle iletişim araçları ayrı ayrı incelenerek belirtilmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın son bölümü olan üçüncü bölümde ise bir baskı grubu olarak kabul edilen Türkiye Barolar Birliği irdelenmiştir. Bu bölümde öncelikle meslek kuruluşlarının niteliği ve Türkiye Barolar Birliği’nin kuruluşu, hukuki temeli, amaçları, görevleri ile yapısından bahsedilmiştir. Daha sonra bir baskı grubu olan Türkiye Barolar Birliği’nin siyasi faaliyetlerinin hukuki çerçevesi incelenmiştir. Bir baskı grubu olarak Türkiye Barolar Birliği ele alınmış ve siyaseti etkileme yolları ortaya konulmuştur. Türkiye Barolar Birliği hakkında verilen açıklayıcı bilgilerden sonra, TBB’nin siyasi karar alma organları üzerindeki etkisi dört örnek olay incelenerek ortaya konulmuştur. TBB’nin siyasi iktidarı etkileme çabalarının birtakım olumlu-olumsuz sonuçları değerlendirilerek çalışma sonlandırılmıştır.

İlgili İncelemeler

Bu çalışmada konuyla doğrudan ilgili olan daha önceki çalışmalar eleştirel bakış açısıyla incelenmiştir. Ancak burada konuyla ilgili bütün çalışmaların uzun uzun incelenmesinden ziyade, böyle bir çalışmanın neden yapılması gerektiği hususunda daha önce yapılmış ilgili incelemelerin eksik tarafları üzerinde durularak, çalışma için gerekçe ortamı hazırlanmıştır.

Bu bağlamda ilk dikkati çeken, baskı grubu ile ilgili yapılan araştırmalardır. Sivil toplum düşüncesinin önem kazanmasıyla birlikte gündeme gelen baskı grubu kavramı, geçmişten bu yana siyasal ve sosyal bilimler literatürünün en önemli konularından biri olmuştur. Batı toplumlarının en gözde çalışma alanlarından biri olan baskı grubu, pek

çok araştırmaya konu olmuşken, Türkiye’de çoğu birbirine benzer birkaç çalışmayla sınırlı kaldığı görülmektedir.

Bu düşünceden hareketle Türkiye’de konuyla ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında, genellikle var olan çalışmaların sırf bu konu üzerine odaklanmış çalışmalar olmadığı dikkat çekmektedir. Nitekim daha çok siyaset bilimi kitaplarında ele alınan baskı grubu kavramının, sadece tanımlama, ilgili kavramlarla karşılaştırma, sınıflandırma ve etki yöntemlerinin incelenmesinden ibaret olduğu görülmektedir. Bu yönde yapılan çalışmalardan ilk akla gelenleri ise, Nermin Abadan’ın “Halk Efkarı Mefhumu ve Tesir Sahaları”, Münici Kapani’nin “Politika Bilimine Giriş”, Ahmet Taner Kışlalı’nın “Siyaset Bilimi” adlı çalışmalarıdır. Bu çalışmalar arasında belki de ilk olması sebebiyle Abadan’ın çalışması daha ön plana çıkmaktadır. Öyle ki Abadan’ın Batı literatüründe baskı grubuyla ilgili önemli tespitlerde bulunduğu ve bu nedenle de konunun önde gelen uzmanlarından biri sayılan Meynaud ve V.O.Key’in çalışmalarına atıflarda bulunarak zenginleştirdiği çalışması, Türkiye’de konuyla ilgili olarak yapılan pek çok çalışmada ilk referans kaynak olarak kullanılmaktadır. Neticede yukarıda bahsi geçen çalışmalar, Türkiye’de baskı grubuyla ilgili kuramsal tespitlere önemli katkılar sağlayan çalışmalardır. Dolayısıyla bu çalışmanın farklı açılardan değerlendirilmesinde önemli roller üstlenmişlerdir.

Konuya ilişkin olarak yazılmış makaleler ise yok denecek kadar az sayıdadır. Var olanlarda ise genellikle kitaplarda yer alan bilgilerin tekrarı niteliğinde bilgilere rastlanmaktadır. Diğer taraftan bu makaleler de doğrudan konuyu ele alan ve spesifik incelemelerde bulunan nitelikte değildir. Örneğin, Abadan’ın “Devlet İdaresinde Menfaat Gruplarının Rolü”, Oğuz Onaran’ın “Yönetim-Politika İlişkileri ve Halkla İlişkiler Birimlerine Düşen Görevler” adlı çalışmaları genellikle birbirine benzer kuramsal tanımlamalardan ibarettir.

Diğer taraftan konuyla ilgili olarak akademik alanda yapılan çalışmalar da çoğunlukla kuramsal açıdan konuyu ele alan çalışmalardır. Örneğin Halil Gözel’in (1998) “Demokratik Sistemde Baskı Grupları” başlıklı yüksek lisans tez çalışması; baskı grubunun demokratik sistemde tanımını, türlerini ve etki yöntemlerini belirterek, Türkiye’de kavramın ortaya çıkışını demokratikleşme süreciyle kronolojik olarak

inceleyen bir araştırmadır. Ancak, tezin en önemli kısmı olan Türkiye'ye ilişkin analiz bölümü yüzeysel ve sanki dönemin anayasalarını inceleyen bir araştırma niteliği taşımaktadır. Ne var ki söz konusu çalışmanın yüksek lisans çalışması olduğu göz önünde bulundurulursa, belki bu eksiklik akademik bir değerlendirme için kriter alınmayabilir. Yine aynı şekilde Seyfettin Aslan (1996) "Baskı Gruplarının Gelişim Süreçleri ve Türkiye'de Baskı Gruplarının Genel Bir Değerlendirmesi" başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında ise diğerlerinden farklı olarak çok kısada olsa baskı grubu sistemlerine değinildiği görülmektedir. Ancak, tezin Türkiye'ye ilişkin incelemesinde ele alınan grupların hangi nedenden dolayı baskı grubu kabul edildiği ve bunlara ilişkin destekleyici örnekler sunulmadan, Sivil Toplum Örgütleri katalog çalışmasına benzer nitelikte sadece örgütlerin kuruluş ve faaliyetlerinin belirtildiği bir literatür incelemesi yapıldığı görülmektedir.

Bu çalışma, özellikle TBB'nin "Avrupa Birliği Süreci", "Anayasa Değerikliği Sorunu ve Yargı Reformu", "Ergenekon Davası" ve "Demokratik Açılm" konularında siyasi karar alma organları üzerindeki etkilerini örnek olaylar yardımıyla incelemesi bakımından konuyla ilgili daha sonra yapılacak çalışmalara farklı yaklaşımlar ve bulgular sunacaktır.

BÖLÜM 1: BASKI GRUPLARININ KAVRAMSAL BOYUTU VE FONKSİYONEL ÖZELLİKLERİ

Günümüzde devlet faaliyetlerinin hemen her vatandaşın yaşayışını çeşitli yönlerden etkilemesi, menfaatleri temsil eden ve siyasal süreci etkilemeye çalışan baskı gruplarının oluşmasına yol açmıştır. Son yıllarda demokratik yöntemlerle idare edilen devletlerde yönetimler bir dönüşüm ve değişim sürecinden geçmektedir. Bu süreçte ülkedeki bilinen siyasi karar alma organlarına yeni ve etkili aktörler dahil olmaktadır. Bu değişime paralel olarak merkezi yönetimler yerel yönetimlerle, özel sektör şirketleriyle ve kar amacı gütmeyen kuruluşlarla bir takım sorumlulukları ve doğal olarak da yetkilerini paylaşmak zorunda kalmışlardır.

Ulusal ölçekte karar vericiler sadece ulusal boyuttaki kuruluşlardan etkilenmezler. Aynı zamanda ve artan oranda uluslararası özel sektör şirketleri ve kar amacı gütmeyen kuruluşlar tarafından da etkilenirler. Ulusal ve uluslararası arenada siyasi karar alma sürecini etkileyen bu yeni aktör baskı gruplarıdır.

1.1. Baskı Grubu Kavramının Çeşitli Tanımları

Sosyal bilimlerdeki pek çok kavram gibi baskı grubunun da ne olduğu hususunda basit ve tek bir tanım mevcut değildir. Pek çok akademisyen bu kavramı farklı yönlerden farklı yaklaşımlarla tanımlamaya çalışmışlardır.

Gerçekten de basit ifadelerle bir baskı grubunun neyi ifade ettiğini anlatabilmek pek de mümkün değildir. Şöyle ki; bazı baskı grupları kendiliğinden ve çok kısa ömürlü olarak ortaya çıkarlar. Tek bir amaçları vardır ve bu amaca ulaşmış olduklarının önemi olmaksızın kısa bir süre sonra dağılırlar. Örneğin her hangi bir kasabada, kasaba sakinleri bir yolun belirli bir bölgeden geçmesini veya geçmemesini isteseler oluşturdukları ve kısa süre sonra kendiliğinden dağılan bu topluluk da gerçekte bir baskı grubudur. Aynı şekilde nükleer santral yapımına karşı çıkılması, siyanürle altın çıkarılmasına karşı çıkılması ya da sürekli trafik kazası meydana gelen bir bölgede yöre sakinlerinin üstgeçit istemeleri ve bu amaçla bir araya gelerek yürüyüş ve gösteri yapmaları da birer baskı grubu faaliyetidir.

Elbette her baskı grubu böyle basit amaçlar için basit bir yapıda kendiliğinden oluşmaz. Başka bazı baskı grupları ise sürekli bir amaç için daha iyi organize olmuş bir şekilde, bölgesel, ulusal ve uluslararası ölçekte kurulmuşlardır. Bu tür gruplar ellerindeki güçleri kullanarak üyelerinin menfaatlerine ters düşeceğine inandıkları konularda siyasal karar alıcıları etkilemeye çalışırlar.

Tayyar Arı'ya göre baskı grupları “bir takım ortak çıkarlar etrafında toplanmış olan ve işbirliği içerisinde resmi kurumlarla temas kurarak görüş ve isteklerini bu yolla ilettikleri takdirde daha iyi sonuç alabileceklerini düşünen örgütlü gruplardır” (Arı,2004:133). Bu tanımda dikkati çeken nokta baskı gruplarının örgütlü yapılara sahip olmalarıdır. Fakat bu yaklaşım kendiliğinden ve geçici süre için bir araya gelmiş toplulukların baskı grubu olma imkanını ortadan kaldırmaktadır. Oysa bu durum gerçeği yansıtmaz. Yukarıda bahsedildiği gibi kendiliğinden oluşan topluluklar da baskı grubudur. Ancak baskı grubunun örgütlü olmasının, baskı grubunun etkinliğini artıracığı söylenebilir.

Baskı grubu, “üyelerinin ortak çıkarlara sahip bulduklarını algılayan, iktidara geçmeyi amaçlamadan siyasal sistemi etkilemeye çalışan bir topluluk” (Bilgiç ve Göksu,2003:54) olarak tanımlanmaktadır. Görüldüğü gibi bu tanım ise baskı gruplarını siyasi partilerden ayıran gözle görülen büyük bir farktır. Burada üyelerin kim olduklarının ve ne istediklerinin farkında olmaları önemlidir. Aynı şekilde bu isteklerin siyasal karar alma sürecini etkileyerek elde edilmesi gerekir.

Yine Şahim, “siyasal iktidarın aldığı kararları, ekonomik çıkarları yönünde değiştirmek amacıyla ya da istedikleri yönde bir politika belirlemek için bireylerin bir araya gelerek koalisyon oluşturmaları” (Şahim,1994:35) işlevi gören grupların baskı grubu olarak tanımlanacağını belirtmiştir. Robert Bianchi, baskı grubunu “çerçevesi çizilmiş, organize edilmiş ve yapı kazandırılmış katılımı temin eden grup ve teşekküldür (Bianchi,1984:9) diye tanımlamıştır. Robert H.Salisburg ise, baskı gruplarını “herhangi bir organizasyonun hükümetin karar alma sürecini etkilemeye çalışması” (Salisburg,1975:7) şeklinde tanımlamıştır. Görüldüğü üzere baskı grupları farklı işlev ve özellikleri nedeniyle farklı biçimlerde tanımlanmıştır.

Siyasal karar alma sürecini etkileme amacı olmayan gruplar baskı grubu olarak değerlendirilemezler. Şöyle ki baskı gruplarının tamamı doğrudan ya da dolaylı olarak siyasetin içindedirler. Çünkü kuruluş ve var oluş amaçları üyelerinin ya da toplumun bir kesiminin haklarını ve çıkarlarını korumak ve savunmaktır.

Bütün baskı gruplarının bir yönüyle siyasetin içinde olduğu bir gerçekse de baskı gruplarının varlığı ve kuruluşu sadece siyasal nedenlere indirgenemez. Açıkça ifade edebiliriz ki bir baskı grubu olan meslek odalarının varlık nedenleri yalnızca siyasetle ilgili değildir. Ancak çeşitli faaliyetleri arasında siyasal nitelikte olanları da vardır.

Baskı gruplarının faaliyetleri sadece ekonomik boyuta da indirgenmemelidir. Çünkü baskı gruplarının sosyal ve ideolojik amaçlarla kurulanları da mevcuttur. Bu tip baskı gruplarına örnek olarak çevre örgütleri, insan haklarını koruma örgütleri gösterilebilir. Baskı gruplarının sadece ulusal ve bölgesel olduğu da düşünülmemelidir. Küreselleşen günümüz dünyasında çok uluslu büyük şirketler de kendi alanlarında birer baskı grubu olarak ele alınmaktadır.

Buraya kadar yapılan açıklamalar ışığında bir tanım yapmak gerekirse baskı grupları maddi ya da sosyal, ahlaki, çevresel ve ideolojik nedenlerle kurulan, örgütlü ya da örgütsüz yapıda bulunabilen ve siyasal karar alma sürecini üyeleri lehine etkilemeye çalışan bölgesel, ulusal ve uluslararası boyuttaki gruplardır.

1.2. Baskı Gruplarının Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

Baskı grupları her şeyden önce sivil ve örgütlenmiş toplum kavramının bir uzantısı olarak ortaya çıkmışlardır. Günümüzün çağdaş toplumunun çoğulcu çehresi, iktidarın salt tek elde toplanmasına imkan tanımayıp geniş bir alana yayılmasını gerektirir. İktidarın farklılaşması ise farklı örgütlerin siyasetin oluşumuna katkıda bulunmasını kaçınılmaz kılmaktadır. İnsanoğlu var olduğundan itibaren çeşitli nedenlerle gruplar halinde yaşamıştır. Bu gruplara mensup olma ilkel toplumlarda aynı zamanda bireyin statüsünü de belirlemeye katkısı olmuştur. Basit toplumlarda bu çeşit grupların sayısı daha az buna karşılık yerine getirdikleri görevler daha fazladır. Çağdaş toplumlarda ise karmaşık problemler nedeniyle tetkik sahaları daha dar ancak etkileme kabiliyetleri daha yüksek çeşitli gruplara mensup bireyleri bir araya getiren grupların sosyal önemi gün geçtikçe artmıştır (Abadan, erişim tarihi:15.02.2010:235-236). İşte sosyal önemi

gün geçtikçe artan bu grupların incelenmesi çok yakın zamanlara kadar ihmal edilmiştir. Baskı grubu teriminin kökeni ABD'dir. Şöyle ki, bu kavram ilk kez 1925 yılında Washington da gazeteciler tarafından kullanılmıştır. Bu kavramın 1925 yılına kadar kullanılmamış olması bu tür müesseselerin olmadığı anlamına gelmeyeceği açıktır. Zira bu tür müesseselerin gerek siyasi düzen, gerekse kamuoyu üzerindeki etkisi yadsınamaz bir gerçektir (Tunaya,1975:468-469).

Baskı gruplarının tarihi gelişimine bakıldığında, demokratik sistemin rayına oturtulduğu ve yönetimde meyvesini verdiği döneme dek geldiği görülecektir. Bu nedenle ilkçağ ve Ortaçağ'da baskı gruplarına rastlamak mümkün değildir. Ancak çıkar gruplarına -ki bunlar daha çok örgütsüz gruplardır- rastlamak mümkündür. Toplum gruplarından kuruludur. Toplumu bir organizma olarak düşünecek olursak, grup da bu organizmanın zaruri bir organı gibidir. Dolayısıyla grup toplumsallaşma ve toplum haline gelmenin ön şartıdır. Ferdi, gruptan; grubu da toplumdan ayrı düşünmek mümkün değildir (Duvarger,1993:37-43)

Bilindiği gibi sanayi devriminden sonra yeni bir toplum tipi ve buna bağlı olarak toplumda bazı gruplar ortaya çıkmıştır. Zamanla bu gruplar ile iktidar arasında ilişki kurulması zorunlu bir hale gelmiştir. Çağımızda kişiler iktidarla doğrudan muhatap olup isteklerini iletememektedir. Bugün için en uygun araç, istek ve arzuların grup olarak iktidara iletilmesidir. Çünkü kişinin gruplaşma fikri ne kadar yoğunsa, gerek teşkilat içinde gerekse siyasi hayatta aktif olması o kadar fazladır (Kuzu,1985:65).

Baskı gruplarının büyük sayılara ulaşmasının ve etkilerinin artması 20. yüzyıla ait bir gelişmedir. Bu gelişme ihtisaslaşma, işbölümü ve giderek artan üretimin dağılımının oluşturduğu çıkar farklılaşmasının sonucudur. İhtisaslaşmanın, karşılıklı dayanışmayı gerektirdiği ve dayanışmanın da kaçınılmaz olarak sürtüşmeyi doğurduğu düşünülürse, bu yüzyıldaki çatışmacı modern toplumlarında baskı gruplarının belirli çıkarları savunmadaki önemi daha iyi anlaşılır (Yücekök,1971:49). Bu süreçte baskı grupları daha çok karşımıza hükümet dışı menfaat çevrelerinin organize ettiği çıkar grupları olarak çıkmaktadırlar. Demokratik düşüncenin, demokratik bir sistem ve bu sisteme dayalı bir devlete dönüşmesiyle birlikte baskı grupları da türemeye başlamışlardır. Devletin etkinleşmesi ve zenginleşmesi toplumun birçok tabakasının iştahını açtığı

gibi menfaat temin etmek amacıyla da dikkatlerini devletten gelecek nimetlere çevirmeye yöneltmiştir (Toktamış,2004:31-36). Bu yöneliş baskı gruplarını çeşitli amaçlar ve bu amaçlara ulaşmak içinde çeşitli araç ve yöntemler arayışına itmiştir.

1.3. Baskı Gruplarının Diğer Gruplar İle Karşılaştırılması

Bu bölümde baskı grupları sırasıyla birbiri ile çok karıştırılan çıkar grupları, sivil toplum kuruluşları, siyasi partiler, lobiler ve medya ile karşılaştırılarak incelenecektir. Aralarındaki farklar ve benzerlikler ortaya konularak konunun daha iyi anlaşılması sağlanacaktır.

1.3.1. Baskı Grupları ve Çıkar Grupları Ayrımı

Ortak çıkarlar, ortak tavır almaya ve birlikte harekete etmeye yol açmıştır. Yani, çıkar grupları, siyasi iktidara kendi menfaatlerini kabul ettirip, gerçekleştirmek için teşkilatlanıp harekete geçtikleri zaman baskı grubuna dönüşürler. Çıkar grupları kendi amaçlarına direkt yollardan ulaşamadıkları zaman dolaylı yollar denerler. Özellikle siyasi otoritenin aleyhinde propaganda yaparak, kamuoyu oluşturur ve siyasi iktidarı dolaylı yollardan etkileme yolunu tercih ederler (Gözel,1998:87).

Çiftçilerden esnafa, işçilerden memurlara kadar çeşitli çıkarları ve menfaatleri olanlar bir araya gelerek çıkar grubu haline gelebilirler. Belli menfaatler altında bir araya gelen kişiler, menfaatlerine ulaşmak isterken devletle de çatışmaya girebilir. Bu çatışma siyasi iktidara bir karar aldırma ya da alınan bir kararı geri çektirme şeklinde olabilir. İşte bu gruplar siyasete karışana kadar çıkar grubu, karıştıktan sonra ise baskı grubu halini almaktadır. Baskı grupları, bazen çıkar gruplarıyla aynı anlamda kullanılmaktadır. Ancak, hemen söylemek gerekir ki her çıkar grubu mutlaka bir baskı grubu değildir. Bu iki terimi eş anlamda kullanmak doğru değildir. Aralarındaki başlıca fark, davranış ve yöntem farkıdır. Şu halde etkileme faktörü baskı grubunu niteleyen temel faktör sayılmalıdır (Turan,1987:44-45).

Kalaycıoğlu, çıkar gruplarını temsil ettikleri toplumsal grubun çıkar veya taleplerini siyasal otoritelere yansıtarak onlardan bu çıkarları tatmin edici yanıtlar almak amacıyla olan gruplar olarak tanımlamaktadır. Siyasal otoritenin üzerinde duracağı toplumsal sorunları, bu sorunların görece önemini, sorunlara yaklaşma biçimlerinin

neler olacağını ve sorunların ivediliğini saptayanların çıkar grupları olduğunu vurgulayarak çıkar gruplarının iktidarın icraatlarını direkt veya dolaylı olarak etkilediklerini ve bunun olumlu bir işlev olduğunu kabul etmektedir (Kalaycıoğlu,1984:318-319). Çıkar gruplarının aktif olmadığı toplumlarda iktidarların hataları ve verimsizlikleri daha fazla olmaktadır. Yani, çıkar grupları iktidarın icraatlarını denetleyerek siyasal yaşama canlılık ve verimlilik getirmektedir.

Baskı grubu ise en kısa deyişle, çıkar grubunun şuurlu ve organize olmuş şeklidir. Hemen her çıkar grubunda, bir baskı grubu durumuna gelebilecek potansiyel güç vardır (Aybay,1962:4). İster sosyal ister maddi hak ve çıkarları savunsun bu grupların aralarındaki fark nitelik değil niceliktir. Toplumda yer alan tüm grupların devletten yer yer istekleri olmaktadır. Genel anlamda siyaset maddi ve manevi kaynakların otoriteye dayalı bir biçimde bölüşümü olduğuna göre, siyasal iktidar üzerinde bir etkileme yöntemine gidilmesi ve ondan maddi ve manevi çıkarlar sağlanması doğal ve kaçınılmazdır. Üstelik gözden kaçırılmamalıdır ki, siyasal otoriteler üzerinde etki, baskı gruplarının faaliyetlerinin ancak bir bölümünü oluşturur. Çıkar grupları amaçlarını gerçekleştirmek amacıyla hükümet ve idare üzerinde çeşitli yollardan etkili olmaya başladıkları zaman baskı grubu haline gelirler. Çıkar grubu kendi lehlerine hükümeti veya kamusal otoriteleri kanun yapmaya, yönetmelik çıkarmaya veya herhangi bir idari işlem yapmaya ikna etmeye çalışıyor ve bu doğrultuda faaliyetlerde bulunuyorsa artık bir baskı grubuna dönüşmüştür. Bu şekliyle baskı grubu çıkar grubunun özel bir şeklini oluşturmaktadır. Çıkar gruplarının baskı grubu halini alması sürekli olabildiği gibi genellikle dönemselidir.

Baskı grupları ile çıkar grupları arasındaki farklar özellikle siyasi eylem zamanında ortaya çıkabilmektedir. Şöyle ki baskı grupları siyasi baskı yapmak amacıyla devamlı bir biçimde örgütlenebildikleri halde; çıkar grupları amaç siyasi olsa da geçici nitelik arz ederler ve genellikle örgütsüzdürler. Buna rağmen baskı gruplarının çıkar grubu gibi eylemlerde bulunmaları baskı grubu olmaları sonucunu değiştirmemektedir.

1.3.2. Sivil Toplum Kuruluşları ve Baskı Grupları Ayrımı

Sivil toplum kuruluşu terimi son dönemlerde sıkça kullanılan kavramlardan birisidir. Literatürde bu anlamda daha önce kullanılmakta olan kavram baskı grubu idi. Ancak

baskı grubu terimi daha çok siyasal iktidarın örgütlü bir şekilde etki altına alınması şeklini ifade etmektedir. Baskı grubunun temel amacı siyasal iktidarı üyelerinin çıkarlarının kamu yararı ile uyumlu olduğuna ikna ederek yönlendirmek ve karar mekanizmalarını bu şekilde hareket etmeye sevk etmektir. Sivil toplum kuruluşlarının temel özelliği, gönüllü bir örgütlenme olarak ele alındığında birçok baskı grubunun sivil toplum kuruluşu sayılamayacağını görmekteyiz. Bu bağlamda yasalarca üye olmanın mecburi olduğu meslek kuruluşları, birer baskı grubu örgütü olmalarına rağmen sivil toplum kuruluşu sayılamayacaktır. Kısaca örgütlü olmak tek başına sivil toplum kuruluşu olarak nitelemek için yeterli değildir (Doğan,2002:237-238).

Öncelikle belirtmelidir ki, sivil toplum kuruluşları devlet aygıtının bir parçası değildirler. Ancak devlet politikalarının oluşumunu etkilemeye çalışabilirler ve devletçe maddi olarak desteklenebilirler. Bu durum onların devletten bağımsız olmasını engellemez. Buna karşılık baskı grubu teriminin çağrıştırmasının aksine kar amacı güden özel hukuk tüzel kişilerinden farklı olarak doğrudan kendilerine çıkar sağlamayan aynı amaç etrafında örgütlenmiş bireylerden oluşur. Sivil toplum kuruluşları siyasi yelpazedeki konumları itibariyle adeta partilerin ve onların temsil ettikleri siyasi görüş farklılıklarının üstünde bir noktada durmaktadırlar. Ayrıca sivil toplum kuruluşları aynı zamanda ülke yönetiminin kolaylaşmasına da katkıda bulunmaktadır. Yani idare aygıtının uygulamaya koyduğu politikalar bu kuruluşlarca desteklendiğinde daha kolay hayata geçirilmekte iken, muhalefet ettiği uygulamalar değiştirilmekte ya da uygulamadan kaldırılabilmektedir (Ersözden,1998: 14-16).

Sivil toplum, doğrudan devlet tarafından düzenlenmeyen, kendi dinamiğini oluşturan toplumsal ilişkiler alanı olarak tanımlanabilir. Bu nedenle sivil toplum demokratikleşme insan hakları, siyasal, toplumsal ve kültürel çoğulculuk, yönetime ve karar alma sürecine katılım, iktidar paylaşımı gibi kavramları içerecek biçimde kullanılmaktadır.

Bir örgüt kendisini sivil toplum olarak niteliyorsa devlet kurumu ile arasına belirgin bir mesafe koyuyor demektir (Belge,1998:34). Sivil toplumun siyasal iktidarla ilişkisi daha çok yönetime katılma, hükümet politikalarının oluşmasında yardımcı olma

şeklindedir. Baskı gruplarının temel amacı ise siyasi iktidarı üyelerinin çıkarları doğrultusunda yönlendirmek ve karar mekanizmalarını bu şekilde hareket etmeye sevk etmektir. Günümüzde baskı grupları, kendilerini kamuoyuna tanıtırken sivil toplum kuruluşu olarak tanıtmak eğilimindedirler. Bunun en önemli nedeni siyasal iktidar karşısında kamuoyunun desteğini yitirmemektir (Doğan,2002:240).

Sivil toplum bir şekilde devletle ilişkilidir, fakat devlette bir görev ya da resmi iktidarı ele geçirmeyi amaçlamazlar. Sivil toplum kuruluşları ile siyasal toplum kuruluşlarının ayrı amaçları, tarzları, örgütsel kalıpları ve zihniyetleri bulunmaktadır. Sivil toplum birey ile devlet arasında yer alır, siyasal toplum ise sivil toplum ile devlet arasında durur ve ikisi arasında bir köprü fonksiyonu üstlenir (Özbudun,1999:112-113).

Taylor'a göre sivil toplum örgütlerinin en önemli işlevleri siyasi iktidara nüfuz etmek, siyasi iktidarı parçalayarak adem-i merkezi hale getirmek, bireyleri otoriterinin baskısına karşı korumak ve böylece despotizme karşı güvence oluşturmaktır. Ayrıca siyasal duyarlılığı artırma amacı taşıyan sivil toplum kuruluşlarının değişik düşünceleri dile getirme fonksiyonları çeşitli grupların sistemden yabancılaşmalarını önleyen önemli bir fonksiyondur. Böylece yalnızlaşmayan ve yabancılaşmayan bireyler katılımın sağlandığı rejimlerde kendilerini daha rahat ifade edecek ve bu şekilde istikrar sağlanmış olacaktır (Yıldırım,2004:78-79).

1.3.3. Siyasi Partiler ve Baskı Grupları Ayırımı

Siyasal parti, belli bir dönem veya daha fazla dönem için siyasal iktidarı elde etmeyi ve buradan aldığı gücü kullanmayı amaçlayan, bunu gerçekleştirebilmek için de iç içe olduğu halkın tamamının ya da çoğunluğunun desteğini seçim yolu ile sağlamaya çalışan ülke genelinde örgütlenmeye gitmiş sürekli bir siyasal kurumdur.

Fransız siyaset bilimcilerinden F. Goguel'e göre siyasi parti ise "üyelerinin düşünce ve menfaatlerini gerçekleştirmek için, iktidarı kısmen ya da tamamen elde etmek amacı ile siyasi hayata katılan teşkilatlanmış bir gruptur" (Erdoğan,1998:306). Siyasal partilerin amacı, siyasi iktidarı gerek tek başına gerekse başka partilerle paylaşarak ele geçirmektir. Yine siyasi partiler istikrarlı bir örgüte sahiptirler ve iktidarı ele geçirdikten sonra onu sürdürmeyi de ilke edinmiş kurumlar olduğu söylenebilir.

Baskı gruplarının iktidardan pay almaları etkileme yoluyla ve dolaylı iken, siyasal partilerin ki ele geçirme yoluyla ve doğrudan gerçekleşir (Şahim,1994:41). Buradaki en temel fark, siyasi partilerin iktidarı ele geçirerek kullanma amaçlarına karşılık; baskı grupları, iktidarın kendi istekleri yönünde karar almasını sağlamaya çalışmalarıdır. Bir diğer fark ise siyasi partiler sürekli bu işle uğraşmasına rağmen baskı gruplarının siyaset sahnesine girmeleri amaçlarına ulaşmaları ile son bulur. Siyasal partiler bir program etrafında toplanmış insanlardan oluşmasına karşın baskı grupları belirli menfaatlerini siyasal zeminde gerçekleştirmek isteyen bireylerden meydana gelmektedir. Baskı grupları amaçlarına iktidara baskı yaparak ulaştıkları halde siyasi partiler amaçlarına seçimlere girerek ulaşırlar. Baskı grupları ise tersine, iktidarın ele geçirilmesiyle yürütülmesi işine doğrudan doğruya katılmazlar. Baskı grupları kendi adamlarını iktidara geçirmek değil de iktidardaki adamlar üzerinde etki yapmak çarelerini ararlar (Duvarger,1964:119). Özetle baskı grupları, temelde siyasal iktidarı ele geçirme ya da paylaşma amacını taşımaz sadece iktidarı etkileme ile yetinirler. Siyasi partiler gibi iktidara talip olmazlar, seçimlere girmezler ve iktidarı ele geçirmeyi amaçlamazlar.

1.3.4. Lobiler ve Baskı Grupları Ayrımı

Baskı grupları siyasal kararların kendi menfaatleri yönünde alınması için siyasal iktidar üzerinde etki yapmaya çalışırlar. Bu işin profesyonelce ve yoğun bir şekilde yapılmasına verilen isme ise lobi denir (Şahim,1994:42-43). Lobiler, yalnızca siyasal iktidar üzerinde baskı kurmak amacıyla kurulmuş ve bu alanda uzmanlaşmış sürekli nitelikteki baskı gruplarıdır. Başlangıçta parlamento koridorlarında, çıkmasını ya da çıkmamasını istedikleri kanunlar için girişilen faaliyetleri ifade eden bu kavram günümüzde ise baskı gruplarının, siyasal kararları kendi menfaatleri yönünde alınması amacıyla siyasi iktidar üzerinde etki yapmaya çalışmasını bunu yaparken de işi profesyonelce ve yoğun bir şekilde yapmasını ifade etmektedir. Bizde ve diğer bazı ülkelerde ise lobıcilik, bir grup adına mecliste kulis faaliyeti yapma biçimde görülmekte ve olumsuz algılanmaktadır. Tarihin akışı içerisinde lobi kelimesi çeşitli anlam değişikliklerine uğramış gözükmemektedir. Öncelikle lobi kelimesi günümüzde artık kötü ve ayıp bir iş olarak kabul edilmemektedir. İkinci olarak lobi kelimesi artık

sadece parlamento ve milletvekilleri üzerinde yapılan bir takım eylem ve davranışlar değil tüm siyasal süreç ve organlar üzerindeki eylem ve davranışları kapsamaktadır.

Baskı grupları belirli çıkarlar çevresinde ve ortak amaca yönelik olarak kurulmuş olup, iktidar ile ilişkileri, çalışmalarının bir kesitini oluşturur. Lobiler ise, özellikle yasama üyeleri üzerinde türlü yollardan etkinlik sağlayarak karar aldırma amacı ile faaliyet gösterirler bunu yaparken de işi profesyonelce ve yoğun bir şekilde yapar (Akad,1979:93). Lobicilik zamanla gelişme göstermiş ve sadece yasama organı üyeleri ile görüşmeler yapma, onları etkileme veya zorlama olarak değil aynı zamanda önemli kaynaklar harcayarak yayın yapmak, radyo, televizyon programları ve filmleri yapmak şekillerini de almıştır. Son dönemlerde görüldüğü üzere ülkemizi zor duruma sokmak isteyen Ermeni diasporası yoğun bir biçimde lobi faaliyetlerinde bulunarak sözde ermeni soykırımını önemli ülkelerin meclislerinde kabul ettirmeyi başarmıştır.

1.3.5. Medya ve Baskı Grupları Ayırımı

Medya günümüzde ulaştığı yapı ve tür itibarıyla çok geniş ve etkileri çok değişik bir güce sahiptir. Bir baskı grubu olarak medyanın en önemli aracı basın özgürlüğüdür. Bu araç sayesinde basın ülkenin sosyal ve siyasi yapısıyla da ilişkisi olmak üzere hemen hemen istediği etkiyi siyasi hayatta sağlayabilmektedir. Kimilerince yasama, yürütme ve yargının yanı sıra dördüncü güç olarak nitelendirilir. Yaptığı yayınlarla siyasi iktidarı ve kamuoyunu yönlendirme, amaç ve istekleri doğrultusunda siyasi iktidara karar aldirabilme yetisine sahiptir. Medya görsel, işitsel ve yazılı olmak üzere üçe ayrılır, ilkin yazılı, sonra işitsel ve daha sonra görsel medya gelişmiştir. Özellikle radyo ve televizyonun icadı toplumsal hayatın akışını değiştirmiştir. Günümüzde siyasal bir araç olarak görsel medyanın etkisi oldukça fazladır. Son zamanlarda radyo ve televizyona ek olarak daha doğrusu hepsini kapsayan bir diğer iletişim aracı ise internettir. İnternet yazılı, işitsel ve görsel birçok öğeyi bünyesinde toplayarak toplumsal hayatta önemli bir iletişim unsuru haline gelmiştir.

Medya elindeki güçle, kamuoyundaki tartışmaları kanalize etmekte ve böylece hangi konuya öncelik verilmesi gerektiği yolundaki düşünce ve kararları etkilemektedir. Bu güç zaman zaman başta iktidar üyeleri olmak üzere politikacıların gündem belirleme teşebbüslerinde de kullanılmaktadır (Bektaş,1996:130-131).

Medyayı çağımızın demokratik toplumlarında baskı grubu olarak ön sıralara olmasının bir diğer nedeni ise medyanın, halkla ilgili istek ve şikâyetleri iktidara, iktidarın icraatlarını halka aktarırken, bir tür köprü fonksiyonu sürdürmesidir. Medya bu köprü vazifesini yaparken olabildiğince objektif davranmak zorunluluğu ve sorumluluğu vardır. Dördüncü kuvvet olarak da nitelendirilen basın tam olarak işlevlerini yerine getirebilmesi, ekonomik bağımsızlığına kavuşması, medyada kartelleşmenin önlenmesi, gazete-tv sahiplerinin diğer sektörlerde faaliyette bulunmasının engellenmesi ve meslek ilkelerinin tam anlamıyla oturmasıyla mümkün olacaktır. Bu çerçevede medya, siyasal iktidarı her zaman yakın markaja alan ve iktidarı sorgulayan en etkili denetim organıdır. Medyanın denetim organı olması, toplum içinde hem faydalı hem de zararlıdır. Faydalı yönü, siyasal iktidarı politik konularda eleştirmesi, yeni hedef ve ufuklar kazandırarak demokrasinin gelişmesine katkı sağlamasıdır. Zararlı yönü ise toplumun avukatı kesilerek halk adına hareket ediyormuş izlenimini vererek kendi özel menfaatlerini kabul ettirme çabası içine girmesi ve devlet organları ile halk arasında bir set örmesidir (Gözel,1998:182). Özellikle son dönemlerde görüldüğü üzere büyük medya patronları gerçeklerden uzak tamamen ideolojik kaygılarla gazete ve televizyon kanallarını yönlendirerek halkın hiç de faydasına olmayan yayınların yapılmasına neden olmuşlardır.

Siyasal iktidarlar da genellikle basını kontrol altına almak ister bunun temel nedeni, yazılı ve görüntülü basının günün birinde bir baskı grubu olarak karşılına çıkmasını engellemektir. Her ne kadar medya bir baskı grubu değil, onların faaliyetlerine yardımcı olan ve bir köprü vazifesi yapan bir araç dense de devlet televizyonu siyasal iktidarların elinde, özel medya kuruluşları da patronların kontrolünde birer baskı unsuru haline gelmiştir.

1.4. Demokrasi ve Siyasal Katılımın Gelişiminde Baskı Gruplarının Rolü

Demokrasi; halkın iktidarı şeklinde yaygın kabul gören bir tanıma sahiptir. Bununla birlikte tarih boyunca pek çok bilim adamı demokrasiyi farklı yaklaşımlarla tanımlamaya çalışmışlardır. Sosyal bilimler sözlüğünde demokrasi, “toplumsal bağlayıcılığı olan kararların, o kararlara uyması beklenen ya da zorlanan kişilerin

iradesini yansıtabacak biçimde oluşturulduğu yönetim tarzı” (Demir ve Acar,2002:96) olarak tanımlanmaktadır.

Demokrasinin dayandığı temel değerler özgürlük ve eşitliktir. Aktan’a göre ise; “demokrasinin asgari şartları siyasal özgürlükler, hukuk devleti, kuvvetler ayrılığı, şeffaflık, laiklik, demokrasi kültürü, sivil toplum ve iktidarın sınırlandırılması kültürüdür” (Aktan,1993). Görüldüğü gibi pek çok açıdan yaklaşarak demokrasi tanımları yapmak mümkündür. Bütün bu tanımların ortak noktaları ise şunlardır: Öncelikle demokrasi bir rejim türüdür. Demokrasilerde yönetenler ve yönetilenler ilişkisinde servet, doğum, cins, ırk ve aileye dayalı ayrıcalıklar bulunamaz. Herkes kanun karşısında eşittir.

Demokratik sistemin özünü siyasal katılım ve özgürlük oluşturmaktadır. İşte bu nedenle baskı gruplarının adına demokratik sistemlerde ister sivil toplum örgütleri, ister gönüllü kuruluşlar isterse çıkar grupları densen siyasal yönetime yaptıkları etkiler ve sağladıkları katkılar çok önemlidir. Bu çerçevede baskı grupları yönetime katılmanın bir türünü teşkil etmekte ve demokratik hayatın bir unsuru haline gelmektedir. Bu anlamda baskı grupları siyasal katılmanın gerçekleşmesi bakımından önemli bir araçtır. Baskı grupları, siyasal yaşamda bireyle devlet arasında bir tampon görevi üstlenmektedir. Bireysel talepler ve istekler baskı grupları aracılığıyla siyasal güçlere iletilmektedir. Siyasal güçler bireysel taleplere karşı grup taleplerini daha fazla önemsemektedirler. Burada dikkat edilmesi gereken en önemli husus baskı gruplarının demokratik sistem içerisinde kalması gerekliliği ve toplumda imtiyazlı bir sınıf halini almamasıdır (Hayek,1995:162-163).

Demokratik sistem, baskı gruplarının kontrolüne ve sınırsız etkisine de bırakılamaz. Demokratik yönetim altında elbette baskı gruplarının olması kaçınılmazdır. Bunlar yer yer üyelerinin menfaatleri yer yer de toplumun talepleri doğrultusunda siyasal iktidarla ilişkiye girmektedirler, bu ilişki siyasal katılım ve bireylerin demokratik taleplerinin siyasal iktidara iletilmesi çerçevesinde olmalıdır. Baskı gruplarının, çağın çoğulcu demokrasi anlayışına uygun düşen, hatta böyle bir anlayışın doğmasına öncülük eden sosyal güçler olduğu söylenebilir.

Siyasal katılma; toplumsal düzenin kuruluşu, yönetimi ve denetimine ilişkin politikaların saptanması, kararların alınması ve uygulanmasına ilişkin çabaların bilfiil içinde bulunmaktır. Bir bakıma bireylerin siyasal sistem karşısında durumlarını, tutumlarını ve davranışlarını belirleyen bir kavramdır.

Siyasal katılmanın boyutlarını, siyasal olayları izlemeyi ifade eden “ilgili olma”, siyasal olaylara “önem verme” olaylar ve sorunlar hakkında “bilgi sahibi olma” nihayet siyasal olaylara aktif olarak “karışmayı” ifade eden eylemler biçiminde sıralayabiliriz. Siyasal faaliyetlere katılma değişik düzeylerde kendini göstermektedir.

Kimileri “seyirci” faaliyetinde bulunurlar, yani iletişim araçları yoluyla siyasal olayları izlerler ve tartışır. Bir üst davranış tarzı “açıkça vaziyet almak”tır. Gazetelerde ve dergilerde siyasi yazılar yazmak, radyo ve televizyonda program yapmak, mitinglerde konuşmak gibi. Nihayet, siyasal katılmanın en ileri kademesi doğrudan doğruya olayların içine karışarak aktif rol almaktır. Ancak, özellikle belirtmeliyiz ki, bu davranışlar normal demokratik katılım yollarıdır. Kurulu düzeni değiştirmek için yapılacak illegal davranışları siyasal katılma olarak nitelendirmek doğru değildir.

Sanayileşmenin devlet anlayışında meydana getirdiği değişikliklerle birlikte devlet, hemen hemen her alanda faaliyet göstermeye başlamıştır. 18.yy’ın sınırlı devlet anlayışının yerine, insanın bugünkü ve gelecekteki mutluluğunun sağlanması için müdahaleci devlet anlayışına geçilmiştir. Bu anlayışa göre devlet, toplumsal yapıda her alanda etkin rol oynamaya başlamış bunun neticesinde de farklı çıkar grupları meydana gelmiş ve iktidarı kendi çıkarları doğrultusunda karar almaya zorlamıştır. Baskı grupları kendi grup üyelerinin menfaatlerini elde etmek için kamuoyu oluşturarak siyaset arenasında sürekli rol oynarlar. Günümüz ekonomik yapısının doğal bir ürünü görünümündeki gruplar, üyelerinin gereksinmelerini en kestirme yoldan ortaya koymak ve siyasal iktidarla birlikte çözüm üretmek görevi üstlenmişlerdir. Baskı grupları aynı zamanda toplumsal bir fonksiyonu da yerine getirmektedir. Bu fonksiyon toplumdan gelen taleplerin siyasal iktidara iletilmesi ve taleplerin karşılanması için baskı yapılmasıdır. Böylece yönetime katılım artmakta bu da demokratik süreci hızlandırmaktadır. Ayrıca baskı grupları, demokrasinin garantisidir. Onlar olmadan sosyal unsurlar arasında bilinçli bir kuvvet dengesi

kurulamaz. Haklar ve özgürlükler bir tarafın lütuflarına terk edilemez. Siyasi katılım sağlayan kesimler arasında sağlıklı bir denge kurulması şarttır. Devlet, baskı gruplarının faaliyetlerini ülkemizin gelişme dinamikleri olarak görmeli ve yararlanmasını bilmelidir (Yarar,1997:316).

Aralarında ortaklaşa menfaatler bulunan insanlardan meydana gelen belirli grupların siyasi hayat üzerindeki etkileri, her devirde ve her rejimde görülmüştür. Kuvvetleri, çeşitli toplumların endüstrileşme ve teşkilatlanma derecesine göre değişen menfaat birlikleri, her sosyal yapıda, siyasi partiler veya kanunlarda kurulmuş kamu kurumları kadar köklü bir yer tutmaktadır (Abadan,1959:236). Kısaca ifade etmek gerekirse baskı grupları, bireylerin siyasal katılma düzeylerini artırarak siyasal faaliyetlere daha fazla ilgi göstermelerini ve bilfiil kararların oluşumunda rol almalarını sağlamaktadır.

1.5. Kamuoyunun Baskı Grupları Açısından Önemi

Sosyal ve siyasal sistemi ne olursa olsun, hemen her toplumda yönetenler ile yönetilenler arasında az ya da çok bir temas noktası vardır. En demokratik toplumlardan en totaliter toplumlara kadar, her sistemde karar ve yönetimle görevli siyasal kurum, yönetilenlerin uygulanan politika ve yönetim biçimi hakkında ne düşündüklerini bilmek ister (Sezer,1972:1). Bu bilme isteğinden dolayı siyasal iktidarı elinde bulunduran grup ile bu grubun yönettiği kişiler arasında her zaman ve her yerde karşılıklı bir ilişki ve etkileşme vardır. Kamuoyu, bu ilişki ve etkileşme sürecinde değme noktalarından birisidir. David Truman'ın ifadesiyle kamuoyu, "...belli bir durum içinde bulunan kişilerle bu durum hakkında karar veren kişiler arasındaki temastır" (Sezer, 1972:15). Ayrıca kamuoyu "hükümet dışı özel çevrelerden hükümete doğru yönelen ve hükümetçe göz önünde bulundurulması doğru bulunan kanaatler" olarak da tanımlanabilir (Sezer,1972:2).

Kamuoyu, belirli bir tartışmalı konuda toplumun tümünün ortak görüşü, ortak kanısı değildir. Toplumun tümü için geçerli, oybirliği ile paylaşılan bir kanı söz konusu olamaz. Bu kanı, bireysel kanıların toplamından ibaret olmadığı gibi, bazen çoğunluğun bireysel kanılarının ürünü bile olmayabilir. Kamuoyu çoğunluğu yansıtabileceği gibi, bazı durumlarda yansıtmayabilir de. Azınlığın kararlı bir biçimde

benimsediği bir görüş, çoğunluğun gevşek olarak benimsediği bir görüşe ağır basabilir. Bu gibi durumlarda, kamuoyu azınlığın etkisi altında oluşabilir.

Kamuoyu, siyasal yaşamda kendisini siyasal bir güç gibi hissettirir. Ulusal düzeyde olsun, uluslar arası düzeyde olsun, demokratik bir rejimde olsun, baskı rejiminde olsun hükümetleri etkiler, siyasal kararların yönlendirilmesinde rol oynar. Kamuoyu önemlidir, çünkü “gücünü halktan alan hiçbir yönetim, halkın sesine, istemlerine kulak vermekten vazgeçemez” (Arat,1993:41). ABD başkanlarından Lincoln’ın, “Kamuoyu her şeydir; kamuoyuna dayanan hiçbir şey başarısızlığa uğramaz; kamuoyuna dayanmayan hiçbir şey de başarı kazanamaz” (Meray,1954:259) şeklindeki özet ifadesi kamuoyunun önemini gözler önüne sermektedir.

Kamuoyu ile ilgili olarak uzunca bir süre belli; bir sorunla karşılaşan insanlar, bu sorunla ilgili verileri tartarak bilinçli, rasyonel sonuçlara varırlar; böylece ulaşılan kanaatler de kamuoyunu meydana getirir şeklinde bir görüş yaygın olmuştur. Ancak, daha sonra yapılan araştırmalar, bu teorik görüşün dayandığı varsayımın geçerli sayılamayacağını, kamuoyunun kaynağında çoğu zaman bu nitelikte rasyonel-bilinçli bir değerlendirmenin bulunmadığını ve somut sorunlar karşısında beliren fikir ve tutumları genellikle önceden biçimlenmiş kanaatlerin tayin ettiğini ortaya koymuştur (Kapani,2005:148).

Günümüz demokrasilerinde siyasal partiler kadar baskı grupları için de kamuoyu çok önemlidir ve grupların faaliyet düzenlemesinde önemli bir yer tutmaktadır. Kamuoyu üzerinde etkili bir propaganda gücüne sahip olan baskı grupları, bu fiili durumun siyasal iktidar üzerinde de yeni bir oluşum yaratacak kadar etkili bir silah olduğunu bilmektedirler. Dolayısıyla demokratik ülkelerde kamuoyunun etkilenmesi, dolaylı olarak siyasi iktidarın da etkilenmesi anlamına gelmektedir. Baskı grupları, amaçlarına en hızlı ve en etkili yoldan ulaşmanın kamuoyu üzerinden geçtiğini iyi bildikleri için büyük ölçüde kamuoyunu kullanmakta ve muhatap olarak hükümeti ve sorumlu bakanları almaktadırlar. Bütün bunların karşısında ise yürütme gücü baskı gruplarını dikkate almak zorunda kalmaktadır. Baskı gruplarının doğrudan etkileme çabaları yanında dolaylı etkileme çabalarının hedef noktasında yer alan kamuoyu özellikle demokratik rejimlerde, yöneticilerin de daima göz önünde bulundurmaları zorunda

oldukları önemli bir etkidir. Bu bakımdan kamuoyunu belirli bir yönde oluşturmak, gerçekleştirilmesi istenilen amaçların haklılığı konusunda onun üzerinde olumlu bir etki yaratmak, dolaylı yoldan siyasal iktidar üzerinde de etki yapmak demektir. Daha önce bahsedildiği gibi kamuoyu baskısı otoritelerin kolayca göz ardı edebilecekleri bir şey değildir ve genel olarak iyi organize edilmiş kamuoyu baskısı, siyasal birimlerden aksi yönde kararlar çıkmasını da engelleyebilmektedir. Bu nedenle baskı grupları da genellikle kamuoyunu, hükümete ulaşma yollarında veya ikna etmede güçlüklerle karşılaştığı durumlarda çıkarlarını kamusallaştırmak için devreye sokmaktadırlar.

Baskı grupları genellikle kendilerini kamuoyuna ifade etme zorunluluğu içinde hissederler. Bu zorunluluğun temelinde kendi görüş ve dileklerinin kamuoyunca benimsenmesi arzusu yatmaktadır. Bu nedenlerden dolayı kamuoyu, baskı grupları için hayati öneme sahiptir.

1.6. Baskı Gruplarının Sınıflandırılması

Baskı gruplarının sınıflandırılma biçimi ülkelere, ülkelerin sahip oldukları siyasal sistemin özelliklerine, toplumsal kültür farklılıklarına ve demokrasi anlayışına göre çeşitlilik arz eder.

Sosyal bilimlerde baskı gruplarının, üzerinde mutabık kalınmış ve akademisyenler tarafından kabul edilmiş bir sınıflandırma biçimi yoktur. Baskı grupları ile ilgili yapılan her araştırmada konu farklı biçimlerde ele alındığı için baskı gruplarının sınıflandırılması neredeyse araştırmacının keyfiyetine kalan bir durum halini almıştır. Çünkü bir baskı grubu değişik zamanlarda, değişik faaliyetlerinden dolayı farklı kategorize edilebilir ya da birden fazla sınıfa girebilir. Hiçbir sınıflandırma kesin değildir. Sınıflandırmadaki zorluklardan bir diğeri ise, siyasal süreç açısından önemli baskı gruplarından bir bölümünün oldukça belirsiz, biçimsel olmayan bir yapıya sahip bulunması ve üyelerinin de kendi konumlarını her zaman gerçekte olduğu gibi kabul etmemelerinden kaynaklanmaktadır (Mackenzie,1999:121).

Bu çalışmada ise yapılan kaynak taramaları sonucu, konu bütünlüğünün sağlanması ve çalışmaya daha uygun olacağı düşüncesi ile baskı grupları; amaçlarına, coğrafi sınırlarına, örgütlenmelerine göre ve ayrıca sendikal ve mesleki, kamusal ve ideolojik baskı grupları şeklinde bir sınıflandırmaya yer verilmiştir.

1.6.1. Amaçlarına Göre Baskı Grupları

Bu baskı grupları sürekli ve dönemsel nitelikte olabilir. Sürekli nitelikteki baskı grupları, yalnızca siyasal iktidar üzerinde baskı kurmak amacıyla kurulmuş ve bu alanda uzmanlaşmış örgütlenmelerdir. Buna Amerika'daki lobiler örnek verilebilir. Arızi nitelikteki baskı grupları ise bunlar genellikle çıkar grubu şeklindeki örgütlenmelerdir. Fakat zaman zaman siyasal iktidar üzerinde baskı kurmakta ve baskı grubu halini almaktadırlar. Bunlara örnek olarak öğrenci derneklerini ve yardımseverler derneğini gösterebiliriz.

Amaçları yönünden baskı grupları maddi amaçlı gruplar ve kültürel amaçlı gruplar olarak ikiye ayrılır.

Maddi Amaçlı Baskı Grupları: Bu tür baskı gruplarının temel güdüsü maddi çıkar kazanımı ya da olası maddi çıkar kayıplarının önlenmesidir. Maddi ya da ekonomik amaçlı olarak kurulan baskı gruplarının en bilinenleri özel şirketler, işveren örgütleri, işçi sendikaları, esnaf, sanatkar ve ticaret odaları, borsalar, basın ile ulusal ve uluslararası iktisadi ve mali kuruluşlardır. Bu tür baskı grupları toplumun belli bir kesiminin çıkarlarını savunmayı ve geliştirmeyi amaçlayan ekonomik amaçlı örgütlerdir. Bu tür gruplarda kitlesel ve daimi bir üyelik yapısı vardır. Ekonomik amaçlı baskı grupları maddi kaynakları dağıtan ve kullanan siyasi karar alıcılar kadar toplumdaki diğer baskı gruplarıyla da sürekli bir mücadele içindedirler. Çünkü bir baskı grubunun kendi üyelerine sağladığı ekonomik çıkar artışı hiç şüphesiz toplumdaki diğer baskı gruplarına ayrılacak ekonomik imkanların azalması demektir (Şahin,1994). Maddi amaçlı baskı grupları örgütlü gruplardır. Hem üye sayıları dikkate alındığında hem de mali anlamda çok güçlü kuruluşlardır. Bu tür baskı gruplarına katılım gönüllülük esasına dayalıdır.

Kültürel Amaçlı Baskı Grupları: Kültürel amaçlı baskı grupları maddi güdülerden ziyade sosyal, ahlaki, çevresel, dini vb. sebeplerle kurulmuş örgütlerdir. Bu örgütler genellikle toplumda ezilen ya da insan haklarından gerektiği şekilde yararlanamadığına inanılan kesimlerin haklarını savunmak için kurulmuşlardır. Kadın, çocuk, gey ve lezbiyen dernekleri bunlara örnek olarak gösterilebilir (Öztekin,2003). Türkiye'de TEMA, Dünya'da ise Greenpeace çevresel nedenlerle kurulmuş baskı

gruplarının en bilinenleridir. Bu tip baskı gruplarının amaçları dünyadaki çevre dengesinin sürdürülebilmesi ve korunmasıdır. Kadın ve çocuk hakları örgütleri başta olmak üzere bazı sosyal amaçlı kuruluşlar ise dünyada cinsiyet ve ırk ayrımına karşı mücadele etmektedirler. Kültürel amaçlı baskı gruplarına katılım gönüllülük esasına dayanmaktadır. Bununla birlikte bu tür baskı gruplarının ömürleri savundukları değerlerin ya da ideolojilerin ömürleriyle doğru orantılıdır. Şöyle ki dünyada çocuk hakları konusunda bir problem kalmazsa, bu konudaki örgütlere de ihtiyaç duyulmayacaktır.

1.6.2. Coğrafi Sınırlarına Göre Baskı Grupları

Baskı grupları genellikle ulusal açıdan değerlendirilmesine rağmen günümüz dünyasında teknolojik gelişmeler neticesinde ortaya çıkan küreselleşme kavramı dikkate alındığında ulusal boyutta değerlendirmeler yetersiz kalacaktır. Bu nedenle coğrafi sınırları dikkate alındığında baskı grupları bölgesel, ulusal ve uluslararası baskı grupları olarak üçe ayrılabilir.

Bölgesel Baskı Grupları: Bölgesel baskı grupları yerel ölçekte faaliyet gösteren baskı gruplarıdır. Bu baskı grupları üyelerine yarar sağlama görevini ulusal sınırların içinde belirli bölgelerde yerine getirebilmektedir. Bölgesel baskı gruplarının hareket sahaları sınırlı bir çevrededir. Bununla birlikte bu tip baskı grupları ulusal ölçekte faaliyet gösteren baskı grupları ile ortak faaliyette de bulunabilirler. Yerel ölçekte kurulan sanayici ve iş adamları derneklerinin ulusal ölçekte kurulmuş olan örgütlerle iş birliği içinde bulunmaları bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Bölgesel baskı grupları genellikle yerel yönetimlerin karar alma sürecini etkilemeye çalışırlar. Siyasi karar alıcılar kaynakların bir kısmını yerel yönetimler vasıtasıyla dağıtırlar. Böylelikle bir anlamda bölgeler arasında eşitleştirme sağlanmış olur.

Bazı bölgesel baskı grupları da ahlaki, sosyal ve çevresel nedenlerle kurulurlar. Bu tip baskı grupları sadece kendi yörelerindeki olaylarla ilgilenseler de diğer ulusal ve uluslararası baskı gruplarıyla da ortak ilişki içine girebilirler. Türkiye’de İzmir ili Bergama ilçesinde açılan altın madenine yöre halkının bir baskı grubu oluşturarak karşı çıkması bu tür baskı gruplarına bir örnek teşkil etmektedir (Yayla,1998).

Bir bölgedeki bir kamu kuruluşunun kapatılmasını önlemek için bölge halkının bir araya gelerek yaptığı faaliyetlerde bölgesel baskı gruplarına başka bir örnek olarak gösterilebilir. Fakat böyle bir grup sürekli olarak faaliyet göstermez. Amaçlarına ulaşamadıklarının bir önemi olmaksızın bu tip gruplar siyasal karar alıcılar kesin kararlarını verip uyguladıkları anda dağılırlar. Sonuç olarak bölgesel baskı gruplarının daha çok yerel amaçlarla belirli bir bölgede faaliyette buldukları bir gerçektir. Bununla birlikte bu tip baskı grupları ulusal ve uluslararası baskı gruplarıyla çıkarları kesiştiği ölçüde işbirliği yapabilirler.

Ulusal Baskı Grupları: Ulusal baskı grupları daha çok ulusal ölçekte faaliyet gösteren baskı gruplarıdır. Bu gruplar genellikle maddi amaçlar için kurulsalar da sosyal, ahlaki ve çevresel amaçlar için kurulanları da mevcuttur. Ulusal baskı gruplarının kendi üyelerinin çıkarlarını gerçekleştirmek üzere baskı yaptığı unsurlar genellikle ulusal siyasi karar alma sürecinin aktörleridir. Örneğin Türkiye’de bir işveren örgütü olan TİSK veya bir işçi örgütü olan TÜRK-İŞ ulusal baskı grubu örnekleridir. Benzer şekilde odalar ve borsalar birlikleri de ulusal baskı gruplarıdır.

Önemle belirtilmesi gereken bir nokta da ulusal baskı gruplarının salt ulusal sınırlar içerisinde faaliyet göstermediğidir. Örneğin temelde bir ulusal baskı grubu olan TİSK, Avrupa Sanayi ve İşveren Konfederasyonları Birliği üyeliğiyle de aynı anda uluslararası baskı gruplarının da içindedir. Türkiye’de siyasal merkezin kurumsallaşma sürecinde kamusal grupların baskın bir rolü mevcuttur. Özel ve gönüllü oluşumlar bu süreçte ikincil konumda kalmışlardır. Özellikle ekonomik çıkar perspektiflerinin gelişmesinde devlet eliyle örgütlendirme ve yukarıdan aşağıya doğru şekillenen yasal düzenlemelere bağımlılık göze çarpan unsurlardır (Alkan ve Öner,2000).

Uluslararası Baskı Grupları: Uluslararası baskı grupları genellikle uluslararası alanda faaliyette bulunurlar. Özellikle çok uluslu şirketler sahip oldukları devasa ekonomik güç ve istihdam ettikleri kişilerin çokluğuyla çok etkili baskı gruplarıdır. Günümüzde artık pek çok şirket çok değişik ülkelerde maliyetleri azaltma amacıyla yatırım yapmaktadırlar. Dolayısıyla yatırım yaptıkları ülkelerdeki siyasal karar alıcıları kendi üyelerinin lehine etkilemek istemeleri gayet doğal bir olaydır. Uluslararası medya da çok etkili bir baskı grubudur. Medya kökenli baskı gruplarının etkisi ise yalnızca onun

sahip olduğu ekonomik güçten kaynaklanmaz. Medya kökenli baskı gruplarının sahip oldukları asıl güç onların kamuoyu oluşturabilme ve kamuoyunu etkileme güçleridir.

Avrupa Birliği, sahip olduğu kurumsal çatısıyla uluslar üstü bir sistemdir. Bu sistemin de alacağı siyasal kararları etkilemeye çalışan baskı grupları mevcuttur. Örneğin Eurogrup'lar AB'ye üye ülkelerdeki aynı çıkarı paylaşan baskı gruplarının oluşturduğu ve karar alma sürecini en çok etkileyebilen kuruluşlardır. Uluslararası örgütler günümüz dünyasını biçimlendiren çok önemli aktörlerdir.

Uluslararası örgütler küresel ve bölgesel nitelikli olanlar olarak ikiye ayrılırlar (Hasgüler ve Uludağ,2004:295). Küresel nitelikli uluslararası örgütlerin başında Birleşmiş Milletler ve onunla ilişkilendirilen Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Ticaret Örgütü (WTO) ve Dünya Sağlık Örgütü (WHO) gibi örgütler gelmektedir. Bölgesel nitelikli uluslararası örgütlerin en bilinenleri ise NATO, AB ve AGİT'tir.

Uluslararası örgütler zaman zaman baskı grupları gibi işlev görmektedirler. Örneğin; Birleşmiş Milletler Teşkilatı genel ve küresel sorun olan soykırım, insan hakları, kadın ve çocuk hakları, çalışma yaşamının düzenlenmesi v.b. konularda tüm dünyada siyasal karar alıcıları etkileyen bir uluslararası baskı grubu niteliğindedir.

Türkiye açısından konuya bakıldığında ise ülkemiz yoğun olarak uluslararası baskı gruplarının faaliyetlerine sahne olmaktadır. Bugün Türkiye'de pek çok holdingin çok güçlü yabancı ortakları mevcuttur. Uluslararası baskı grupları ile ilgili olarak şu husus da önemle belirtilmektedir ki, bu tip baskı grupları için tüm dünya ve hatta uzay eylem alanıdır. Ahlaki, sosyal değerler ve çevresel nedenlerle kurulmuş uluslararası baskı grupları da mevcuttur. Bunların en bilineni ise bir çevre örgütü olan Greenpeace'dir

1.6.3. Örgütlenmelerine Göre Baskı Grupları

Baskı grupları örgütlülük açısından dört kategoriye ayrılabilir. Bunlar anomik gruplar, örgütlenmiş (teşkilatlanmış), örgütlenmemiş (teşkilatlanmamış) gruplar ve kurumsal gruplardır (Turan,1986:133-138).

Anomik Baskı Grupları: Anomik baskı grupları kendiliğinden oluşan, süreklilik göstermeyen ve grup üyelerini birbirine bağlayan bir değerler ve davranış kuralları

dizisi mevcut olmayan (Kışlalı,1994:134-35) gruplardır. Bir bölgedeki bireylerin bir olay ya da çözümlenemeyen bir sorun karşısında beklenilmeyen bir anda ve beklenilmeyen bir biçimde eyleme geçmeleri, gösteri yapmaları ve fabrikalarının kapatılmasını istemeyen işçi ve ailelerin fabrika önünde oturmaları böylece fabrikalarının kapatılmasını engellemeye çalışmaları anomik baskı gruplarının önemli örnekleridir. Anomik baskı grupları çok kısa bir zaman periyodunda genelde tek bir amaca ulaşmak için kurulur ve bu amacı gerçekleştirmelerinin önemi olmaksızın dağılırlar.

Teşkilatlanmış Baskı Grupları: Teşkilatlanmış baskı gruplarının en belirgin özelliği üyelerinin çıkarlarını maksimize etmek amacıyla üyelerinin özgün iradeleriyle kurulmuş olmalarıdır. İşçi ve işveren örgütleri, meslek kuruluşları, sosyal, ahlaki ve çevresel nedenlerle kurulmuş örgütler teşkilatlanmış baskı gruplarının en bilinenleridir. Maddi amaçlarla kurulmuş olan baskı gruplarının, sosyal amaçlarla kurulan baskı gruplarına kıyasla daha sıkı teşkilatlanmış bir yapıda olmaları doğaldır. Başka bir deyişle sosyal amaçlı baskı grupları daha gevşek bir örgüt yapısına sahiptir. Mecburi meslek kuruluşları da, örgütlü bir çıkar grubu olarak görülebilir ve baskı grubu olarak adlandırılabilir (Hatemi,1997:19).

Teşkilatlanmamış Baskı Grupları: Teşkilatlanmamış baskı grupları bireylerin özgün iradeleri ile isteyerek ve bilerek katılımında bulunmadığı gruplardır. Her birey kendisi istemese de bazı grupların doğal üyesidir. Din, dil, ırk, bölge, kabile, aşiret, soy, sosyal tabaka bu tür grup üyeliğinin esasını teşkil eder (Dursun,2002:286).

Türkiye ölçeğinde düşünüldüğünde bu tür baskı grupları siyasal karar alma sürecini en az diğer gruplar kadar etkileyebilmektedir. Çünkü Türkiye’de özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde herhangi bir aşiret reisi önemli bir oy potansiyeline sahiptir. Böyle bir topluluk teşkilatlanmamış bir baskı grubu olsa da oy potansiyeli nedeniyle elinde çok güçlü bir pazarlık kozu vardır.

Kurumsal Baskı Grupları: Kuruluş amaçları üyelerinin çıkarlarını korumak ve siyasal sisteme baskı yapmak olmamakla birlikte gerektiğinde bu işlevleri de yerine getirebilen örgütlerdir (Dursun,2002:287). Bilindiği gibi baskı grupları tanımlarının ortak noktalarından biri bu grupların üyelerine çıkar sağlamak amacıyla kurulduğudur.

Toplumsal işlevleri dışında, kendi üyeleri lehine siyasal süreci etkilemek üzere çaba göstermeleri nedeniyle kurumsal grupların birer baskı grubu olarak kabul edilmesi gerektiği vurgulanmıştır (Alkan ve Ateş,2005:55-70). Özellikle Türkiye örneği göz önüne alındığında ordunun, siyasilerin ve bürokratların bir takım ayrıcalıklara sahip olduğu açıkça görülecektir.

1.6.4. Sendikal ve Mesleki Baskı Grupları

Çok uzun bir geçmişe sahip olan işçi sendikaları, baskı gruplarının da temellerini oluşturan kuruluşlardır. İlk defa 19. yüzyıl sonlarında ortaya çıkan işçi sendikaları 1950'li yıllarda Avrupa'da ve Amerika'da etkili olmaya başlamışlardır. İşçi ve işveren sendikalarının dışında tarım birlikleri de önemli meslek kuruluşlarıdır. Bunların dışında barolar, tabip birlikleri gibi kuruluşlar da meslek kuruluşları içindedir. Her türlü dernekleri, sendikaları, meslek kuruluşlarını baskı gruplarına örnek gösterebiliriz (Öztekin,2003:95).

İşçi Sendikaları: İşçi sendikaları genelde bir alanda - metal işçileri, maden işçileri gibi-çalışan işçiler tarafından meydana getirilirler. İşçi sendikaları ve sendika birlikleri, işçilerin ücret ve iş koşullarının iyileştirilmesine, yaşam standartlarının yükseltilmesine ve genel olarak yönetimi tüm sosyal ve ekonomik koşulların iyileştirilmesi konusunda etkilemeye çalışırlar (Göksu ve Bilgiç,2003:54). Günümüzde çalışan her kesimin sendika ve dernekler kurduğunu görebiliriz. Çünkü her sektörde çalışanların farklı kaygıları, farklı çalışma ortamları vardır. Ancak bunların yanında tüm işçileri etkileyen ortak çıkarlar da vardır. Bunlar devletin sosyal politikası, işçilerin çalışma saatleri gibi tüm sektörde çalışanları etkileyen konulardır (Meynaud,1975:17). Farklı sektördeki işçi sendikaları, ortak çıkarları için daha büyük güç olabilme amacıyla, sendika birlikleri oluştururlar. Türkiye'de en çok bilinen işçi sendikaları birlikleri Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (TÜRK-İŞ), Hak İşçi Sendikaları Konfederasyonu (HAK-İŞ) ve Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK)'dur. Bu üç sendika da ideolojik görüşlerine göre ayrılmıştır. Bu birlikler, baskı yöntemlerini ve zamanını iyi seçtiklerinde, üyelerinin sorunlarını çözmeye çok etkilidirler.

İşveren Örgütleri: İşveren örgütleri, belki de tüm dünyada en etkili baskı gruplarını oluştururlar. İşveren birlikleri, işverenlerin sosyal ve ekonomik çıkarlarını savunmak, korumak ve geliştirmek amacıyla kurulmuşlardır. Bu grupların üye sayıları genellikle az olmasına karşın ellerinde bulundukları ekonomik güç sayesinde daha etkindirler. Bu güçleri, sadece ekonomik alanlarda değil hemen tüm alanlarda bu grupları baskı unsuru haline getirmektedir.

Türkiye'deki etkili işveren örgütleri; ticaret odaları, sanayi odaları, Türk Sanayici ve İş Adamları Derneği (TÜSİAD), Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB)'dir. Bunların yanında son yıllarda her ilde kurulan iş adamları dernekleri, Müstakil İş Adamları Derneği (MÜSİAD) gibi kuruluşlar da vardır. İşveren sendikalarının gücü genelde maddi olanaklarından gelir. Hükümetler, bu grupların maddi olanaklarından dolayı, onlarla ters düşmek istemez. Türkiye'de iktidara gelen her parti, ideolojik görüşü ne olursa olsun, TÜSİAD ve TOBB ile iyi ilişkiler kurmaya gayret eder. Bu kuruluşlar, piyasa koşullarının kendi istedikleri gibi şekillenmesi için çalışırlar. Bunun yanında, demokrasi ve ülke siyaseti ile ilgili konularda da faaliyet gösterebilirler. Sendikaların demokrasinin vazgeçilmez baskı grupları arasında yer aldığı ve gerek hükümet üzerinde olsun gerekse parlamento üzerinde önemli bir gücü olduğu da bir gerçektir (Şahım,1994:56-57).

Tarım Örgütleri: Tarım alanında çalışanların oluşturdukları örgütler de etkili baskı gruplarıdır. Bunlar tarım kooperatifleri ve ziraat odalarıdır. Özellikle 1950'li yıllardan günümüze kadar çiftçi kesimi üretimini en verimli bir şekilde değerlendirmek için kooperatifleşme yoluna gitmiştir. Kuşkusuz bunun büyük faydalarını görmüştür (Şahım,1994:54). Ancak Türkiye'de çiftçi kuruluşları, işçi ve işveren kuruluşları kadar örgütlü değildir. Tarım kesiminin teşkilatlanamamasının temelinde ise, bu kesimin okuma-yazma oranının düşük olması, maddi imkanlarının az olması, bürokratik engeller gibi nedenler bulunmaktadır. Bütün bunlara karşın ülkemizde Ziraat Odaları, üretici birlikleri ve kooperatifler gibi teşkilatlanmalara giderek artmaktadır. Ülkemizde en güçlü ve etkin olan baskı grupları arasında üst sıralarda Türkiye Ziraat Odaları Birliği yer almaktadır. Kamuoyunda yaptığı açıklamalar, paneller, mitingler vb. yanı sıra siyasi iktidarlar üzerinde ki etkinliğiyle de kendisini göstermektedir. Çiftçilerin

sayıca çok olmaları, onların desteklediği partilerin iktidara gelmesini sağlar (Kışlalı,1993:277- 278).

Meslek Kuruluşları: Meslek kuruluşları, yarı resmi olarak kurulur ve genel amacı belli bir meslek grubunun mesleki konulardaki gelişimine yardımcı olmak, meslek kolunda çalışanlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamaktır. Ülkemizdeki bu tür kuruluşlar yarı resmi kuruluşlar olarak yer alır ve belirli iş alanındakilerin meslek kuruluşlarına kayıt olmaları zorunludur. Türkiye Barolar Birliği, Türkiye Eczacılar Birliği, Türk Diş Hekimleri Birliği, Türkiye Noterler Birliği gibi meslek üst kuruluşları en güçlü meslek kuruluşlarıdır. Türkiye Barolar Birliği'nin anlatılacağı son bölümde meslek kuruluşları hakkında daha detaylı bilgiler verilecektir.

Tüketici kuruluşları: Mesleki üretici çıkar ve baskı gruplarının yanında tüketici grupları da vardır. Tüketici örgütleri özellikle son yıllarda artış göstermektedir. Bu gruplar daha çok çıkar grubu şeklindedir. Üyelerinin ihtiyaçlarını karşılarken daha kaliteli daha ucuz alış veriş yapmalarını temin etmek ve onları her türlü haksızlıktan korumayı amaç edinmişlerdir. Bu gruplar zaman zaman da baskı grubu halini almakta ve üyelerinin çıkarları doğrultusunda siyasal iktidar üzerine baskı yapmaktadır. Tüketici kuruluşu olarak ilk akla gelen Tükoder'dir. 1990 yılında İstanbul'da kurulan ve bugün 50'ye yakın şubesiyle hizmet veren Türkoder'in amacı, tüketici haklarını korumak ve tüketicileri aydınlatmaktadır (4077 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanununun 1. maddesi). Tükoder, AB ekonomik ve sosyal komitesine seçilmiştir. Toplumun tüm kesimlerine açık olan dernek 15 bin üyeli sayıca az olsa da gördüğü hizmetin değeri bu derneği gerçek bir baskı grubu kılmaktadır. Çünkü her insan bir yerde tüketicidir ve her gün yanıtlanabilmektedir. Her eylemi ses getiren dernek, son yıllarda siyasilerce de dikkate alınmaktadır (Tükoder,1997:12). Tükoder'in ses getiren faaliyetlerine örnek olarak, kredi kartı faizlerinin düşürülmesi için hükümete yapmış olduğu baskı ve İstanbul Köprüsü geçiş zammını idari mahkemeye götürerek yürütmesini durdurması verilebilir.

1.6.5. Kamusal Baskı Grupları

İlk olarak ABD'de ortaya çıkan baskı grubu kavramı başlangıçta sadece sendikalar, şirketler, dernekler, birlikler vs. özel kuruluşlar yönünden incelenmiş ve bu grupların

siyasal iktidar üzerindeki etkileri inceleme konusu yapılmıştır. Ancak daha sonraları, devlet yapısı içinde yer alan bazı kamu kuruluşlarının, idare mekanizmasının bazı kesimlerinin de baskı grubu sayılıp sayılmayacağı sorunu ortaya çıkmış ve bunların belirli faaliyet ve davranışları bu yönden politika biliminin inceleme alanına girmiştir.

Kamusal baskı grubu kavramı, Duvarger'in de belirttiği gibi, klasik devlet teorilerini çok yadırgatan bir kavramdır. Klasik devlet teorisyenleri, tartışılmaz ve değişmez bir veri, bir dogma saydıkları devletin bütünlüğü ilkesine aykırı düşen kamusal baskı grubu kavramını kabul etmemekte ve sadece özel grupların gerçek baskı grubu sayılabileceğini öne sürmektedir. Klasik devlet görüşü açısından benimsenen varsayımına rağmen siyasal hayatın gerçekleri, devlet bürokrasisinin bazı kesimlerinin, bazı kamu kuruluşlarının siyasal karar organları üzerinde baskı grubu davranışı içinde olduklarını göstermektedir. Bu etkileme faaliyetinin amacı şüphesiz ki özel bir grup menfaatinin sağlanması değil, belli bir kamu hizmetine ya da belli bir idari tutuma öncelik ve ağırlık tanınmasıdır. Bu yapılırken de, genellikle, istenilen yönde alınacak kararın kamu yararına uygun olacağı kanısı ile hareket edilmektedir (Kapani,2005:201-202).

Ordu: Ülke yaşamının hiçbir kesimi yoktur ki gençlerin eğitimi, ekonomik planlama, telekomünikasyon, enerji politikası ve milli savunma ile dolaylı ya da dolaysız ilişkili olmasın (Meynaud,1975:46). Devlet politikasının belirlenmesinde, tüm kurumlar birlikte çalışır ve her kurum kendini ilgilendirdiğini düşündüğü konulara katılma gereği duyar. Ordular, ellerinde bulundukları silah gücü ve hiyerarşik yapılarının getirdikleri güç ile her zaman kamuoyu nezdinde güven veren kurumlar olmuşlardır (Kışlalı,1993:280). Bu nedenle orduyu zaman zaman baskı grubu olarak değerlendirmek gerekir. Ordunun darbe yolu ile yönetimi doğrudan ele geçirdiği durumlarda veya ordunun idaresindeki bir hükümetin iş başında olduğu durumlarda baskı grubu olarak değerlendirmek yanlış olacaktır. Çünkü böyle bir durumda siyasi karar alma organları bizatihi ordunun kendisidir ve herhangi bir etkileme çalışması içine girmeyecektir.

Sağlam bir demokratik yapıya sahip ülkelerde olduğu gibi, ordu yönetim üzerinde sınırlı etki yaratabilir. Ordu özellikle milli savunma ve ordunun ihtiyaçlarının

karşılanması gibi bazı alanlarda fikirlerini beyan edebilirler. Bu faaliyetler, baskı grubu faaliyetleri olarak incelenebilir (Kapani,2005:203). Özellikle birçok ülkede askeri birlik ve üs bulunduran, dünyayı askeri güçle yönetme çabasında olan ABD’de ordu çok güçlüdür. ABD’de askeri bütçenin hacmi ve silah siparişleri dolayısıyla ordu ile büyük sanayi şirketleri arasındaki ilişkiler, askeri strateji sorunlarıyla dış politikanın birçok noktalarda kesişmesi gibi nedenlerle silahlı kuvvetlerin siyasal karar alma sürecinde büyük etki ve ağırlık kazandığı gerçeği ortaya çıkmıştır.

Bürokrasi: Bürokratik kurumlar, daha çok parlamentolar üzerinde baskı uygularlar. Parlamenterler elbette ki bazı konularda bürokratlar kadar uzman değillerdir. Bu nedenle karar alacakları zaman bürokratik kurumlara danışma gereği duyarlar. Bürokratik kurumlar, kararları kendi istedikleri yönde çıkarmak için bu güçlerini kullanırlar.

Medya: Genel kabul olarak medya baskı grubu olarak değerlendirilmemektedir. Medya, daha çok baskı gruplarının etkisinde, kamuoyunu ve yönetimi yönlendirmede araç olarak kullanılmaktadır (Akad,1979:96). Bazı medya kuruluşlarının ise, baskı grupları tarafından kullanılmak için kurulduğu ve baskı grubuna ait olduğu da görülebilir. İktidarlar da medyayı kendi çıkarları doğrultusunda halkı etkilemek için kullanabilirler. Bunda da en büyük etken bazı medya kuruluşlarının ekonomik olarak hükümete ve reklam veren kuruluşlara bağımlı olmasıdır. Bu bağımlılığı bazen hükümetler, bazen de baskı grupları kullanabilirler. Tüm bunlara rağmen kamuoyu ile iç içe olan basın, demokratik iktidarların kazanılmasında, kamuoyu ile eşdeğer bir rol oynadığı açıktır.

1.6.6. İdeolojik Nitelikli Baskı Grupları

İdeolojik nitelikli baskı grupları, maddi çıkarlardan çok, manevi duygularla bir araya gelen daha çok ideolojik bir takım saiklerle hareket eden gruplardır.

İdeolojik Gruplar: İdeolojik nitelikli baskı grupları daha çok belli inançlar etrafında toplanmış, ekonomik kaygılar gütmeyen, toplumun çok değişik kesimlerinden farklı ekonomik ve sosyolojik yapıdaki insanlar olabilir. Farklı konularda birçok grup bu kapsamda değerlendirilebilir. Bu grupların amaçları, inanılan davanın ya da manevi duyguların savunulmasıdır. Çeşitli fikir grupları, insan haklarını koruma, ırk ayrımına

karşı savaşıma, nükleer silahların yasaklanması gibi konularda çalışan gönüllüler (Kapani,2005:199) ve doğal hayatın, çevrenin korunması, Atatürkçülüğün savunulması, sigaraya karşı savaş, sokak çocuklarına yardım gibi konulardaki gruplar ideolojik nitelikli baskı gruplarına örnek olarak gösterilebilirler. Bu grupların örgütlenmeleri genelde çok büyük değildir. Çoğunlukla az personelle çalışırlar ve orta ve üst toplumsal kesimden gelen insanlar tarafından oluşturulur (Göksu ve Bilgiç,2003:55). Bu kategorideki birlik, dernek ve örgütlerin büyük bir kısmı ahlaki yükseltici amaçlar gütmektedir (Meynaud,1975:20). Bununla birlikte, büyük devletlerin ve uluslararası büyük şirketlerin çıkarları için çalışan fikir örgütleri de vardır. Bu kuruluşlar bazı ülkelerde yönetimlerin değişmesine ve orduların yönetimlere el koymasına kadar giden ayaklanmalar çıkartacak kadar önemli ve etkili faaliyetler yürütürler.

Dinsel Örgütler: Dinsel örgütler de ideolojik nitelikli baskı grupları arasındadır. Dinin bireyler üzerinde yaptığı büyük etki kuşkusuz şüphe götürmez bir gerçektir. Ülkemizde de siyasette ve sosyal yaşamda etkisi hissedilen dinsel baskı gruplarının tarikatlar şeklinde ortaya çıktığı görülmektedir. Tarikatlar, 11. yüzyıldan itibaren Anadolu'da etkilerini göstermeye başlamıştır. Şeyhler tarafından yönetilen tarikatlar Osmanlı döneminde padişahlar üzerinde de önemli etkileri olan gruplar olarak ön plana çıkmıştır. Geleneklerini sürdüren tarikatlar ve şeyhler Cumhuriyet Türkiye'sinde de etkilerini sürdürmüşlerdir (Şahım,1994:51-52).

Gençlik Hareketleri: Öğrenci ve gençlik hareketleri de ideolojik gruplar içinde değerlendirilmelidir. Demokrat Parti'nin gelişen iktidar yılları içinde aktif bir role sahip olan öğrenci kesimi, 1968 yılına geldiğinde bir hayli aktif hale gelmiştir. Bu dönemde tüm dünyada gençlik hareketleri çok etkili olmuştur. Daha sonra 1980 darbesiyle ülkemizde gençlik hareketlerinin gelişimi büyük oranda durmuştur. İzleyen yıllarda ise darbelerin etkisi dolayısıyla ürkek bir gelişim seyri izlemiştir (Aslan,2004:91-92). Günümüzde ise bazı aşırı uçlardaki hareketler göz ardı edildiğinde gençlik hareketlerinin çok etkili olduğunu söylemek mümkün değildir.

1.7. Baskı Gruplarının İşlevleri

Baskı gruplarının ekonomik ve sosyal boyutlu amaçlarının ne olduğu önceki bölümlerde ele alınmıştır. Bu amaçlarının yanında baskı gruplarının çoğulcu demokratik sistemlerde hayata geçirdikleri bir takım işlevleri de mevcuttur. Bu işlevler temsil etme, siyasal katılımı sağlama, aracılık etme ve denetim işlevleridir. Ayrıca siyasal karar alıcılara dış politika alanında yardımcı olmak ve uzman desteği sağlamak gibi ek işlevleri de vardır.

Temsil Etme İşlevi: Her şeyden önce siyasal partiler ve baskı grupları temsil sisteminin birbirini karşılıklı olarak etkileyen ve iç içe geçmiş mekanizmalarıdır. Günümüzün modern demokrasilerinde parlamentolarda temsil imkanı bulamamış toplum kesimleri baskı grupları aracılığıyla siyasal karar alıcılara isteklerini ulaştırma imkanı bulabilmektedirler. Zaten bir anlamda sivil toplum örgütü olan baskı grupları demokratik çoğulcu sistemlerde çok sesliliğin ve siyasal kararların alınması sürecine katılabildiği oranda katılımcılığın ve bireyin örgütlü olarak sesini duyurabilmesinin en önemli araçlarından birisidir (Bilgiç ve Göksu,2003).

Katılımı Sağlama İşlevi: Siyasal sisteme katılma günümüz demokrasilerinde temsil kadar önemli bir kavramdır. Baskı grupları, parlamentolarda temsil edilme imkanını yakalayamayan toplum kesimlerinin siyasal kararlara katılma imkanı da yaratmaktadır. Özellikle sosyal amaçlı baskı grupları uyguladıkları yöntemlerle siyasal karar alıcıları etkileyebilmekte ve kendilerini ilgilendiren kararlara katılımı sağlayabilmektedir. Siyasal karar alma süreci süreklilik gösteren bir faaliyetler bütünüdür ve baskı grupları bu süreci etkileyebildikleri ölçüde üyelerinin bu sürece katılımını da sağlamış olacaktır.

Aracılık İşlevi: Baskı grupları bir yönüyle üyelerinin ve temsil ettikleri toplumsal kesimlerin isteklerini birleştirerek siyasal yöneticilere aktarır, aynı şekilde siyasal karar alıcıların kendi üyelerini doğrudan ilgilendiren hususlarda aldıkları kararları da kendi üyelerine aktarırlar. Diğer bir deyişle baskı grupları siyasal sistem ile temsil ettikleri grup arasında aracılık görevi yapmaktadırlar.

Siyasal Karar Alıcılara Uzman Desteği Sağlamak: Baskı gruplarının önemli bir işlevi de ihtiyaç duyulan konularda siyasal karar alıcılara uzman desteği sağlayabilmeleridir.

Günümüz dünyasında yaşanan teknolojik ve bilimsel gelişmeler siyasal karar alıcıların her alanda bilgi sahibi olmalarını imkansız kılmaktadır. Böyle durumlarda sivil toplum örgütleri siyasal karar alıcılara çok çeşitli alanlarda uzmanlaşmış personelleriyle yardımcı olabilmektedir.

Dış Politika Alanında Yardımcı Olmak: Sivil toplum kuruluşlarının ve bir anlamda baskı gruplarının hükümetlere en çok yardımcı olabilecekleri alanlardan bir tanesi de dış politika alanıdır. Günümüz dünyasında güvenlik, çıkar, güç, dış politika kavramları bir takım değişimlere uğramıştır. Zaten dünyanın kendisi de sürekli değişmektedir. Öyleyse değişen şartlara göre yeni bir dış politika sürecinin geliştirilmesi şarttır. Bu yeni süreçte halkın katılımı artırılmalı, bu katılım ise sivil toplum örgütleri eliyle sağlanmalıdır (Lewis,1993). Bu ise dış politika oluşturmada sadece dış işlerinin sınırlı kadrolarının değil aynı zamanda milyonlarca kişilik ortak aklın devreye girmesi demektir.

Denetleme İşlevi: Baskı grupları siyasal karar alıcıların kendilerini ilgilendiren konularda verdikleri kararların uygulanmasını denetledikleri gibi insan hakları hususunda yapılan ihlalleri denetlemek, rapor hazırlamak, kamuoyuna bilgi sunmak gibi işlevleri de yerine getirirler.

Sonuç olarak şu husus önemle belirtilmelidir ki, baskı grupları yukarıdaki işlevlerine ek olarak modern demokrasilerin vazgeçilmez özelliği olan istikrarlı yönetim kavramına da işlerlik kazandırır. Baskı gruplarının yokluğu istikrarlı yönetimi engellemektedir. Bununla birlikte baskı grupları belirli kesimlerinin isteklerini siyasi yöneticilere aktarmakta ve siyasal karar alma sürecini etkilemektedirler (Ekici ve Demir,2003).

1.8. Baskı Gruplarının Gücünü Belirleyen Faktörler

Her baskı grubu aynı tür baskı yöntemini uygulayamaz. Baskı gruplarının uygulayacağı yöntemi ve yöntemin etkinliğini belirleyen bir takım faktörler mevcuttur. Bu faktörler aynı zamanda baskı gruplarının gücünü belirleyen faktörlerdir. Bu çalışmada baskı gruplarının gücünü belirleyen faktörler, siyasal ve sistemsel özellikler, üye sayısı, mali kaynaklar, organizasyon, üyelerin sahip olduğu sosyal statü, liderlik, tutarlılık, dayanışma ve özerklik olarak incelenecektir.

Siyasal ve Sistemsel Özellikler: Siyasal sistemin kurumlarının yerleşmiş olması ya da zayıflığı baskı gruplarının etkinliğini arttırabilir. Siyasal sistemde siyasi yöneticilerin kişisel olarak herhangi bir tecrübe ve bilgi eksikliği varsa bu durumda baskı grupları, yetişkin ve bilgili kadroları sayesinde siyasi karar alıcıları kolaylıkla etkileyebilirler. Bu durumun tam tersi de geçerlidir. Eğer baskı grupları uzman kadrolara sahip değilse siyasi karar alıcıların ve diğer baskı gruplarının etkilerine maruz kalabilirler (Şahim,1994).

Ayrıca bazı baskı grupları bazı siyasi partilere daha yakın bir duruş sergilerler. Bunun sonucunda da iktidar partisi kendisine yakın durumdaki baskı gruplarının taleplerine hoşgörü ile yaklaşabilir. Siyasal sistemin merkezi ya da ademi-merkeziyetçi yapıda olması da önemlidir. Baskı grupları açısından karar vericilerin sayısı artacağından ademi-merkeziyetçi yapılar baskıya daha açıktır.

Üye Sayısı: Diğer faktörlerin eşit tutulduğu bir ortamda, temsil edilen kitle ne kadar geniş ise, bir baskı grubunun o kadar etkin olacağını söylemek mümkündür. Baskı grupları amaçlarına ulaşabilmek için yapıları gereği sayıca büyük olduğu imajını yaratmak isterler. Böyle bir imaj yaratma isteğinin temelinde ise siyasi iktidarların olası bir seçimde en fazla oyu elde etme arzusunda olmaları yatmaktadır. Basit bir mantıkla siyasi iktidarlar sayıca büyük bir güce ulaşmış baskı gruplarını oy kaybetme endişesi taşıdıklarından dolayı daha çok dikkate alırlar (Ay,2003).

Etkinliğini üyelerinin çokluğuyla gerçekleştirmeye çalışan baskı gruplarının en güzel örneği işçi sendikalarıdır. İşçi sendikaları genellikle seçim zamanlarında üyelerinin kullanacakları oy potansiyelini dikkate alarak siyasi karar alıcıları etkilemek isterler.

Ayrıca sayıca büyük baskı grupları dolaylı yöntemleri daha rahat kullanırlar. Yine de bir baskı grubunun siyasi karar alıcıları etkileme gücü ile onun sahip olduğu üye sayısı arasında doğru orantı mevcut değildir. Başka bir deyişle sayıca büyük olmak her zaman için başarının garantisi değildir. Çünkü sayıca küçük olan gruplar daha yetenekli kadrolar oluşturmaya çalışmakta ve doğrudan yöntemleri kullanarak sonuç almaya çalışmaktadırlar.

Üyelerin Sahip Olduğu Statü: Baskı gruplarını oluşturan fertler toplumun çeşitli katmanlarından gelebilirler. Eğer grubun temsil ettiği kitle, sosyal statüsü yüksek

bireylerden oluşuyorsa, hatta sözü edilen kitle içerisinde kamuoyunda adı sıkça geçen şahıslar yer alıyorsa etkinliği de yüksek olacaktır. Gerçekten de Türkiye’de sosyal statüsü yüksek olarak kabul edilen işveren örgütlerinin üyeleri siyasal karar alıcılara daha kolay ulaşabilmekte ve itibar görebilmektedirler.

Mali Kaynaklar: Maddi gücü daha fazla olan baskı gruplarının daha etkin olmaları kaçınılmazdır. Baskı gruplarının siyasal karar alıcıları etkilemek için uyguladıkları yöntemlerin çoğunluğu güçlü maddi kaynaklara ihtiyaç gösterir. Kulisçilik, propaganda, siyasilerle ilişki kurma, reklam verme, haber ve bilgi akışını sağlamak gibi gayretler finansal güç olmadan gerçekleştirilemez.

Baskı grupları gelirlerini üye aidatları, tertiplenen piyango, balo, kermes gibi faaliyetlerden sağlanan gelirler, yayın ve taşınmaz mal gelirleri ile bağış ve yardımlar gibi çeşitli kaynaklardan sağlarlar. Mali gücü yüksek baskı gruplarının daha etkin olduğu ve çok uluslu şirketlerin sahip oldukları devasa mali güç yüzünden başlı başına bir baskı grubu olarak değerlendirilmeleri gerektiği vurgulanmalıdır. Günümüz dünyasında Ukrayna ve Gürcistan’da yaşanan yönetim değişiklikleri çok uluslu şirketlerin siyasal karar alıcıları nasıl değiştirebildiğini gösteren örneklerdir.

Organizasyon: Kuvvetli ve profesyonel yapıda organizasyonunu kurmuş olan baskı grupları siyasal karar alıcıları daha kolay etkileyebilmektedir. Güçlü bir organizasyonun siyasileri daha kolay etkileyebileceğinin en iyi örneği ise ABD’de mevcut olan lobi sistemidir. Amerika’da pek çok baskı grubu mali durumları iyi ise etkilerini artırmak amacıyla veya kendileri bu konuda uzman kadrolara sahip olmadıkları için bu amaçla kurulmuş profesyonel lobi şirketlerinden faydalanmaktadır (Arı,1997).

Liderlik: Baskı grubunun etkinliğini belirleyen diğer etkenleri bir araya getirecek, değerlendirecek ve somut sorunlarda kendi grubu lehine sonuçlar alacak olanlar liderlerdir. İyi liderin ne gibi özelliklere sahip olduğu konusunda çeşitli düşünceler ileri sürülmüşse de, bunlar her zaman geçerli olan objektif kıstaslara indirgenememiştir. Genellikle iyi liderler yaptıkları işlere bağlı olarak tanınabilmekte, belirli nitelikleri olan bir kimsenin başarılı bir lider olacağı önceden bilinmemektedir. Dolayısıyla iyi liderlere sahip olmanın, baskı grupları için güçlerini artıran büyük bir

şans olduğunu söylemekle yetineceğiz. Maddi gücü ve üye sayısı yüksek olmayan ama liderinin sahip olduğu özellikler neticesinde çok etkili olabilen baskı grupları mevcuttur.

Tutarlılık-Dayanışma-Özerklik: Baskı grubunun siyasal partileri, siyasal liderleri, bürokrasiyi etkileyebilmesi için temsilcilerinin kitleyi temsil ettiğine inanılması, isteklerinin karşılanmaması durumunda bazı kayıplar doğacağına bilinmesi gereklidir. Yani belirli bir güce dayandıklarını kanıtlayamayan baskı grubu sözcülerinin ciddiye alınmama tehlikesi mevcuttur. Başka bir ifadeyle, baskı gruplarının isteklerine gerekli duyarlılığın gösterilebilmesi için gerekli olan özelliklerin başında özerklik gelmektedir. Burada özerklikten kasıt, baskı grubunun siyasetle ilgilenen kurumlarla organik bağlarının zayıflığının etkinliğini arttırması şeklindedir. Özerk olmak, etkili olmak anlamına da gelmemektedir. Bir grubun etkili olabilmesi için, üyelerinin davranışlarını yönlendirebilmeleri gerekmektedir. Yönlendirilebilen gruplar ise tutarlılığı, dayanışması yüksek olan gruplardır. Yüksek örgütlenme becerisi gösteren toplulukların daha tutarlı olmaları, bir arada hareket etmeleri mümkün olabilir. İç haberleşmeleri gelişmiş olan gruplar daha etkindir. Çünkü liderler isteklerini üyelere kolaylıkla duyurabildikleri gibi, onların eğilimlerinden de daha çabuk haberdar olurlar.

Bir baskı grubunun kullanmak istediği konuların nitelikleri ile grubun etkinliği iki yönden ilişkilidir. İlk, sorunun kapsamının genişliği ve kamuoyunun konuya duyduğu ilgi herhangi bir baskı grubunun etkinliğini sınırlar. Sorun büyüdükçe, konu ile ilgilenen baskı grubu sayısı artacak, sorun kamuoyunda tartışılacak ve tek taraflı bir çözüme gidilme şansı zayıflayacaktır. İkinci olarak, ilgi alanları siyasal süreçle sürekli ve düzenli ilgilenmeyi gerektiren gruplar, geçirdikleri tecrübeler sonunda süreci etkilemeyi daha iyi öğrenecekler ve daha başarılı olacaklardır.

Yeterli gücü olmayan baskı gruplarının diğer baskı grupları arasından sivrilerek siyasal karar alıcıları etkileyebilmesinin şartı ise kısıtlı olan gücünü doğru zamanda, doğru yerde yoğunlaştırarak kullanabilmesidir. Kaba bir benzetmeyle tek atımlık barutu olan baskı grupları ilk atışta doğru hedefi vurmaları yani ilk seferde amacına ulaşmaya çalışmalıdır (Öztek,2003).

1.9. Baskı Gruplarının Olumlu - Olumsuz Yanları ve Ortak Özellikleri

Baskı grupları temsil ettikleri menfaatleri savunmak gayretleri esnasında devlet mekanizmasını bu konular hakkında aydınlatmak suretiyle, aynı zamanda bir kamu hizmeti görmektedirler. Gerçekten baskı grupları, çoğulcu demokratik bir devlet yapısında paha biçilmez bir öneme sahiptirler (Abadan,1959:241).

Baskı gruplarının demokrasiye katkısı çok tartışılan bir konu olmasına rağmen üzerinde ittifak sağlanmış değildir. Baskı gruplarını demokrasinin gelişmesinde vazgeçilmez bir güç olarak görenler olduğu gibi, bu grupların demokrasiyi işleyemez, yozlaştıran ve tehlikeye sokan kurumlar olduğunu ileri süren düşünceler de vardır (Daver,1993:249). Bütün bu tartışmalara rağmen gerçek şudur ki; devletin siyasi yapısı ne olursa olsun sosyal yaşamın içinde var olan kurumlar olmasıdır. Baskı gruplarının genellikle özel menfaatler sağladıkları gerekçesiyle faaliyetleri pek hoş karşılanmamaktadır. Ancak baskı grupları iyi irdelendiğinde demokrasinin gelişiminde büyük bir öneme sahip oldukları görülecektir.

Baskı Gruplarının Olumlu Yanları

Abadan, devlet siyasetinin var oluş ve işleyişini bir üçgene benzeterek, bir köşesinde yasama organı, bir köşesinde yürütme organı, diğer köşesinde ise baskı gruplarını yerleştirmiştir. Bu üçgendeki baskı gruplarının rolünün ise yalnızca olumsuz olmadığını belirtmektedir. Baskı gruplarının özel çıkarlarını elde edip, korumak için hiçbir fedakarlıktan kaçınmaz iken, aynı zamanda devlet mekanizmalarını bu konuda bilgilendirerek aynı zamanda kamu hizmeti gördüklerini ileri sürmüştür (Abadan,1956:241).

Günümüz müdahaleci devlet anlayışı nedeniyle devletler, sosyal ve ekonomik hayatın birçok alanına girmiş bulunmaktadır. Devlet müdahale ettiği her alanda karşısında bir veya birden fazla baskı bulmaktadır. Müdahale edilen alanlar teknikleştikçe ise devletin işi zorlaşmaktadır. İşte bu durumda devletin yardımına baskı grupları yetişmekte ve teknik konularda kamu bürokrasisini aydınlatmaktadır. Ayrıca yasama organı üyeleri için baskı grubu temsilcilerini dinlemek bazen kitap, rapor ve gazete okumaktan daha çok fayda sağlayabilmektedir (Aybay,1962:279-280)

Baskı grupları, toplumun değişik kesimlerinin taleplerini ilgili kurumlara iletme fonksiyonu da üstlendiği için siyasi mekanizmanın işleyişini kolaylaştırmaktadır (Turan,1987:151). Baskı gruplarının siyasi temsilde seçim sonucunda oluşan boşlukları doldurucu bir fonksiyonu olduğu ileri sürülmektedir. Bazen seçim sonuçlarında temsilde boşluklar ortaya çıkabilmektedir. İşte bu boşlukların doldurulması baskı grupları tarafından yerine getirilmektedir. Çünkü temsil edilemeyenler baskı grupları aracılığıyla taleplerinin siyasi mekanizmaya iletebilmiş olmaktadırlar (Aybay,1962:280).

Baskı gruplarının demokratik hayatın gelişimi ve siyasi katılımın artmasına olan katkılarının yanında toplumda şiddetli çatışmaların ortaya çıkmasını da engellemektedir. Şöyle ki; baskı gruplarının varlığı, siyasal pazarlığı ve uzlaşmayı çoğu kez kolaylaştırmaktadır. Baskı grupları olmadan sadece siyasi parti prensipleriyle hareket etmek, çoğunluk baskısına yol açabilir ve temel anlaşma sağlanamaz. Baskı gruplarının siyasi partiler arasında aracılık yaptığı bir düzende zıt çıkarları uzlaştırmak daha kolay olmaktadır (Daver,1993:249).

Bazı baskı gruplarının, temel hak ve hürriyetlerin korunup geliştirilmesinde de aktif rol aldıkları unutulmamalıdır. Baskı gruplarının devlet ve birey arasındaki boşluğın doldurulmasındaki önemli işlevi de yadsınamaz. Organize olabilen sosyal gruplar, toplumsal refahın, ekonomik gelişmenin ve demokrasinin gelişiminde etkisi büyüktür. Baskı grupları, toplumsal bütünleşmenin, uzlaşımın ve iş bölümünün gelişmesinde de çok büyük rol sahibidir (Erkan,1992:58-59).

Baskı Gruplarının Olumsuz Yanları

Baskı gruplarının siyasi hayat üzerindeki etki derecelerinin ölçüsü birçok tartışmalara neden olmuştur. Bu tartışmalar sonucunda baskı gruplarının siyasi hayatta büyük etkilerinin olduğu gerçeği ortaya çıkmıştır.

Baskı gruplarının kendi üyelerinin çıkarlarını korumaya çalışırken yaptıkları faaliyetler her zaman kamunun faydasına olmayabilir. Kısaca baskı grupları kendi menfaatlerini maksimize ederken, toplumun çıkarlarını göz ardı edebilmektedir.

Baskı gruplarının hukuk dışı sosyal kuvvetler olarak kendi hallerine bırakılması siyasi hayatta çok büyük karmaşalara yol açar. Bu durum ise, devletin gücünün zayıflamasına neden olabilir. .Baskı gruplarını hukuk kuralları içinde kalarak hareket etmelerini sağlamak -ülkelerin gelişmişlik düzeyine bağlı olsa da- bir hayli güçtür (Duvarger,1993:70-73).

Rekabetin hukuksal olarak düzenlenmediği durumlarda maddi amaçlı baskı gruplarının ekonominin işleyişini olumsuz etkileyeceği de ileri sürülmektedir. Çünkü baskı grupları, grup anarşisi tehlikesi yaratan, engelleyici güç odakları olarak ta tanımlanmaktadır (Erkan,1992:94).

Sonuçta, baskı gruplarının olumlu katkılarının yanında olumsuz yönleri de bulunmasına rağmen, demokrasinin katılımcılık özelliğini artırması bakımından özellikle gelişmiş ülkelerde vazgeçilmez demokratik kitle örgütleri olarak önemli işlevler üstlenmektedir. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde de baskı grupları, toplumun örgütlenme özgürlükleri kısıtlandığı için, haksız birtakım uygulamalara yol açmakla birlikte siyasal hayata yaptığı olumlu katkılar yanında, sosyal ve kültürel gelişmeler açısından da önem arz etmektedirler. Ancak baskı grupları, yapmış oldukları faaliyetlerle kamu çıkarını engellememeleri gerekmektedir. Bir sınıf ya da grubun tahakkümünün oluşmaması için azami dikkat gösterilmelidir. Bu olumsuzlukları engellemek için ise demokratik ülkelerde olduğu gibi birtakım yasal düzenlemeler yapılarak, baskı gruplarının hukuk düzeni içinde kalmaları sağlanmalıdır.

Baskı Gruplarının Ortak Özellikleri

Baskı grupları her ne kadar kendi içerisinde farklılıklar gösterse de farklı tür ve yapılarda olsa da bir takım noktalarda benzerlik göstermektedirler. Baskı gruplarının ortak özelliklerini şu şekilde özetleyebiliriz:

- Benzer ekonomik ve sosyal menfaatler etrafında birleşirler,
- Menfaatlerini gerçekleştirmek için siyasal otoriteler, parlamento ve hükümetler üzerine çeşitli yollardan baskı yaparlar,
- Genellikle bilinçli bir şekilde örgütlenmiş ve toplum tarafından kabul edilmiş çoğulcu gruplardır,

- Bazıları amaçlarına veya hedeflerine ulaştıktan sonra dağılılabirler,
- İktidara geçmeyi amaçlamazlar, bazen temsilciler bulundurabilirler ama temsilcilerle ait oldukları gruplar arasında açık ve resmi bir bağ görünmez,
- Baskı gruplarının sosyo-ekonomik çıkarları ile ilgili siyasal ve sosyal yapıda yer alan kurumların kendi lehlerine işlemelerini sağlamaya çalışırken, bu kurumlara kendi görüşlerini destekleyen personelin atanmasını ve çalışmasını sağlarlar,
- Modern devletin, toplumsal hayatın hemen her aşaması ile ilgilenmesinin zaman ve ihtisaslaşma açısından mümkün olması nedeni ile baskı grupları devlete, özellikle de kendi alanları açısından bilgi vermek ve aydınlatmak için çaba gösterirler,
- İdari yapının devlet politikasından maksimum yararlanabilmesi için devlet bürokrasisini etkilemek ve bunu gerçekleştirmek amacı ile idarenin soruşturma, araştırma, bilirkişi gibi komisyonlarına temsilci göndererek sisteme yardımcı olmaya çalışırlar,
- Yargı organlarını etkileyerek, idari işlemlere emsal teşkil edebilecek kararların çıkmasını sağlarlar,
- Kamuoyunu devamlı olarak aktif durumda tutarak, ona sosyo-ekonomik süreç hakkında en yeni, en sağlam bilgileri vermek, belirli konularda uyarmak, kamuoyunu ve kamu taleplerini siyasal yapıya taşımak ve etkin olmasını sağlamak, bu baskı gruplarının en temel fonksiyonlarından bir başkasıdır. Çünkü durmadan değişen bir siyasi ortamda seçmen, değişen ihtiyaçlarına çözüm getirebilmesi için bir sonraki seçim zamanını beklemeyeceğine göre, baskı grupları kamuoyunun değişen his ve ihtiyaçlarını siyasal ve sosyal yapıya derhal yansıtma görevini de aksatmadan yerine getirmek durumundadır (Duvarger,1993:75-79;Demir ve Acar,2002:369).

BÖLÜM 2: BASKI GRUPLARININ SİYASİ KARAR ALMA SÜRECİNE ETKİLERİ

Çalışmanın ilk bölümünde baskı gruplarının kavramsal boyutu, karar alma süreçlerini etkileyen diğer gruplarla olan benzerlik ve farklılıkları, baskı gruplarının demokrasi ve siyasal katılımın gelişimindeki rolü, baskı gruplarının türleri, işlevleri ve gücünü etkileyen faktörler ile olumlu ve olumsuz yanları ortaya konulmuştur. Bu bölümde ise siyasi karar alma süreci açıklanarak, baskı gruplarının siyasi karar alma sürecini etkileme yöntemleri ve yasama, yürütme, siyasi partiler, yerel yönetimler, bürokrasi ve sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve kitle iletişim araçları ile yargı üzerindeki etkisi Türkiye’deki durum göz önünde bulundurularak incelenecektir.

2.1. Siyasi Karar Alma Süreci ve Siyasi Karar Alma Organları

2.1.1. Siyasi Karar Alma Süreci

Her şeyden önce bir karar alma eyleminin gerçekleşebilmesi için bir sorunun var ve tanımlanmış olması gereklidir. Bu sorun; bireyi ya da toplumun bir kesimini veya tüm toplumu etkileyen bir sorun olabilir. Sorunun ne olduğu bir kere ortaya konulduktan sonra bu sorunun çözümü için değişik hareket tarzları geliştirilebilir. Bu hareket tarzlarının bir kısmı zamanı, bir kısmı ekonomik ölçütleri, bir kısmı karardan etkilenecekleri vb. esas alarak hazırlanmış olabilir. Şöyle ki tek bir soruna yüzlerce değişik çözüm önerileri sunulabilir. İşte karar alma ya da diğer bir ifadeyle karar verme tanımlanmış bir sorunun çözümü için değişik hareket tarzlarından en uygun olduğu düşünülen bir tanesini seçme işlemidir. Kısaca karar verme işlemi; bir seçimde bulunma ve tercih iradesinin ortaya konulmasıdır.

Kamu yönetimi sözlüğünde karar verme; “belli amaçlara yönelik olarak birden çok davranış ya da eylem biçimi arasından birinin bilinçli olarak seçilmesi” (Bozkurt ve Ergun, 1998) olarak tanımlanmıştır.

Yönetim faaliyeti de temelde bir seçimde bulunma ve tercih belirtme sürecidir. Örneğin; bir firma yöneticisi firmasının elde ettiği geliri artırmak için faaliyet gösterirken, ortaya çıkabilecek problemlere en kısa zaman içerisinde en az maliyetli

çözümü bulmalı yani karar vermelidir. Benzer şekilde kamu yönetimi veya siyasette de yöneticiler sorunları oyalanmadan teşhis etmeli ve en uygun çözüm yoluna karar vererek bu çözüm yolunu uygulamalıdır. Bu anlamda bakıldığında modern demokrasilerde öncelikle her birey seçmen olarak bir tercihte bulunmakta diğer bir deyişle ülkenin yöneticilerinin belirlenmesi sorununa değişik alternatifler arasından bir seçimde bulunarak karar vermektedir. Aynı şekilde seçimleri kazanıp iktidara gelen siyasi partiler de ülkeyi ve toplumu ilgilendiren konularda ortaya çıkan problemlerin çözümü için bir karar vermektedirler.

Karar verme işleminin neleri içerdiğini vurgulamak gerekirse öncelikle, alınan kararın kim tarafından uygulanacağı belirtilmelidir. İkinci adımda, bu kararın gerektirdiği işlemin ne maksatla yapılacağı ortaya konmalıdır. Üçüncü adımda uygulamanın nerede yapılacağı, dördüncü adımda ne zaman yapılacağı, beşinci adımda uygulamanın nasıl yapılacağı, son adımda ise ne yapılacağı vurgulanmalıdır. Yani bir karar kim tarafından, ne maksatla, ne zaman, nerede, nasıl ve ne yapılacağı sorularına yanıt vermelidir.

Bir kararın alındıktan sonra uygulanması, uygulamanın ve sonuçların denetime tabi tutulması da gerekir. Bu aşama sorunun çözümü için eyleme geçme aşamasıdır. Denetim sonucuna göre uygulamanın dolayısıyla kararın etkinliği ölçülmeli, eksik ve yanlış bölümler varsa düzeltilmeli, böylelikle kararın alınmasından sonra ortaya çıkacağı umut edilen maksimum fayda beklenmelidir. Şu husus önemle belirtilmelidir ki; karar verme dinamik bir eylemdir. Özellikle toplumsal konularda karar verme eylemi süreklilik arz eder. Çünkü insanların ihtiyaçları sonsuz ve süreklidir. Buna karşın kaynaklar son derece kısıtlıdır.

Siyasi karar alma süreci, toplumun belirli kesimlerinden gelen taleplerin karar organlarına geliş aşamasını kapsayan bir süreç olduğu gibi, sistemin kendisinden gelen talepleri de dikkate alan bir aşamayı da içermektedir. Siyasi karar alma süreci, yalnızca yürütme organının aldığı kararları değil aynı zamanda; yasama ve yargı organlarının faaliyetlerini de kapsamaktadır.

Demokratik sistemde, özellikle siyasi partiler ve hükümet çok etkin kurumlar olmakla birlikte, hükümet kararlarının sonuca bağlandığı yasama organı da son derece

önemlidir. Bunun yanında parlamentonun kabul ettiği kararların uygulanması aşamasında ortaya çıkan sorunların çözümünde ise yetki yargı organındadır. Yargı organı, hükümet ve parlamentonun aldığı kararları hukuki yönden inceleyerek, söz konusu kararları kararlara son şeklini verir şekillendirir. Anlaşılacağı üzere siyasi karar sürecinde yasama, yürütme ve yargı organları etkili konumlardadır. Bu organlar farklı fonksiyonlara sahip oldukları için siyasi karar alma sürecinde de kendi fonksiyonlarına göre farklı işlevler üstlenecektir.

Siyasal karar alma faaliyeti toplumun bir veya birden çok kesimini ilgilendiren faaliyetlerdir. Baskı grupları ise siyasi karar alma sürecini sorunların teşhis edilmesinden başlayarak, kararın alınması, uygulanması ve denetlenmesi aşamalarının her birinde, bu aşamaları derinden etkileyebilen temel aktörlerdir.

2.1.2. Siyasi Karar Alma Organları

Siyasi karar alma organları, içinde buldukları siyasi sistemin özelliklerine göre değişiklik gösterebilirler. Örneğin; bir monarşide her konuda son sözü kral söyleyebilirken, modern demokrasilerde yönetilenler adına kararı yürütme ve yasama organları alırlar. Bu alınan kararlar ise bürokrasi eliyle uygulamaya geçirilir.

Çalışmanın sınırlandırılabilmesi amacıyla demokratik yöntemlerle idare edilen ülkelerdeki siyasi karar alma mekanizmaları incelenecektir. Öncelikle siyasi karar almanın gerçekleştiği yapının ortaya konması gerekir. Bu yapıda Anayasa ve diğer kanunlar siyasi karar alma mekanizmasının üst çatısıdır. Bu mekanizmanın alt yapısı ise gerçek demokrasilerde bir taraftan siyasi hammaddeyi ortaya çıkaran, diğer taraftan da alınacak kararın şekillenmesine etki yapan, yardım eden veya engelleyen halk içindeki kişiler, gruplar ve sınıflardır. İşte bu alt kısım, siyasi karar alma mekanizmasından dışlanırsa o siyasi rejim demokrasi olmaktan uzaklaşır (Küçükömer,1994;Şahım,1994).

Siyasal kararlar tüm toplum için bağlayıcı kararlardır. Buradan hareketle siyasi kararların hükümet, siyasi partiler, baskı grupları gibi çeşitli somut yapılar tarafından üretilerek yürütüldüğü ileri sürülebilir. Aynı şekilde siyasi kararların yöneldiği alan birey olmayıp doğrudan doğruya kamunun kendisidir. Yine siyasi kararlar çatışma ve uzlaşma terimlerini bünyesinde bulundurur (Eryılmaz,2004:141).

Siyasi karar alma sürecinde taleplerin karara dönüşümünü sağlayan organlar yalnızca yasama, yürütme ve yargı organlarından ibaret değildir. Siyasi karar alma sürecini etkileyerek, bu kararlara katkısı olan başta baskı organları, bürokrasi ve kamuoyu vardır.

Devletin ekonomik hayata artan müdahalesi, “liberal demokrasi” teorisinin öngördüğü devlet yapısını kökten değiştirmiştir. Anayasal organlar (yasama, yürütme ve yargı organları) temel siyasi karar alma organları olmaktan çıkmıştır. Temel siyasal kararlar, çoğu zaman baskı gruplarının pazarlığı sonucunda alınmakta ve parlamentolara alınan bu kararları onaylamak, hükümetlere ise bu kararların uygulanması görevi düşmektedir (Özbudun,1999:2).

Siyasi karar alma sürecini etkileyen unsurlar çok çeşitli ve karmaşık yapılara sahiptir bir takım unsurlar söz konusudur. Bu süreci etkileyen yapılardan siyasi partiler ve seçmenler gibi bazı unsurlar zaten bu süreci etkilemesi gerekenler arasında yer alır. Ayrıca bu süreci etkileyen ve taleplerini siyasi karar alma mekanizmasına ileten yerel yönetimler, bürokrasi, üniversiteler, sivil toplum örgütleri ile kitle iletişim araçları ve baskı grupları gibi yapılarda diğer unsurlar arasında sıralanabilir.

Parlamento

Günümüz siyasal sistemlerinde parlamentolar yasa yapma görevini yüklenmişlerdir. Diğer bir deyişle parlamentolar modern demokrasilerin yasama organlarıdır. Bilindiği gibi parlamentolar pek çok işleve sahiptir. Bunlar yasa yapımı, temsil, meşrulaştırma-emniyet subabı olma ya da çıkış yolu sağlama işlevi, siyasal eğitim ve toplumsallaştırma, denetleme, hükümet danışmanlığı vb.dir (Gökdere,2000). Öncelikle parlamentolar yasa koyuculardır. Fakat bu yasaları kendi kendilerine yapamaz, istekleri yönünde çıkardıkları kanunları uygulama yoluna gidemezler. Yasa koyucunun yasa yapma yetkisi “toplum mutabakatı” sayılan üst bir yasa -anayasa- ile sınırlandırılmıştır. Çıkarılan yasalar bu üst yasaya aykırı ise toplum mutabakatına zarar vereceği ve istenmeyen sorunların ortaya çıkabileceği düşüncesiyle yüksek mahkeme tarafından reddedilebilirler. Özellikle günümüzde gelişen iletişim ve teknoloji araçları ile uluslararası ilişkiler neticesinde parlamento üyelerinin her konuda yeterince uzman olması düşünülemez. Parlamenteonun bu eksikliği bürokratlar, baskı grupları,

üniversiteler, sivil toplum örgütleri vb. unsurların devreye girmesi ile tamamlanmaya çalışılır. Burada önemli olan parlamentoların kimi ülkelerde sadece şekli olarak kalsa da modern demokrasilerde tüm toplumu bağlayıcı kararlar alabilmesidir. Bu sebeple; alınan kararların geniş kitlelerce kabul görüp içselleştirilebilmesi, halkın vicdanında yer etmesi ve yurttaşların alınan karara sadakatle bağlı kalabilmesi, yukarıda isimleri sayılan unsurların yasa yapıcıya yardımcı olup alınan kararlarda görüşlerinin değerlendirilmesi ile mümkün olabilecektir.

Parlamentonun bir diğer işlevi temsildir. Yasama kurumlarının gelişmesi, geniş kitlelerin siyasal katılım hakkını elde etmesiyle bir paralellik gösterir. Şöyle ki milyonlarca insanın kendi kendilerini yönetmeye doğrudan katılması mümkün olamayacağından, bu işlevin belirli aralıklarla seçilen temsilciler tarafından yapılması kaçınılmazdır.

Parlamentoların her ülkede toplumun tüm kesimlerini temsil ettiği söylenemez. Örneğin Türkiye’de yüzde on seçim barajı mevcuttur. Bu oranın altında oy alan siyasi partiler ve dolayısıyla seçmenleri parlamentoda temsil edilemezler. Zira son yıllarda bunun çok açık örneği yaşanmıştır. Şöyle ki; 2002 genel seçimlerinde geçerli oyların %46’sı parlamento dışında kalmıştır. Bu nedenle muhalefet partisi sık sık meclisin temsil sorununun gündeme getirip, yapılan anayasa değişiklikleri ve çıkarılan kanunların bu nedenle sorgulanmasına gerektiğini ileri sürmüştür. Görüldüğü gibi bu tür meşruiyet sorunlarının yaşanmaması için parlamentoların halkın tamamını olmasa da tamamına yakını temsil etmesi gerekmektedir. İşte böyle durumlarda özellikle meclis dışında kalan seçmenler örgütlenerek kendi taleplerinin de temsil edilerek dikkate alınması için parlamentonun alacağı kararları etkilemeye çalışır. Böylece temsil sorununun gündeme geldiği durumlarda da baskı grupları bu temsil işlevini yerine getirme görevini üstlenirler.

Parlamentoların üçüncü işlevi meşrulaştırma, emniyet subabı olma ya da çıkış yolu sağlama işlevidir. Bu işlevlerden kast edilen yasama ve temsil yeteneği olmayan parlamentoların bile bir şekilde varlığını sürdürmesidir. Modern çağın siyasi diktatörlüklerinde göstermelik de olsa seçimler yapılmakta ve parlamentolar

oluşturulmaktadır. Bu parlamentoların olmasının amacı iç ve dış kamuoyunda bir meşruiyet sağlamaktır.

Parlamentoların dördüncü işlevi siyasal eğitim ve toplumsallaştırma işlevidir. Parlamentolar gerek toplumu ve seçmen kitlesini, gerek siyasal seçkinleri bilgilerle donatan ve yetiştiren eğitim kurumları gibidirler.

Aynı şekilde parlamentolar toplumsallaşma sağlayan kurumlardır. Örneğin geniş ve bölgesel farklılaşmaların yaygın olduğu Hindistan, ABD gibi ülkelerde temsilcilerin ortak çatı altında bir araya gelmeleri, ortak değerlerin oluşmasına ve yaygınlaşmasına yardımcı olacaktır.

Parlamentoların beşinci işlevi denetim işlevidir. Demokrasilerin önemli özelliklerinden bir tanesi farklı kurumların birbirlerini denetlemesi yani çapraz denetimdir. İşte parlamentolar, demokrasilerde bu denetimi yapacak kurumlardan bir tanesidir (Kongar,2000). Modern demokrasilerde parlamentolar, sistemin diğer kurumlarını özellikle yürütme organı ve bürokrasiyi denetlemekle yükümlüdürler. Gensoru açılması, inceleme komisyonlarının kurulması denetleme yöntemlerindedir.

Parlamentoların altıncı işlevi hükümete danışmanlık yapmaktır. Pek çok ülkede savaş ilan etmek, uluslararası anlaşmaları yürürlüğe koymak gibi görevler yürütme organlarına bırakılmamış, bu gibi konularda parlamento onayı aranmıştır. İşte bu işlev bir anlamda yürütme organına yani hükümete danışmanlık işlevi olarak algılanmıştır.

Parlamentoların sonuncu işlevi ise yargı işlevidir. Örneğin Türkiye’de milletvekillerinin dokunulmazlıkları vardır ve dokunulmazlıkları kaldırılmadan hiçbir konuda yargılanamazlar. Bu durumun istisnaları anayasada öngörüldüğü şekilde ağır cezayı gerektiren suçüstü hali ve anayasanın 14. maddesindeki durumlardır (Gözler,2005:190). Parlamento gerekli görürse bir milletvekilinin dokunulmazlığını kaldırabilir. İşte böyle durumlarda parlamentolar bir yargı işlevi gerçekleştirmiş olurlar.

Yürütme

Modern demokrasilerde genellikle yürütme organı devlet başkanı ve hükümetten oluşur. Türkiye Cumhuriyeti anayasası “yürütme yetkisi ve görevinin Cumhurbaşkanı

ve Bakanlar Kurulu tarafından, Anayasaya ve kanunlara uygun olarak kullanılır ve yerine getirilir.” (1982 Anayasası, Md.: 8) hükmünü amirdir. Yürütme organlarının da çeşitli, işlevleri vardır. Bu işlevler siyasal, yasal ve idari liderlik, dış siyaset yapımı, silahlı kuvvetlerin komutası ve temsil işlevidir.

Yürütme organlarının yukarıda sayılan işlevlerinden siyasal, yasal, idari liderlik ile dış siyaset yapımı baskı gruplarının etkinlik sağlama faaliyetlerine alabildiğince açıktır. Örneğin; hükümetler sorunların saptanması, çözüm üretilmesi, elde mevcut kaynakların çeşitli sorun alanlarına dağıtılması gibi görevlerle yükümlüdürler. İşte tam bu noktada baskı gruplarının faaliyetleri başlamaktadır. Yürütme organları ilerde baskı gruplarının karar alma organları üzerindeki etkisi konusu işlenirken detayları ile işlenecektir.

Siyasi Partiler

Siyasi partiler hem siyasal sistemin hem de siyasi karar alma sürecinin temel aktörlerindendir. Her şeyden önce bir siyasi parti oluşumunun gerçekleşebilmesi için toplumda farklılaşmaların ortaya çıkması gerekir. Çünkü, ancak toplumun bir kesimiyle özdeşleşme, diğerleriyle farklılaşma durumunda siyasi partiler ortaya çıkabilirler. Siyasi partilerin tamamı siyasi karar alma sürecinde yer alma isteği ile kurulurlar. Çünkü siyasi partiler, kitleleri harekete geçirebilme özelliğine sahiptirler. Çalışmanın konusu açısından siyasi partilerin iktidarda ya da muhalefette bulunmaları önem arz etmektedir. Çünkü baskı grupları her iki durumda da farklı yaklaşımlar sergileyebilmekte ve farklı etkileme yöntemleri uygulamaktadırlar. Bu konu baskı gruplarının siyasal karar alma organlarını etkileme yöntemlerinin inceleneceği bölümde daha net ortaya konulacaktır.

Yerel Yönetimler

Yerel yönetimler tüm dünyada kamu yönetiminin çok önemli ve vazgeçilmez aktörlerindendir. Bütün kamu hizmetlerinin merkezi bir anlayışla tek elden ve tek bir yerden sunulması mümkün değildir. Yerel yönetimleri ortaya çıkaran sebepler fonksiyonel etkinlik, demokrasinin gelişmesi, özgürlük, özerklik ve yeniden paylaşım değerleridir (Eryılmaz,2004:121-124).

Yönetime katılma, kararlarda isabet, kaynakların yeniden paylaşımı, idari ve mali özerklik sağlama vb. yerel yönetimlerin pek çok işlevlerinden bazılarıdır. Ruşen Keleş, yerel yönetimlerin varlık nedenlerini yönetsel ve toplumsal nedenler üzere ikiye ayırmaktadır. Yönetsel nedenler tüm kamu hizmetlerinin tek bir merkezden sunulma olanaksızlığının yarattığı zorunluluklardır. Toplumsal nedenler ise günümüzde ortaya çıkan yönetime katılma arzusudur. İnsanlar yerel düzeydeki yönetim organlarına daha kolaylıkla katılabilmektedirler (Keleş,2004:121-126).

Modern demokrasilerde örneğin Avrupa Birliğini oluşturan ülkelerde kabul edilen yerel yönetimlerin özerkliği kamu yönetimini etkileyen ve değiştiren bir kavramdır. 15 Ekim 1985 yılında Avrupa Konseyinin yetkili organlarınca Strasbourg'da imzalanan ve daha sonra Türkiye'nin de 21 Kasım 1988'de imzaladığı Avrupa Yerel Yönetimler özerklik şartına göre; yerel yönetimler kanunlarla belirlenen sınırlar çerçevesinde, kamu işlerinin önemli bir bölümünü kendi sorumlulukları altında ve yerel nüfusun çıkarları doğrultusunda düzenleme ve yönetme hakkı ve imkanına sahip olmalıdır (Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, Md:3,belgenet.com.,26.12.2009).

Buradaki özerklik kavramı idari ve mali konuları kapsamaktadır. Fakat özerklik bağımsızlık demek değildir. Merkezi yönetimin yerel yönetimler üzerindeki denetiminin yasalarca sınırlandırılmasıdır. Denetim, korunması amaçlanan çıkarların önemiyle orantılı olmalı, kanuna ve anayasal ilkelere uygunluk sağlamak amacıyla yapılmalıdır.

Yerel yönetimlerin özerkliği onları baskı gruplarının hedefleri haline getirmiştir. Bu konuya bir sonraki bölümde yerel yönetimlerle baskı gruplarının ilişkileri açıklanırken değinilecektir. Fakat burada şu söylenmelidir ki yerel yönetimler siyasal sistemlerde önemli karar alıcılar arasındadır. Bu kararların sadece yerel nitelikte olması da gerekmemektedir. Yerel yönetimler ulusal ve uluslararası düzeydeki siyasal kararları da etkileyebilmektedirler.

Bürokrasi

Kamuyu ilgilendiren siyasal kararları alan ve aynı zamanda uygulayan aktörlerden bir tanesi de bürokrasidir. Bürokrasi sözcük anlamı olarak bürolarda çalışan görevliler

eliyle yönetim; büroların-yönetmelik örgütleri-kişisel olmayan ve kurallara dayanan yetkisi ve egemenliği anlamına gelmektedir (Bozkurt ve Ergun,1998).

Kaynaklarda değişik bürokrasi tanımlamaları yapılmıştır. Çalışmanın konusu açısından bürokrasi siyasal kararların uygulamaya geçirildiği, çalışan personelin hak, sorumluluk ve ilişkilerinin yazılı olarak belirlendiği, bütün işlerin hiyerarşiye uygun olarak yerine getirilmesinin zorunlu olmasından dolayı formalitelerin önem kazandığı kamu kurumları veya bu kurumlarda çalışan bireyler olarak kabul edilecek ve bu anlamda kullanılacaktır. Benzer şekilde bürokrasiyi kamu yönetimiyle görevlendirilmiş kadroların tümü şeklinde de tanımlayabiliriz (Aktan,1993).

Bürokrasinin çeşitli işlevleri vardır. Öncelikle bürokrasi; yasa ve kuralların uygulayıcısıdır. Siyasal karar alıcıların aldıkları kararlar bürokratlar aracılığıyla bürokrasi tarafından uygulamaya geçirilmektedir. Bürokrasi kuralların uygulanması kadar uygulanacak kuralların yapımına da katkı sağlar. Son kararı siyasi yöneticiler verseler de bürokratlar kuralların hazırlanmasında sahip oldukları uzmanlıklarıyla son derece etkilidirler.

Bürokrasiler bir yönüyle baskı grubu gibi bir işlev de görürler. Genel hatlarıyla bu işlev iki boyutludur. İlk boyutta bürokratlar kendi ortak çıkarları için karar vericileri etkilemeye çalışırlar. İkinci boyutta ise temsil ettikleri kesimin çıkarlarını savunurlar. Bütçe görüşmelerinde her bakanlığın kendi ödeneğini arttırarak temsil ettiği kesimlere daha fazla kaynak aktarma gayreti ikinci boyuta örnek olarak gösterilebilir. Bürokrasinin en önemli işlevi ise bir anlamda yargı işlevini andıran faaliyetlerde bulunmasıdır. İşçi-işveren uzlaşmazlıklarında Çalışma Bakanlığı'nın hakem rolü oynaması bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Bürokrasinin bir diğer işlevi ise toplum ile siyasi yöneticiler arasındaki çok yönlü iletişimin sağlanmasıdır (Eryılmaz,2002). Sonuç olarak; bürokrasi siyasal kararları uygulamaya aktaran ve sürekli büyüme eğiliminde olan bir yapılaşmadır. Durum böyle olunca baskı gruplarının bürokratlara kayıtsız kalması düşünülemez.

Sivil Toplum Kuruluşları

Sivil toplum örgütünden kastedilen hükümet dışı ya da gönüllü kuruluşlardır. Gönüllü kuruluşlar önceden belirlenmiş toplumsal, kültürel, sanatsal, bilimsel amaç ya da

amaçlar çerçevesinde gönüllü olarak bir araya gelen, örgütlenen ve o amaçlar doğrultusunda faaliyette bulunan kişilerin oluşturdukları tüzel kişiliği ve sürekliliği olan örgütsel yapılardır (Çaha,1997).

Sivil toplum kuruluşları Türkiye’de genellikle dernek veya vakıf statüsünde faaliyet göstermektedir. Sivil toplum kuruluşları canlı, dinamik bir toplumun oluşmasına yol açan yapılardır. Demokrasinin kurulup kökleşmesi için devlet gücünden bağımsız kuruluşlara ihtiyaç vardır. İşte canlı bir toplum ve kökleşmiş bir demokrasi için ihtiyaç duyulan gönüllü özerk kuruluşlar sivil toplum örgütlerinin ta kendisidir.

Üniversiteler

Üniversiteler, siyasal karar alma sürecini genellikle dolaylı olarak etkileyen aktörlerdir. Üniversiteler, tüm modern demokrasilerde mevcut olan yüksek öğrenim kurumlarıdır. Siyasal karar alma sürecindeki hemen her aktörün bir şekilde yetiştirildiği eğitim kurumlarıdır. Eğitimin insan yaşamındaki rolü ise her şeyden önemlidir. İşte üniversiteler birer eğitim kurumu olma yönüyle tüm siyasal karar alıcıları yetiştirmekte ve dolaylı olarak verdikleri eğitim neticesinde siyasal karar alma sürecini etkilemektedirler.

Üniversiteler kendilerini ilgilendiren konularda siyasal karar alma sürecine doğrudan müdahil olabilmekte ve bir baskı grubu gibi işlev görebilmektedirler. İster dolaylı ister doğrudan olsun üniversiteler, tüm demokratik devletlerde siyasal karar alma sürecinin önemli aktörlerindendir. Çünkü toplumları ve bir ölçüde tüm dünyayı biçimlendiren teknolojik ve bilimsel gelişmeler eğitim kurumları tarafından gerçekleştirilmektedir. Bilim ve teknoloji siyasal karar alma sürecinin dışında olsa da bu süreci etkileyen bir aktördür (Tan,2002).

Kitle İletişim Araçları

Kitle iletişim araçları; geniş kitleleri eğlendirmek, kitlelere bilgi veya mesaj ileterek onları bilgilendirmek, yönlendirmek veya denetlemek gibi amaçlarla kullanılan televizyon, radyo, gazete ve dergi gibi yazılı ve görsel araçlar şeklinde özetle tanımlanabilir.

Kitle iletişim araçları diğer adıyla medya, her ülkede siyasal karar alma sürecinin en önemli aktörleri arasındadır. Medyanın en bilinen işlevi iletişim sağlamasıdır. Medyanın kendisi siyasal karar alma sürecinin bir aktörü olmakla beraber aynı zamanda, siyasal karar alma sürecinde bulunan bütün aktörlerin özellikle baskı gruplarının kullandığı bir araçtır. Medyanın gücü kitlelere ulaşabilmesi ve kamuoyu oluşturabilme gücünü elinde bulundurmasının sonucudur (Kongar,2000).

Türkiye’de yaşanan 1960 ve 1980 yıllarındaki askeri müdahalelerde darbe yapıp yönetimi ele geçirenler öncelikle o dönemin tek yayın kuruluşu olan Türkiye Radyo ve Televizyon (TRT) kurumunu ele geçirmişler ve yönetime ne maksatla el koyduklarını TRT radyo ve televizyonu vasıtasıyla tüm dünyaya ifade etmişlerdir. Günümüzde ise; 2002 yerel seçimlerinde iktidara gelen Adalet ve Kalkınma Partisi (Ak Parti) hükümetinin ulusa sesleniş konuşmalarının etkileri hükümetin icraatlarını ortaya koyabilmesi adına medyanın büyük bir güç olduğunun göstergesidir. Medya sayesinde seçmenler siyasal karar organlarının yaptıklarının ve/veya yapamadıklarının farkına varmaktadırlar.

Sadece yukarıda belirtilen örnekler bile kitle iletişim araçlarının ülke yönetimlerindeki önemini göstermeye yeter niteliktedir. Medya toplumdaki güç odaklarından bir tanesidir. Medya enformatik güç odağı olarak bilgi toplumu ve demokrasi açısından büyük önem taşısa da sınırsız bir güç haline gelmemeli, sınırlandırılmalıdır.

Kitle iletişim araçları bir yönüyle halkın yönetime katılımını sağlayabilecek araçlardan bir tanesidir. Özellikle, yalnızca temsil hakkının verildiği bir seçim sürecinde, toplumu doğrudan ilgilendiren her kararın alınmasında kitle iletişim araçları aracılığı ile katılım sağlanabilecektir. Bununla birlikte bu katılım, karar alma sürecinde bir bilinç oluşturacak düzeyde olmalı, bu amaçla medyadan faydalanılmalı fakat medya tarafından belirlenmemelidir. Başka bir ifadeyle kitle iletişim araçları kamuoyunu yansıtmalı fakat manipüle etmemelidir. Tüm olumlu ve olumsuz yönleriyle kitle iletişim araçları siyasal karar alma süreçlerinin en önemli aktörlerindedir (Kongar,2000).

Siyasi karar alma sürecinin aktörleri kesin çizgilerle ayrılamazsa bile ayrı ayrı yukarıda açıklanmaya çalışılmıştır. Bu süreç daha önce de belirtildiği gibi dinamik bir süreçtir. Zaman zaman bu dinamik sürece yeni aktörler de dahil olabilir.

Siyasi partiler, baskı grupları, sivil toplum kuruluşları ve yukarıda sayılan diğer yapılar siyasal karar alma sürecinin etkili aktörleridir. Bu siyasi yapılar temelde kamu problemlerini tanımlamakta, çözüm teklifinde bulunmakta, vatandaşların siyasi önceliklerinin bir araya gelmesini sağlamakta, oy verenleri harekete geçirmekte ve hükümetle toplum arasında iletişim sağlamaktadırlar. İşte bu açıdan bakıldığında demokratik siyasal karar alma sürecinde yoklukları kabul edilemeyeceği gibi var oluşları da engellenemeyecek, engellenmemesi gereken bir gerçektir.

2.2. Baskı Gruplarının Siyasi Karar Alma Sürecini Etkileme Yöntemleri

Baskı grupları kendi amaçları ve ellerinde bulundukları güç oranında siyasi karar alıcıları çok değişik yöntemler kullanarak etkilemeye çalışırlar. Bu yöntemler parlamenterler ve bürokratlarla doğrudan ilişki kurmaktan, medya kampanyaları ve üyeleri harekete geçirme gibi dolaylı yöntemlere kadar çeşitlilik gösterir.

Baskı gruplarının uyguladığı yöntemler açısından amaçları ve güçleri kadar ülkedeki mevcut siyasi yapı da önemlidir. Tayyar Arı bu konunun önemini şu örneklerle vurgulamaktadır. Üniter bir yapıya sahip olan İngiltere’de klasik parlamenter sistemin bir özelliği olarak yürütmenin daha ağırlıklı bir konuma sahip olması ister istemez baskı gruplarının yürütme başı ve özellikle kabine üyeleri üzerinde yoğunlaşmalarına yol açmaktadır. Amerika’da ise güçler ayrımı nedeniyle yaşama ve yürütme arasında gücün dengeli bir şekilde dağıtılmış olması baskı gruplarını hem yasama hem de yürütme üzerinde ayrı ayrı yoğunlaşmak zorunda bırakmaktadır (Arı,2004:148-149).

Baskı gruplarının siyasi karar alıcıları üyeleri ya da ideolojileri lehine etkilerken uyguladıkları pek çok yöntem vardır. Bu yöntemler; kulisçilik ve lobicilik, ikna ve tehdit etme, siyasi partilerle ilişki kurma, özel ayrıcalıklar sağlama, gösteri düzenleme, boykot ve grev uygulaması, medya ve kamuoyu oluşturma, itaatsizlik ve sabotaj, rüşvet şeklinde aşağıda ayrıntılı olarak incelenecektir.

2.2.1. Kulisçilik ve Lobcılık

Kulisçilik baskı grupları tarafından uygulanan ve siyasal sistemde kendilerini ilgilendiren kararları alabilecek kişi ve mercilerle yüz yüze ilişki kurarak, onları amaçlarına inandırmaya, kendilerine yardımcı olanları maddi ve manevi yönden ödüllendirmeye dayanan bir faaliyet çeşididir (Ay,2003).

Lobicilik ise “kararları etkilemek isteyen kişinin hükümetteki veya karar alma sürecindeki kişileri amaçları doğrultusunda etkilemek için kurduğu bir tür iletişim ve bilgi alışveriştir” (Arı,1997:152).

Görüldüğü üzere her iki tanım arasında anlam bakımından çok fazla bir fark yoktur. Kulisçilik ve lobcılık birbirinin yerine kullanabilecek kavramlardır.

Kulisçilik ve lobcılık faaliyetleri için ülkelerdeki siyasal sistemin taşıdığı özellikler önemlidir. Şöyle ki kuvvetler ayırımı olan ülkelerde kulisçilik ve lobcılık faaliyetleri yürütme organı kadar yasama organı üzerinde de yoğunlaşmaktadır. Buna karşın parlamenter sistemlerde kulisçilik ve lobcılık faaliyetleri daha çok yürütme üzerinde yoğunlaştırılır. Çünkü parlamenter sistemlerde yürütme ile yasama erkleri yürütmenin lehine iç içe geçmiş durumdadır.

Kulisçilik ve lobcılık faaliyetleri seçilmiş siyasiler kadar alınan kararların uygulayıcısı konumundaki bürokratlar üzerinde de uygulanır. Bunun sebebi ise açıktır. Çünkü bürokratlar siyasi kararların hem verilmesinde hem de uygulanmasında etkilidirler.

Kulisçilik ve lobcılık faaliyetlerinin yasal bir zemine oturtularak denetlenebilir olması hem baskı gruplarının hem de siyasal karar alıcıların daha rahat hareket etmesini sağlayacaktır. Şu halde baskı grupları faaliyetlerinin hukuksal çerçevesi iyi çizilmelidir. Aksi takdirde aynı siyasal sistemde bir siyasi iktidar tarafından hoş karşılanan bir durum, başka bir partinin iktidarında hoş karşılanmayabilir.

2.2.2. İkna ve Tehdit Etme

Baskı grupları öncelikle siyasal karar alıcıları ve uygulayıcıları talep ve beklentilerinin haklı olduğu konusunda inandırmak isterler. Genellikle kendi çıkarlarını toplumun

çıkarlarıyla az çok özdeşleştirerek haklılığı sağlamaya çalışırlar. İkna yöntemi siyasal karar alıcıların bu istek ve talepleri haklı görmesine dayanır.

Baskı grupları taleplerinin haklılığını kanıtlamaya çalışırken siyasal otoriteyi ikna etmek için çeşitli araştırmalar yaptırabilir, bunlara dayanarak bir takım raporlar sunabilirler. Milletvekillerini kendi illerinde üniversite kurulması için ikna etmeye uğraşan bir baskı grubu bu talebini bağımsız bir kamuoyu araştırma firmasına yaptırdıkları ve il potansiyelini ortaya çıkaran bir anket sonucunu rapor olarak sunabilir ve dile getirebilirler. İkna metodu yüz yüze ilişki kurulmasını gerektirir. Bu metotta baskı grubu temsilcileri, gerek parlamenterlerle gerekse kamu yöneticileriyle yüz yüze görüşmelerde bulunurlar (Ay,2003).

Tehdit ise adı üzerinde baskı gruplarının siyasal otoriteyi çeşitli konularda tehdit etmesidir. En bilinen tehdit konusu yaklaşan ilk seçimler ve en bilinen tehdit unsuru ise oy verme işlemidir. Bu durumda siyasal merciler açıkça yeni seçimlerde rakip kişilerin destekleneceği şeklinde tehdit edilirler.

Baskı grupları siyasal karar alıcıları onların ve varsa aile fertlerinin kişisel zaaf ya da ahlaki problemlerini kamuoyuna açıklamakla tehdit edebilirler. Kumara ya da karşı cinse v.b. gibi düşkünlüğü olan siyasal şahısların bunları açıklamakla tehdit edilebildikleri bir sır değildir. Bürokratlar ve memurlar ise seçimle iş başına gelmediklerinden baskı grupları onları memurların atama ve nakil yetkisini elinde bulunduran siyasal mercilere şikayet etmekle tehdit ederler. İkna yolu öncelikli olarak uygulanırsa da bu yolla başarılı olunmaması halinde tehdit metodu çok rahat uygulanabilmektedir. Ahlakî değerlere uygun olmasa da tehdit etkili bir metottur.

2.2.3. Siyasal Partilerle İlişki Kurma

Baskı grupları yasama ve yürütme organları dışında siyasal partilerle de ilişkiler kurarak amaçlarına ulaşmaya çalışırlar. Siyasal partilerle kurulan ilişkiler partilerin iktidar ya da muhalefette olmasına göre değişiklik gösterir. Aynı şekilde partilerin kuruluş biçimleri ve kurucuları da önemlidir. Duvarger partileri parlamentoda doğanlar ve parlamento dışında doğanlar olmak üzere ikiye ayırırken parlamentoda ve işçi sendikaları tarafından kurulan İngiliz İşçi Partisiyle aynı zamanda bir baskı grubu olan sendikalar arasında organik bir bağ olduğunu ileri sürmektedir (Duvarger,1993:16-25).

Siyasi partilerle baskı gruplarının ilişkileri zaman boyutu dikkate alınarak ikiye ayrılabilir. Bunlardan birincisi geçici ilişkilerdir. Geçici ilişkilerde herhangi bir ilkedan ziyade çıkarlar önemlidir. Her baskı grubu çıkarlarının gerçekleşmesine yardımcı olacağına inandığı her parti ile ilişki kurabilir. İkinci grup ilişkiler ise sürekli ilişkilerdir. Örnek olarak büyük sermaye sahipleri ile ilke olarak sağcı partiler arasındaki ilişkiler gösterilebilir. Bunun nedeni ise büyük sermaye sahiplerinin mevcut düzende ve bölüşümde bir değişiklik yaşamak istemeyişleridir. Çünkü ilke olarak sol partiler değişime daha yakındır.

Baskı gruplarının siyasi partilerle kurdukları ilişkilerin bir bölümü maddi boyuttadır. Bazı baskı grupları siyasi partileri ve hatta bir kısım adayları seçim sürecinde maddi olarak desteklerler. Siyasi partiler bu bağışları parti faaliyetlerinde kullanabilirler. Bununla birlikte bu bağışlar kesinlikle bu adayların seçim kampanyalarında kullanılamazlar. Günümüzde bağışlar çıkar gruplarının politikayı etkileme stratejilerinden biri belki de en önemlisi haline gelmiştir. Bazı baskı grupları ise kendilerini seçim sürecinin dışında tutarak her iki partiye de aynı mesafede olmayı tercih ederler. Baskı grupları kimi zaman kendi üyelerini bir partiyi veya bir adayı desteklemeye ya da tam tersi bir şekilde oy vermemeye davet edebilirler. Hatta kimi zaman kendi tepe yöneticilerini parlamentoya sokabilirler. Örneğin Türkiye’de yakın zamanda iki işçi sendikasının başkanları milletvekili olarak parlamentoya girmişlerdir.

Sonuç olarak siyasi parti baskı grupları ilişkilerinde asıl ögenin maddi yardımlar olduğu bir gerçekliktir. Ayrıca araştırmalar göstermiştir ki yeni kurulan baskı grubu organizasyonları eskilere oranla daha fazla bağışta bulunmaktadır. Bunun nedeni ise bir an önce politikacılar ve siyasi partilerle ilişki kurma isteğidir. Baskı gruplarının siyasi partileri etkilemek istedikleri kadar siyasi partiler de baskı gruplarını kendi lehlerine etkilemek isterler. Bu amaçla baskı gruplarının etkili yöneticilerini kendilerine yakın isimlerden oluşturmaya gayret ederler. Gerçekte baskı grubu siyasi parti ilişkileri iç içe geçmiş bir ilişkiler yumağıdır (Çam,1999).

2.2.4. Özel Ayrıcalıklar Sağlama

Her devletin vatandaşlarının rahat ve huzurlu yaşaması için yerine getirmek zorunda olduğu bir takım görevleri vardır. Bu görevlerin bir kısmı yalnızca devlet eliyle

gerçekleştirilir ve devredilemez. Bununla birlikte bazen devletler bir takım daha alt düzeydeki sorumluluklarını özel kuruluşlara aktarabilirler. İşte devletin aynı zamanda birer baskı grubu olan özel kuruluşlara bir kısım sorumluluk ve yetkilerini aktarmasına özel ayrıcalıklar tanıma denir. Örneğin Türkiye’de sanayi odaları, ticaret odaları, Mimar ve Mühendis Odaları, Tabip Odaları ve Türkiye Barolar Birliği gibi baskı gruplarına meslek icra etmek için lisans verme, mesleki faaliyetleri denetleme vb. görevleri vermek onlara özel ayrıcalıklar sağlamaktır.

Özel ayrıcalıklar baskı gruplarına hem maddi hem de manevi güç kazandırır. Böyle özel ayrıcalıklar elde edilebilen baskı grupları toplumun gözünde bir nevi kamu kuruluşuymuş gibi kabul görürler. Ayrıca bu tür baskı grupları hem yerel hem de ulusal boyutta karar alıcılarla sahip oldukları özel ayrıcalıklı konum neticesinde doğrudan ilişki kurabilirler. Fakat bu durum özel ayrıcalıklı konuma sahip olmayan baskı gruplarının siyasal karar alıcılarla doğrudan ilişki kuramayacakları anlamına gelmez. Ayrıcalıklı konuma sahip olmayan baskı grupları da doğrudan ilişki kurabilirler. Çok başarılı özel ilişkileri olan üyelere sahip olmak her baskı grubu için bir avantajdır (Duvarger,1993:17-19).

2.2.5. Gösteri Düzenleme, Boykot ve Grev Uygulaması

Gösteri düzenleme boykot ve grev uygulaması özünde üyelerin harekete geçirilmesi esasına dayanır. Eğer baskı grupları diğer yöntemleri kullanarak amaçlarına ulaşamazlarsa bu yöntemle üyelerini harekete geçirebilirler. Vahşi hayvanların kürkleri için avlanılmasına karşı çıkan bir grubun herhangi bir ülkede bu tür avlanmalara izin veren parlamentoların önünde kendilerini zincirleyerek yaptıkları eylemler bir gösteri düzenleme biçimidir. Buradaki amaç siyasileri konunun kendi zannettiklerinden daha önemli olduğu hususunda ikna etmektir.

Gösterilerin siyasal sistemi etkilemekten başka amaçları da vardır. Gösteriler aynı zamanda üyelerin dayanışmasını artıran, baskı grubunun içsel sorunlarına cevap veren eylemlerdir (Ekici ve Demir,2003:231-256).

Boykot ve grevler de zaman zaman siyasi karar alıcıları etkilemek üzere uygulanan bir yöntemdir. Sanayi Bakanı’nın istifasını isteyip bu amaçla üretimi durduran işverenler sendikasının bu eylemi ya da işçi sendikalarının hiçbir siyasi partinin kendi taleplerini

karşılamayacağını ileri sürmesi ve bu nedenle üyelerinin seçimleri boykot etmelerini istemesi boykot ve grevlere örnek teşkil etmektedir. Baskı gruplarının uyguladığı bu tür doğrudan hareketlerin amacı iktidarı elde bulunduranları üyeleri yararına etkilemektir.

2.2.6. Medya ve Kamuoyu Oluşturma

Baskı grupları genellikle kendilerini kamuoyuna ifade etme zorunluluğu içinde hissederler. Bu zorunluluğun temelinde kendi görüş ve dileklerinin kamuoyunca benimsenmesi arzusu yatmaktadır.

Baskı gruplarının talepleri toplumun önemli bir kesimi tarafından kabul ve destek görürse o grubun siyasal karar alıcıları kendi çıkarları yönünde etkilemesi o oranda kolaylaşır. Baskı grupları taleplerine veya eylemlerine kamuoyunun sempati duymasını sağlamak için öncelikli olarak medyayı kullanırlar (Ay,2003).

Baskı grupları her zaman medyayı kullanmakla kalmazlar. Günümüzde büyük sermayeye dayanan baskı gruplarının elinde çok önemli medya unsurları da mevcuttur. Zaten bizzat medyanın kendisi de çok önemli bir baskı grubudur. Medyanın gücü ise kamuoyunu etkileme ve hatta kamuoyu oluşturma yetisinden kaynaklanmaktadır. Medyayı kullanmak çok pahalı bir uğraştır. Bu nedenle ekonomik gücü çok yüksek olmayan baskı grupları genellikle medyayı kullanmazlar.

2.2.7. İtaatsizlik ve Sabotaj

Baskı gruplarının uyguladığı diğer bir yöntem de itaatsizlik ve sabotajdır. Burada itaatsizlik ve sabotaj hükümet kararlarına karşı uygulanır. Amaç ise hükümet kararlarının baltalanması, engellenmesi ve hükümetin başarısızlığa uğratılmasıdır.

En etkili baskı metotlarından biri mali sabotajdır. Maddi açıdan güçlü baskı grupları vergileri artırmak isteyen hükümetlere karşı yatırımları durdurma, vergi vermeme, devlet bankalarındaki mevduatlarını çekerek ekonomik krizlere yol açma gibi sabotaj yöntemleri uygulayabilir (Yayla,1998). Mali sabotajın etkisini artıran nedenlerden bir diğeri de ülkede ekonomik istikrardan uzak, müdahalelere açık ve duyarlı bir mali sistemin varlığıdır. Böyle sistemlerde hükümeti başarısızlığa uğratmak ve baskı altına

almak daha kolaydır. Şüphesiz sistemin kendisine avantajlar sağladığı baskı gruplarının hükümeti baltaması ve sabote etmesi düşünülemez.

2.2.8. Rüşvet

Baskı gruplarının uyguladıkları ve hem kanunlara hem de ahlaki kurallara aykırı olan son yöntem de rüşvet vermedir. Rüşvet bir görevlinin görevini, bir gerçek veya tüzel kişiye haksız çıkar sağlayacak biçimde yapması ya da bu kişinin eylemlerini görmezlikten gelmesini sağlamak için kendisine verilen para, hediye ya da sağlanan olanak şeklinde tanımlanabilir (Bozkurt ve Ergun:1998). Rüşvet maddi bir edim olabileceği gibi manevi hatta fiziksel bir temas da rüşvet olarak adlandırılabilir.

Rüşvet hemen her ülkede görülebilse de kapalı toplumlarda daha yaygın olduğu söylenebilir. Kanunen ve ahlaken suç teşkil etse de para ve paranın sahip olduğu cazibe kimi baskı grupları tarafından yetkili idarecilerle ilişki kurma ve isteklerine ulaşma aracı olarak kullanılmaktadır.

Buraya kadar ayrıntılarıyla incelenen baskı grubu yöntemleri çok karmaşık bir yapıdadır. Ayrıca baskı gruplarının pek çok faaliyeti kamuoyunun dikkatini çekmeyecek şekilde ve kapalı kapılar ardında gerçekleştirilir. Bununla birlikte bu faaliyetler bir anlamda gizli kapaklı sürdürülse de bu onların hepsinin kanun dışı olduğu anlamına gelmez. Rüşvet açıkça kanun dışı bir yöntem iken gizli olarak yapılacak bir kulisçilik kanuna aykırı değildir.

2.3. Baskı Gruplarının Siyasi Karar Alma Organları Üzerindeki Etkisi

Çalışmanın şimdiki bölümünde daha önce ele alınan siyasi karar alma sürecindeki aktörler ile baskı grupları arasındaki ilişkiler incelenecektir. Baskı grupları siyasal karar alma sürecindeki bütün aktörleri az çok etkilemektedir. Baskı grupları ile siyasal karar alıcılar arasındaki ilişkiler yasama, yürütme, siyasi partiler, yerel yönetimler, bürokrasi ve sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve kitle iletişim araçları ile yargı organları üzerindeki etkisi şeklinde incelenecektir.

2.3.1. Baskı Gruplarının Yasama Organı Üzerindeki Etkisi

Parlamentolar hemen her siyasal sistemde önemli karar alma organlarından bir tanesidirler. Özellikle parlamentoların serbest siyasi seçimlerde oluşturulduğu ülkelerde milletvekilleri seçim öncesi ve seçim sonrasında baskı gruplarının en çok etkilemeye çalıştıkları hedeflerden bir tanesi olmuşlardır. Baskı grupları önceki bölümlerde incelendiği üzere amaçlarına erişmek için çok değişik yöntemler kullanabilmektedirler. Baskı gruplarının yasama organını yani parlamentoyu oluşturan milletvekillerini etkilemek üzere kullandıkları birinci yöntem seçimler esnasında bir milletvekilini desteklemek veya karşı oy vermek şeklinde gerçekleşmektedir. Bu destek maddi de olabilmektedir (Ay,2003:214).

Baskı gruplarının parlamentoyu etkileme yöntemlerinden bir tanesi de kendi üyelerinin özellikle yönetici kadrolarının bir kısmının milletvekili olarak parlamentolara dahil edilmesidir. Örneğin Türkiye’de işçi sendikaları başkanlığı yapmış Bayram Ali Meral, Rıdvan Budak ve Necati Çelik seçimlere katılmış ve parlamentoya milletvekili olarak girmişlerdir.

Baskı gruplarının parlamentoları etkileme faaliyetlerinden belki de en önemlisi yüz yüze görüşme ve lobiciliktir. Baskı grupları kendilerini ilgilendiren siyasal kararların alınması esnasında, karar alma sürecinin her aşamasına katılarak bu süreci kendi üyelerinin çıkarlarını maksimize etmek için etkilemeye çalışırlar. Baskı grupları alınacak karara dayanak olacak konularda ön bilgiler sunabilir, hatta kanun teklifleri hazırlayabilir, hazırlanan kanun tekliflerini destekleyebilir ya da engelleyebilirler.

Baskı gruplarının parlamento üyelerini etkilemek için kullandıkları tüm yöntemlerin amacı öncelikle parlamento üyelerini isteklerinin haklı ve meşru olduğu konusunda inandırmaktır. Eğer bunu başaramazlar ise kendi çıkarlarına zarar vereceğine inandıkları kanunun çıkmasını engellemeye çalışırlar. Kanunun çıkmasını engelleyemezlerse, kanunun geri alınmasına çalışırlar. Baskı gruplarının bu yöntemleri uygularken ellerindeki en büyük kozları seçmenlerin oyudur (Öztekın,2003).

Baskı grupları parlamenterleri etkilemeye çalışırken değişik zamanlarda parlamentolara ziyaretler gerçekleştirebilirler. Örneğin; Türkiye’de çok etkili bir baskı grubu olan TÜSİAD arada bir parlamentoyu ziyaret ederek iktidar ve ana muhalefet

partisiyle görüşmelerde bulunur. AB üyelik süreci, siyasi ve ekonomik istikrar ortamının yerleşmesi, hukuk düzeni ve yargı reformu, yatırım ortamının iyileştirilmesi, siyasi partiler ve seçim kanunları gibi birçok konuda fikir belirtebilir. Kimi baskı grupları tüm zamanlarını yasama sürecini yani parlamentoları etkilemeye ayırırlar, fakat bunun yürütme gibi diğer siyasal karar alıcıları etkilemeye çalışmadıkları anlamına gelmediğini vurgulamalıyız. Elbette ki tüm baskı grupları amaçları neyi gerektiriyorsa onu yapmaktan kaçınmaz ve bu amaçlarla ilgili her aktörü etkilemeye çalışırlar. Bu amaçla parlamentoları etkilemek için kullanılan yöntem özellikle ABD’de lobicilik olarak adlandırılmıştır (Arı,1997).

Sonuç olarak baskı gruplarının modern demokrasilerde en çok etkilemeye çalıştıkları organlardan biri olan parlamentolar mevcut seçim ve yönetim sistemleri devam ettikçe her zaman etkileme faaliyetlerine maruz kalacaklardır. Çünkü toplumu ilgilendiren tüm yasama faaliyetleri parlamentolarda gerçekleşmektedir.

2.3.2. Baskı Gruplarının Yürütme Organı Üzerindeki Etkisi

Modern demokrasilerin pek çoğunda yasama, yürütme ve yargı işlevleri kuvvetler ayrılığı prensibine göre kurumlaşmıştır. Sosyal bilimler sözlüğüne göre kuvvetler ayrılığı “herhangi bir siyasal sistemde devletin üç temel işlevi olan yasama, yürütme ve yargının ayrı ayrı ve birbirini denetleyen organlar tarafından yerine getirilmesi” (Demir ve Acar,2003:260) şeklinde tanımlanmaktadır.

Modern demokrasilerde genellikle yürütme organı devlet başkanı ve hükümetten oluşur. Anayasamızın 8. maddesinde yürütme yetkisi ve görevinin Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından, Anayasaya ve kanunlara uygun olarak kullanılacağı ve yerine getirileceği açıkça ifade edilmiştir (1982 Anayasası, Md.:8). Bu maddede açıkça görüldüğü üzere yürütme organı devlet başkanı ve hükümet olarak iki başlı bir yapıdadır. Bunun sebebi, özünde her toplulukta mevcut olan çıkar çatışmalarını da içeren siyasetin, muhtemel toplumsal bölücülükle sonuçlanabilecek etkilerini telafi etme düşüncesidir. Diğer bir deyişle devlet başkanı partizanca mücadelenin dışında olup rejimin meşruluğunu temsil eden bir makamdır.

Yürütme organları siyasal sistemlerde ya babadan çocuğuna geçer ya zorla elde edilir ya da modern demokrasilerde olduğu gibi seçimle işbaşına gelir ve giderler. Yürütme

organlarının da siyasal, yasal ve idari liderlik, dış siyaset yapımı, silahlı kuvvetlerin komutası, yargı ve temsil gibi çeşitli işlevleri vardır.

Yürütme organları, işlevlerinden dolayı baskı gruplarının etkinlik sağlama faaliyetlerine maruz kalmaktadır. İşte tam bu noktada baskı gruplarının faaliyetleri, yürütme organının faaliyetlerini çıkarlarına uygun olarak etkilemeye başlamaktadır.

Baskı grupları, hükümetleri (yürütme organlarını) sorunların teşhis edilmesinden başlayarak, çözüm üretilmesi ve kaynak dağıtılmasına kadar her aşamada önceki bölümlerde ayrıntılarıyla açıklanan yöntemleri kullanarak etkilemeye ve üyelerinin çıkarlarını maksimize etmeye çalışırlar. Yürütme organlarının baskı gruplarının faaliyetlerine açık olan bir diğer işlevi ise dış politika sahasıdır. Önceki bölümde baskı gruplarının işlevleri incelenirken bu husus incelenmiştir. Yine de her hükümetin özellikle başbakan ve dışişleri bakanının dış gezilerine pek çok iş adamının katılması bu konunun en güzel örneğini teşkil etmektedir. Ayrıca hükümetler kendi ülkelerine ait firmaların diğer ülkelerden alacaklarını dahi dış politika konusu yapabilmektedir. Yine hükümetin diğer hükümetlerle ekonomik anlaşmalar imzalaması ya da insan hakları, çevre sorunları gibi bağlayıcı metinlere imza atması bütün baskı gruplarını yakından ilgilendirmektedir. Baskı gruplarının hükümetleri etkilemeye çalışmaları kuvvetler ayrımı prensibinin doğal bir sonucudur (Şahin,1994:153).

Türkiye'nin önde gelen baskı gruplarından birisi olan TÜSİAD tüzüğünde, amaçlarından bir tanesinin ülkenin iç ve dış sorunları ile ilgili görüş ve öneriler oluşturmak ve karar organlarına aktarmak olduğunu açıkça ifade etmektedir (TÜSİAD Tüzüğü, Mad: 3,erişim tarihi:28.12.2009).

2.3.3. Baskı Gruplarının Siyasi Partiler Üzerindeki Etkisi

Baskı grupları ile siyasi partiler arasında çeşitli düzeylerde ve birbirinden oldukça farklı ilişkiler ortaya çıkmıştır. Bu iki örgüt birbirinden farklı olsalar da aralarında ilişki kurlmalarına engel herhangi bir husus yoktur (Dursun,2002:295).

Modern demokrasilerde hükümetlerin seçimle iş başına gelen meşru siyasi partilerce oluşturulduğu kabul edilirse bu durumda siyasi partilerle baskı grupları arasında oluşan ilişkilerden söz etmek gerekecektir.

Baskı gruplarının partilerle arasındaki ilişkiler partilerin iktidar ya da muhalefette oluşlarına göre farklılık gösterebilmektedir. İktidar partisi ile baskı grupları arasındaki ilişkiler incelendiğinde ortaya çıkan hususlar aşağıda olduğu gibi gözlemlenebilir.

Öncelikle hükümetler modern demokrasilerde buldukları sorumlu mevkilere seçimle gelmişlerdir. Oysa baskı grupları için böyle bir durum söz konusu değildir. Bununla birlikte her baskı grubu doğrudan ya da dolaylı bir şekilde siyasi iktidarın unsurlarını kendi üyelerinin çıkarlarını maksimize etmek ya da muhtemel çıkar kayıplarını engellemek amacıyla etkilemeye çalışırlar. Bu amaçları gerçekleştirmenin en etkili yöntemi ise baskı grupları için kendi çıkarlarına halel getirmeyecek hükümetlere sahip olmaktır. Baskı grupları kimi zaman daha seçim aşamasında kendi çıkarlarını savunacaklarına inandıkları milletvekili adaylarını destekleyebilirler. Bu amaçla kendi yöneticilerini özellikle iktidarı elde edeceğine inandıkları partilerin kontenjanından milletvekili yapmak isterler (Ay,2003).

Bazı baskı grupları ile siyasi partiler arasında organik bir bağ mevcut olabilir. Böyle durumlarda siyasi partinin iktidara gelmesi bir anlamda o baskı grubunun iktidara gelmesidir. Siyasi iktidarlar yani hükümetler ister tek parti, isterse koalisyon hükümeti olsunlar baskı grupları bir takım avantajlar sağlamak isterler. Bu avantajlara gümrük himayesi, ihracat primi, kredi, ihracat istisnası, vergi muafiyeti gibi hususlar örnek gösterilebilir.

Baskı gruplarının muhalefet partileriyle olan ilişkileri ise şu şekilde sıralanabilir. Öncelikle her parti iktidarı elde etme amacındadır. Bu nedenle baskı grupları için her parti şimdi olmasa bile muhtemel bir hükümet veya hükümet ortağı olabilecek bir yapıdır. Partiler muhalefette bile olsa baskı gruplarının emellerine hizmet edebilirler. Örneğin hükümetin icraatlarından memnun olmayan baskı gruplarının muhalefet partileriyle iş birliği yapabildikleri ve hükümet faaliyetlerini baltalamaya çalıştıkları bir sır değildir. Baskı grupları iktidara gelebilecek muhalefet partilerine de maddi yardımda bulunmaya devam ederler. Çünkü yukarıda belirtildiği üzere muhalefet partileri yarının muhtemel iktidarlarıdır.

Baskı gruplarının siyasi partilerle ister iktidar ister muhalefette olsunlar ilişki kurdukları bir gerçektir. Fakat bunun tam tersi de söz konusudur. Siyasi partiler de

baskı grupları ile ilişkiler kurmakta ve hatta onları etkilemeye çalışmaktadırlar. Çünkü her siyasi partinin amacı iktidarı elde etmektir. Bu amaç için siyasi partiler baskı gruplarının yönetim kademelerine kendi ideolojilerine destek vereceğini düşündükleri şahısları geçirmeye çalışırlar.

Siyasi partiler, siyasal karar alma sürecinde kamusal mal ve hizmetlere olan talebin belirlenmesinde önemli görevler üstlenmektedirler. Özellikle çok partili temsili demokrasilerde seçmenler aynı zamanda kamusal mal ve hizmet tüketicileri olarak doğrudan tercih belirtmek yerine, belli süreler için parti programları çerçevesinde bir siyasi partiye oy vererek tercih açıklamış olmaktadır. Dolayısıyla, siyasi partiler ister iktidarda, isterse muhalefette olsunlar baskı gruplarının yakın ilişkiler kurarak etkilemeye çalıştıkları siyasi aktörlerdir.

2.3.4. Baskı Gruplarının Yerel Yönetimler Üzerindeki Etkisi

Yerel yönetimlerin kavramsal boyutu yukarıda incelenmiştir. Burada ise baskı grupları ile yerel yönetimler arasındaki ilişkiler incelenecektir. AB Yerel yönetimler özerklik şartı özellikle Avrupa'da yerel yönetimlere idari ve mali açıdan özerklik sağlamaktadır. İdari ve mali açıdan yerel yönetimlere sağlanan özerklik onları bir anlamda kamu kaynaklarının dağıtıcılarından biri haline getirmiştir. Bu durum ise kaçınılmaz olarak yerel yönetimleri baskı gruplarının etkilemeyi umdukları hedefler haline getirmiştir.

Yerel yönetimlerin daha etkin hale getirilmesi için yapılan çalışmalar yönetişim kavramının literatüre dahil olmasına yol açmıştır. Kamu Yönetimi Sözlüğüne göre yönetişim "bir toplumsal-politik sistemdeki ilgili bütün aktörlerin ortak çabalarıyla elde edilen sonuçların oluşturduğu yapı ya da düzen" (Bozkurt ve Ergun,1998:274) olarak tanımlanmaktadır. Yönetişimden kasıt tüm toplumsal aktörlerin harekete geçirilerek bir şekilde yönetim sürecine katılmasının sağlanmasıdır.

Yönetişim, idare sisteminde ne yapmalı, yerine nasıl yapmalı sorusuna cevap bulmaya çalışmaktadır. Zaten yaşanan küreselleşme tüm yönetimleri özellikle yerel yönetimleri kamu hizmetlerinin tamamının görülmesi fikrinden uzaklaştırmış, bunun yerine bir takım yetki ve sorumlulukların kamusal olmayan kuruluşlara devredilmesi kabul edilmiştir. İşte tam bu aşamada her düzeydeki idare toplumun sadece örgütlü kesimlerinden gelen istekleri dikkate almak ve mümkün olduğunca az hizmet sunmak

durumunda kalacaktır. Bu durumun doğal sonucu ise idare dışı organizasyonların karar alma ve uygulama süreçlerine dahil edilmesinin kaçınılmaz olduğudur (Akbeý ve Saraç,2005). Küreselleşme ve yönetişim kavramları yerel yönetimleri en düşük düzeyde kamusal hizmet sunmaya yöneltmiştir. Örneğin günümüzde ABD’de her yönetim düzeyinde kamusal ve kamusal olmayan ortaklıklar artarak devam etmektedir.

Buraya kadar bahsedilen durum baskı gruplarının siyasal karar alma ve uygulama sürecine nasıl dahil edildiklerini gösteren bir durumdur. Diğer bir deyişle baskı gruplarının yönetimde karar alma sürecine aktif olarak katılmaları yönetişim kavramını ortaya çıkarmıştır. Baskı grupları yerel yönetimleri etkilemeye çalışırken önceki bölümlerde incelenen yöntemlerin hemen tamamını uygulamaktan çekinmezler. Bununla birlikte belki de en çok uygulanan yöntem icraatları beğenilmeyen yerel yönetimlerin mensup oldukları partilerin merkez yönetimlerine şikayet edilmesidir.

Yerel yönetimler ile baskı grupları arasındaki ilişkiler sadece ekonomik boyutta gerçekleşmemektedir. Sosyal amaçlı baskı grupları da özellikle başıboş hayvanların itlaf edilmesi durumunda yerel yönetimlere şiddetli baskılar uygulayabilmektedir. Buna karşın yerel yönetimler bu tür protestolarla karşılaşmamak için hayvan barınakları işletmeye başlamışlardır.

Baskı grupları açısından bakıldığında yerel yönetimleri etkilemek siyasi iktidarı etkilemekten görece daha kolaydır. Bunun sebebi ise yerel ölçekteki kararların daha dar bir coğrafyada ve daha az sayıda karar verici tarafından alınmasıdır.

Kısaca günümüz modern demokrasilerinde yerel yönetimler önemli karar alma organları arasındadır. Dünyadaki genel eğilim ise yerel yönetimlerin daha güçlü ve daha özerk bir yapıya kavuşması şeklindedir. Ekonomik açıdan daha güçlü ve özerk yerel yönetimlerin gelecekte artan oranda baskı gruplarının etkilerine maruz kalacağı öngörülebilir. Gözden kaçırılmaması gereken bir diğer nokta ise yerel yönetimlerin kendi bölgelerine daha fazla kaynak aktarılması hususunda merkezi yönetimlere etkide bulunmak amacıyla baskı grupları ile ortak hareket edebileceğidir. Diğer bir deyişle yerel yönetimler, içinde buldukları karar alma sürecini kendi lehlerine etkilemek için zaman zaman bir baskı grubu gibi davranabilirler.

2.3.5. Baskı Gruplarının Bürokrasi Üzerindeki Etkisi

Bürokrasinin baskı gruplarının hedeflerinden biri haline gelmesi bürokratların alınan siyasal kararların uygulayıcısı olmasından kaynaklanmaktadır. Bürokrasinin sahip olduğu nitelikler ülkelerin tarihine ve siyasal kültürüne göre değişiklikler gösterebilmektedir.

Türkiye’de bürokrasi Tanzimat döneminde kurulmaya başlanan bir yapıdır. Yapılan çalışmalar neticesinde yetiştirilen bürokratların başarılı yönetimler göstermesi sayesinde sivil bürokrasinin gücü artmış ve İstanbul, Tanzimat’tan sonra gerçek bir hükümet merkezi durumuna gelmiştir. Zamanla bürokrasi durumunu daha da güçlendirmiş ve Cumhuriyet döneminde hemen her konuda çok önemli siyasal karar alıcıların içine dahil olmuştur (Mardin,2005).

Baskı grupları siyasi otorite tarafından alınan kararların uygulayıcısı durumunda olan bürokratlarla yakın ilişki kurmak isterler. Örneğin baskı grupları hükümetin aldığı karardan memnun değillerse ve hükümet kararlarını boykot etmek isterlerse bu işi bürokratlarla başarmak zorundadırlar. Çünkü bürokratların alınan siyasal kararları uygulamakta ağırdan alması bile bir anlamda hükümet faaliyetlerinin baltalanması demektir. Türkiye’de yakın zamana kadar emekli olmuş bürokratların özellikle yüksek rütbeli emekli askerlerin büyük şirketlere yönetici yapıldığı görülmüştür. Böyle bir durum toplumda pek de hoş karşılanmamaktadır.

Bürokrasinin görevlerinden biri siyasi karar alıcılara siyasal kararlarla ilgili bilgi ve belge aktarmaktır. Baskı grupları bürokrasinin bu görevinde bürokratları etkileyebilir, kararların kendi yararlarına uygun olarak çıkmasını sağlamak için siyasal organlara aktarılacak bilgi ve belgeleri manipüle edebilirler. Eline bir anlamda eksik veya değiştirilmiş veriler verilen siyasi iktidarlar istemeden de olsa baskı grupları lehine karar vermiş olabilirler. Baskı grupları bürokratları etkilemek için hediye ve rüşvet verebilirler. Keza eylemlerinden memnun olmadıkları bürokratları onların tayin yetkisini elinde bulunduran siyasilere şikayet edebilirler. Böylelikle bürokratları baskı altında tutmak isterler.

Baskı gruplarının bürokrasiyi kendi etkileri altında bulundurmak istemesinin nedenlerinden bir tanesi de bürokrasinin devamlı ve istikrarlı bir statüye sahip

olmasıdır. Çünkü hükümetler seçimle değişebildiği halde, bürokrasiler fazla değişikliğe uğramadan tüm topluma kamu hizmetlerini sunmaya devam ederler (Eryılmaz,2004:218). Bu açıdan bakıldığında bürokratlar baskı grupları için daha kalıcı ve uzun süre etki sağlayabilecekleri hedeflerdir.

Siyasi iktidarlar da bürokrasiyi etkilemeyi amaçlayabilirler ve bu amaçla kendilerine yakın gördükleri baskı gruplarını kullanabilirler. Diğer bir deyişle bürokratik kadroları değiştirmek isteyen hükümetler toplumsal tepkiden kurtulmak amacıyla baskı gruplarını kullanabilirler. Örneğin çalışma bakanlığındaki bürokratları değiştirmek isteyen hükümetler kendilerine yakın olan işçi ve işveren sendikalarının memnuniyetsizliğini neden olarak gösterebilirler.

Genel olarak bürokratik yönetim süreçlerinin iyi niyetli bürokratlarca kamu yararını maksimize etmek amacıyla gerçekleştirdiği kabul edilir. Fakat durum her zaman için böyle değildir. Bürokratların tamamı olmasa bile bir kısmı şahsi çıkarlarını da kendileri için konulan kısıtlar çerçevesinde artırmak isteyebilirler. Bu durum ise baskı grupları için bulunmaz bir fırsat yaratır. Bu fırsat rant dağıtıcı bürokratlarla rant kollayıcı baskı gruplarının yollarının kesişmesi demektir.

Sonuç olarak; siyasi otorite siyasal kararların alıcısı olsa da bu kararların uygulayıcısı bürokrasidir. Bu nedenle bürokrasi, siyasal karar alma ve uygulama sürecinde baskı gruplarının etkilemeye çalıştıkları önemli hedeflerdendir.

2.3.6. Baskı Gruplarının Üniversiteler ve Kitle İletişim Araçları Üzerindeki Etkisi

Ortak koşullara sahip kimselerin bazı zamanlarda, dağınık veya organize şekilde bazı gruplar meydana getirdikleri ve böylece kısa ve uzun ömürlü baskı grupları oluşturabildikleri görülmektedir. Bu tip gruplara örnek, üniversiteler veya üniversite mensuplarının kurdukları gruplar görülebilir (Şahım,1994:77).

Siyasal gücün herhangi bir konuda kanun koymayı, ya da herhangi bir kanunu değiştirmek istemesi halinde üniversitelere fikir sorması veya doğrudan doğruya üniversitelerin belirli bir konuda kanun teklifi hazırlamalarını isteyecek kadar etkili ve yetkili olarak görebilmesi, üniversitelerin birer baskı grubuna dönüştüğünün göstergesidir. Üniversitelerdeki öğretim üyelerinin idarecilerini kendilerinin

seçebilmesi, ücretlerinin düşük olmasını protesto etmeleri, ya da toplumsal statülerini koruyabilmeleri gibi nedenlerle de üniversite öğretim üyelerinin kurumlaşması gerekir. Üniversitelerin ideolojik bir baskı grubu olarak etkinliklerini gösterebilmeleri, her ne kadar Oxford, Cambridge ve Harvard gibi köklü ve geleneksel üniversitelerde mümkünse de, özellikle son yıllarda bu olgu ülkemiz için geçerliliğini kaybetmiştir (Şahım,1994:49).

Türkiye’de üniversitelerin etkileri ya da baskı grubu olma nitelikleri zaman zaman farklılık göstermektedir. Üniversiteler 1960 yılına kadar oldukça güçlü kurumlar görünümünü sergilemişlerdir. Bu güç 1960 ihtilalinin izlerinin görüldüğü yıllarda devam etmiştir. Hatta bu ihtilalin üniversite mensuplarınca yaptırıldığı veya ihtilalcilere destek verdikleri ifade edilebilmektedir. 1960’lı yıllara gelinceye kadar üniversitelerin oldukça ağırlıklı ideolojik nitelikte baskı grubu olmalarına karşılık, 1970’li yıllarda devleti yıkmak ve parçalamak için terörizm ve anarşizmin yuvalandığı merkezler olarak görülmeye başlanmıştır. Her türlü ideolojinin ve fikrin tartışıldığı üniversitelerde, bu fikri serbestlik farklı bir şekilde algılanınca, 1980 ihtilali ile birlikte üniversite mensupları çeşitli şekillerde suçlanarak tasfiye edilmişlerdir. Üniversitelerin ihtilali yapanlarca ve oluşturdukları hükümetlerce bu gözle görülmeleri, onların baskı grubu oluşturabilmelerini önemli ölçüde etkilemiştir. Zira siyasi iktidar üzerinde etki yaratmaya çalışan üniversiteler tamamen pasifize edilmiştir (Şahım,1994:50). Görüldüğü gibi üniversitelerin baskı grubu nitelikleri dönemler itibariyle farklılıklar göstermektedir. Bu farklılaşmada çeşitli etkenler söz konusudur. Siyasal iktidarın üniversitelere hangi gözle baktıkları çok önemlidir. İktidarların bakış açıları, onların siyasi niteliklerine göre, farklı dönemlerde farklı olmuştur. 1960 ihtilalinde başrol oynayan üniversiteler veya onların mensupları, ihtilal sonrası ihtilal karşıtı siyasi fikirlerin iktidarı ele almaları ile belirli bir husumet ile karşılaşmışlardır ve bu tip dönemlerde üniversitelere gereken önem verilmemiştir. 1970’li yıllarda ise anarşi ve terörün zirveye çıktığı dönemler olarak hafızalarda iz bırakmışlardır.

Bu dönemlerde üniversiteler anarşinin kaynağı olarak görülmüştür. 1980 ihtilalinden sonra ihtilal hükümetleri ile üniversiteler arasında tekrar bir hoşgörüsüzlük ve husumet oluşmuştur. Bu nedenle üniversitelerin özelliklerini kaldıracak uygulamalar oluşturulmuştur. Merkezi bir üst kurul oluşturularak üniversiteler bu kurula bağlanmış

ve üniversiteler özelliklerini kaybetmiştir. İşte bu nedenlerle üniversiteler önemli ölçüde güç kaybetmişlerdir. Bu güç kaybı üniversitelerin uzun bir dönem bir baskı unsuru oluşturmamasına yol açmıştır. Bu uygulamaların bu şekilde devam etmesi söz konusu oldukça, üniversiteler geçici bir süre bir baskı grubu olarak değerlendirilmeyecektir. Ayrıca son yıllarda Ak Parti'nin üst üste iktidar olması ve üniversitelerdeki siyasallaşmış kadroların tasfiyesi ile üniversiteler siyasi karar alma organları ile uyum içinde hareket eder duruma gelmişlerdir.

Günümüz dünyasında yaşanan teknolojik gelişmeler neticesinde haberleşme-iletişim olanakları hem çok çeşitlenmiş hem de hız kazanmıştır. Ayrıca yazılı ve görsel iletişim araçları milyarlarca insana ulaşabilmektedir. Bu nedenle kitle iletişim araçları günümüzde toplumsal ve siyasi hayatı etkileyen çok önemli bir olgudur. Baskı gruplarının kitle iletişim araçlarıyla kurdukları ilişkiler iki kategoride incelenebilir.

Öncelikle medyanın kendisi yerel, ulusal ya da uluslararası boyutta olması fark etmeksizin bir baskı grubudur. Özellikle uluslararası medya grupları çok önemli miktarlardaki maddi gücü ellerinde bulundurmakta, uydu teknolojisini kullanarak dünyanın en ücra köşelerine bile ulaşabilmektedirler.

Medyalar yerel ve ulusal ölçekte de birer baskı grubudurlar. Medyanın elinde bulundurduğu güç kitleleri etkileme, kamuoyunu yansıtma ve hatta kimi zaman kamuoyunu oluşturma gücüdür. Baskı gruplarının medya ile ilişki kurması daha çok baskı gruplarının medyayı kamuoyuna ulaşmak için kullanması şeklinde gerçekleşir. Her ne kadar medya yoluyla siyasal karar alıcıları etkilemeye çalışmak önemli miktarlarda harcama gerektirse de maddi açıdan güçlü olan baskı grupları bu harcamaları karşılayabilirler.

Medya ile iyi ilişkiler kurmak sadece baskı gruplarının değil aynı zamanda tüm siyasi partilerin de amaçlarındandır. Çünkü medya, okuryazarlık oranının yüksek olduğu, radyo ve televizyonun yaygın olarak kullanıldığı ülkelerde toplumsal hareketin başlatılıp geliştirilmesinde ve kamuoyunda hakim kanaatlerinin oluşturulmasında büyük rol oynarlar (Tan,2002:70-71). Zaman zaman baskı grubu yöneticileri ile siyasal karar alıcıların birbirleri ile olumlu ya da olumsuz şekilde medyaya demeç verme yöntemi ile ilişki kurdukları da bir gerçektir.

Baskı grubu medya ilişkilerinden amaçlanan bir diğer fayda ise, baskı grupları için toplumun büyük kesimlerinin desteğini almaktır. Bu şekilde baskı grupları medyayı kullanarak toplumun büyük kesimlerini isteklerinin haklı olduğu konusunda ikna ederler. Kitle iletişim araçlarının kendisi bir baskı grubu olduğu kadar baskı gruplarının ve siyasal karar alıcıların birbirlerini etkilemek için kullandıkları bir araç olduğu da yadsınamaz bir gerçektir.

2.3.7. Baskı Gruplarının Yargı Organları Üzerindeki Etkisi

Baskı grupları, çıkarlarını en üst düzeyde gerçekleştirmek için, yasama ve yürütme organına baskı yaptığı gibi, aynı amaçla iktidarı yargısal yol ile de etkilemeye çalışabilirler. Gerçekten, normal ya da kamusal yargı kanalıyla bazı yasaların tümünün, ya da birkaç maddesinin iptaliyle uygulamanın önlenmesi mümkün olmaktadır. Yargıya yapılan baskının, bazen yasama organına yapılan baskıdan daha etkili ve tehlikeli olduğu ifade edilmektedir. Çünkü bu baskı çok daha gizli ve dolambaçlı yollardan yapılmaktadır. Bu konuda ayrıca baskı grubunun yargı organını etkilemek için diğer iki gücü etkilemeye ayırdığı zaman ve kaynaklara göre, daha az zaman ve kaynak ayırdığı söylenmektedir (Gözel,1998).

Baskı gruplarının çıkarlarını maksimize etmek için uyguladıkları metotlardan rüşvet, yasama ve yürütme organında işe yarayabilmektedir. Ancak özellikle yüksek yargı organlarının seçimi ve onların lehine karar çıkması için baskı gruplarının para kullanmaları anlamlı sonuç vermez. Çünkü bu düzeydeki insanları ekonomik çıkar sağlayarak etkilemeleri özellikle yargıç güvenliğinin tam olarak gerçekleştirildiği ülkelerde söz konusu değildir. Bu bakımdan sadece yürütme, yasama ve idarenin aldığı kararlar yargı yoluna başvurularak önlenmeye çalışılır. Tabii ki yüksek yargı organları yargıçların rüşvet vb. çıkarlara meyletmemelerinin bazı istisnalarını da burada belirtmek gerekir.

Baskı gruplarının yargı organlarına etki etmelerinin asıl önemli amaçlarından biride emsal kararlar elde etmektir. Gerçekten böylece elde edilen içtihatlar, idari tasarruflar yol gösterici birer emsal karar niteliğine sahip olmaktadırlar. Nitekim Fransa da Devlet Şurasının içtihatları, Batı Almanya ve ABD gibi ülkelerde Anayasa Mahkemesinin verdiği kararlar zenci meselesi, mültecilerin hakları, beklenmedik durumlarla ilgili

olarak verdikleri kararlar çeşitli baskı grupları tarafından silah olarak kullanılmaktadır (Yıldırım,2004:85-89).

Özellikle son yıllarda birçok kesim tarafından yargının ideolojik kararlara imza attığı şikayetinde bulunmaktadır. Hukuki olmayan birçok kararın siyasi karar alma organlarını, hatta ülkeyi zor durumlara soktuğu ileri sürülmektedir. Tabi ki bu kararların alınmasında baskı gruplarının çok büyük etkileri olmuştur. Örneğin; 2007 yılındaki cumhurbaşkanlığı seçimleri sırasında gündeme gelen ve “367 meselesi” olarak ortaya çıkan sorun ile başörtüsü düzenlemesi olarak adlandırılan anayasanın 10. ve 42. maddelerindeki değişiklikler neticesinde anayasa mahkemesinin almış olduğu kararlar ideolojik nitelikteki kararlar olarak uzun süre hukukçular tarafından tartışılmış ve hukuki bir karar olarak değerlendirilemeyeceği vurgulanmıştır.

BÖLÜM 3: BİR BASKI GRUBU OLARAK TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ

Türkiye Barolar Birliği 1982 Anayasa'sının 135. maddesinde ifadesini bulan “kamu kurumu niteliğindeki meslek Kuruluşları”ndandır. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları kamu düzeninin sağlanması toplumun huzur ve güven içinde yaşaması için önemlidir. Bu konuda devlet gerekli düzenlemeleri yaparken meslek kuruluşlarına da kamu hizmeti niteliğinde önemli bazı görevler vermiştir. Meslek kuruluşları, kamu hizmeti niteliğindeki bu görevlerini yürütmek ve kamu düzeninin sağlanmasına önemli ölçüde katkıda bulunurken çeşitli alanlarda da çalışmalar yapmaktadırlar. Kamu kurumu niteliği kavramı meslek kuruluşlarına büyük güçler kazandırmakta ve otorite olarak toplum içerisinde ve devlet düzeninde birçok konuda söz sahibi olmalarına yol açmaktadır. Hemen her gün basında yer alan haberlerde birlik, oda ve borsaların çeşitli konulardaki görüşlerine yer verilmektedir. Bu bölümde sırasıyla TBB'nin kuruluşu, hukuki temeli ve yapısı ile amaç ve görevleri verildikten sonra, TBB'nin kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu olmasının yanı sıra bir baskı grubu olarak faaliyetleri “örnek olaylar” çerçevesinde ele alınarak incelenecektir.

3.1. Meslek Kuruluşlarının Niteliği ve Türkiye Barolar Birliği

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının örgüt yapıları, hukuki nitelikleri, işlevleri, faaliyetleri, üyelik sistemi, mali kaynakları v.b. açılardan dernek ve vakıflar gibi sivil toplum kuruluşlarından farklı olduğu açıktır. Bu husus Sivil Toplum Endeksi Projesi (STEP) kapsamında Türkiye’de gerçekleştirilen araştırma çalışmaları sonucunda düzenlenen raporda da (TÜSEV,2006:31) yer almıştır. Raporda, dernek ve vakıflarla meslek kuruluşları, oda ve borsalar arasında “gönüllü üyelik” ve “yasayla kurulma” gibi iki temel farkın olduğu belirtilmiştir.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları bazı yayınlarda ve uygulamada sivil toplum kuruluşu olarak kabul edilse bile, bu kuruluşların sivil toplum kuruluşu niteliği tartışmalıdır. Esasen bu kuruluşlar; örgüt yapıları ve işleyişleri itibarıyla gerçek anlamda sivil toplum kuruluşu sayılmamaktadır (Saran,Radikal:2009). Çünkü meslek kuruluşlarının sivil toplum kuruluşları için aranan temel koşul ve özellikleri taşımadıkları açıktır. Pozitif hukukumuzda “kamu kurumu niteliğindeki meslek

kuruluşları” olarak nitelendirilen meslek kuruluşları bu nitelikleri nedeniyle “yarı resmi sivil toplum kuruluşları” yahut “yarı kamusal örgütler” olarak da (Avcı ve Danışman,2003) adlandırılmaktadır. Bu kuruluşların ironik bir şekilde “resmi sivil toplum örgütü” olarak (Yorgancı,2000) adlandırılması da, aslında kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının sivil toplum kuruluşu olarak adlandırılmasının doğurduğu çelişkinin bir sonucudur. Diğer yandan, kanunen Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ile ilgili bir kamu kuruluşu olduğu hükme bağlanan Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı'nın da sivil toplum örgütleri arasında sayılması (Midilli,2000) sivil toplum kavramının kullanımı ve bazı örgütlerin niteliklerini vurgulama amacıyla yapılan nitelendirmelerde gereken hassasiyetin gösterilmediğini ortaya koymaktadır. Tüm bunlar, örgütlerin statülerinin, yapılarının ve niteliklerinin belirlenmesinde hukuki düzenlemelerden çok, kuruluşların kendilerini tanıtmak için kullandıkları deyimlerin ve kendilerine biçtikleri rollerin esas alındığını ve kavramların anlam ve mahiyetleri üzerinde yeterince düşünülmediğini göstermektedir.

Türkiye’de meslek kuruluşları yasal düzenlemeler gereği “kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu” statüsüyle kamu yönetimi aygıtı içerisinde yer almaktadır. Özel kanunlarla kurulan meslek kuruluşları üyelerinin ortak mesleki çıkarlarını korumak ve kanunlarla verilen diğer görevleri yürütmek üzere örgütlenmekte ve yasayla belirlenen sınırlar içerisinde faaliyet yürütmektedirler. Bu kuruluşlar her şeyden önce kendi ilgi alanlarında faaliyet gösteren gerçek veya tüzel kişilerin bu kuruluşlara üyelikleri kanunla zorunlu olduğundan, sivil toplum kuruluşlarının vazgeçilmez gereklerinden biri olan “gönüllü üyelik” esasına uymamaktadırlar. Karar organları seçimle işbaşına gelse bile, yasa ile kurulmuş olmaları ve zorunlu üyelik statüsü, bu tür meslek kuruluşlarının sivil toplum örgütü tanımının kapsamına girmelerini engellemektedir. Belki, sahip oldukları temel özellikleri ve işlevleri dikkate alındığında kendilerine “baskı” ya da “çıkar grubu” denilmesi daha doğru olacaktır. Gerçekten “sivil toplum kuruluşu” deyiminin popüler olmadığı dönemlerde olduğu gibi, bu kuruluşları siyaset bilimindeki anlamıyla “çıkar grubu”, “baskı grubu” veya “çıkar ve baskı grubu” yahut “demokratik kitle örgütü” gibi ibarelerle tanımlamak daha doğru gözükmemektedir. Aksi halde, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarıyla dernek statüsünde bulunan

meslek kuruluşları ve diğer sendika, dernek, vakıf gibi gönüllülük esasına dayalı kuruluşlar arasındaki fark ortaya konulamayacaktır. Meslek kuruluşlarının devletin organik yapısının ve hiyerarşik çatısının dışında kalmaları, biçimsel bir görünümünden ibarettir. Söz konusu kuruluşlar, örgütsel bir yapı olan devlet aygıtının ve işlevsel bir mekanizma olan yasama, yürütme ve yargı gibi başlıca devlet erklerinin işleyiş düzeni dışında kalsalar da; devleti pratikte var eden merkezî otoritenin altında buldukları konusunda hiçbir şüphe yoktur. Diğer bir bakış açısıyla, devlet iradesi ve kamu örgütlenmesinin neredeyse doğrudan bir uzantısı oldukları da söylenebilmektedir (Saran,Radikal:2009). Sadece yasa gereği bazı grupları temsil etmeleri, bu kuruluşları haklı olarak sivil toplum kuruluşu olarak kabul etmeyi güçleştirmektedir. Kuruluş, üyelik sistemi, faaliyet alanları ve temsil kabiliyeti gibi açılardan incelendiğinde bu kuruluşları sivil toplum kuruluşlarından çok “yarı resmi örgütler” biçiminde nitelendirilmek daha makul gözükmektedir (Saran, Radikal: 2009). Türkiye’de yasal olarak biçimsellik kazanmış başlıca sivil toplum kuruluşlarını, işçi sendikaları, odalar ve barolar gibi serbest meslek örgütleri, siyasal partiler, spor kulüpleri, çeşitli amaçlar güden vakıflar ve dernekler olarak tanımlayan görüşler olduğu gibi (Tunçay,2003), meslek kuruluşlarına (oda, borsa, birlik), üyeliğin meslekte çalışmanın ön koşulu olması, mesleği temsil etme sıfatları ile üyelerini denetleme ve disiplin cezası uygulama yetkisi ile donatılmış olmaları, kamu gücü ayrıcalıklarına sahip olmaları, devletin denetimi altında bulunmaları nedenleriyle sivil toplum kuruluşu sayılamayacağını belirten yaklaşımlar da bulunmaktadır (Mütevelliöğlü, 2006: 61-63). Ayrıca, meslek kuruluşlarına üyelik zorunlu olmakla birlikte, örgütün faaliyetlerine katılıp katılmama konusunda, üyelerin özgür iradeleri ile karar verdiği ve bu yönü ile zorunlu üyeliğin çalışmalara katılmanın gönüllü oluşu ile dengelendiği, diğer yandan bu kuruluşların devlet tarafından denetlenmesinin de özerkliklerini korumalarına engel oluşturmadığı (Mütevelliöğlü,2006:63-66) öne sürülmektedir. Meslek kuruluşlarının devlet karşısında özerk oldukları belirtilmekle beraber, bu kuruluşların finansmanında devletin önemli bir rolü bulunmaktadır. Meslek kuruluşlarının gelirlerine bakıldığında gelirlerinin büyük oranda üye aidatları ve hizmet/belge karşılığı alınan gelirlerden oluştuğu görülmektedir. Çeşitli kanunlarla verilen görev ve yetkiler çerçevesinde yürütülen faaliyetler sonucunda da gelir elde edildiği bilinmektedir. Bu durum meslek kuruluşlarının finansmanında devletin dolaylı

olarak katkı sağladığını göstermektedir. Üyeliğin zorunlu tutulması ve herkese aidat ödeme mükellefiyeti getirilmesi, bazı alanlarda ücret karşılığı faaliyetlerde bulunma yetkisinin tanınması ve devletin bazı gelirlerinden vazgeçmesi bu anlamda görülebilir. Tabiatıyla, mali açıdan devletle olan ilişkiler meslek kuruluşlarının özerkliğini etkilemektedir. Sivil toplum kuruluşlarına yapılan devlet yardımlarının dahi bu kuruluşların bağımsızlıklarını zedelediği ve bu nedenle toplumsal yararlar doğrultusunda devleti denetlemeleri gereken sivil toplum kuruluşlarının temel işlevlerini yitirecekleri tartışılmaktadır (Şahin ve Uysal,2007:7). Bu durumda kamu kurumu niteliği verilen ve bir anlamda devlet teşkilatı içerisinde yer alan meslek kuruluşlarının devletten bağımsız olduklarını kabul etmek kolay gözükmemektedir.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, kamu kurumu niteliğinde olmalarının ve üyelerinin yaptığı işin genel manada kamu görevi niteliğinde kabul edilmesinin, kamu hukukundan doğan görev ve yetkilerinin bulunmasının bu kuruluşlara özel ve resmi kuruluşlarla ilişkilerde daha verimli çalışma olanağı sağladığı ve bu özelliklerinin kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarıyla mesleki dernekler arasındaki önemli farklar olduğu (besniekspres.com, erişim tarihi:15.11.2009) söylenebilir. Bu tespitin her zaman ve tüm kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları için geçerli olduğunu kabul etmek zordur. Çünkü aksi de mümkündür ve uygulamada sıkça rastlanmaktadır. Dernek statüsünde olup, nitelikli, etkin ve verimli bir şekilde çalışan ve ilişkide bulunduğu özel-resmi tüm kuruluşlarla iyi ilişkiler kurabilen mesleki derneklerin de bulunduğu, diğer yandan, bazı kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının bu özellikleri taşımadığı görülebilmektedir. Dolayısıyla, çalışmalardaki etkinlik, verimlilik ve iyi ilişkiler bakımından kesin bir genelleme yapmak zordur.

Sivil toplum, tanımı gereği devletten özerk/ayrı bir alanı işaret etmektedir. Özerklik devletle ilişkiye girilmemesi anlamına gelmemekte, sadece bu ilişkinin niteliğini belirlemektedir. Dolayısıyla sivil toplumun derecesi devlet karşısındaki özerkliğin derecesine bağlı olmaktadır. Kısaca özerk olunmadan sivil olunamayacağı söylenebilir (Yavuz,Zaman:2009). Bu açıdan değerlendirildiğinde, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları devletten gerçek anlamıyla özerk olmak bir yana, kamu kurumu niteliği taşıması yönüyle devlet aygıtının bir parçası durumundadır. Bu kuruluşların

devlet karşısındaki kısmi özerkliği de bunları sivil toplum kuruluşu olarak kabul etmeye yetmez. Aksi halde, idari ve mali özerkliği bulunan diğer kamu kuruluşlarını da sivil toplum kuruluşu kabul etmek gerekir ki, bu da çok sağlıklı bir değerlendirme olmayacaktır. Meslek kuruluşları; üyelerinin maddi ve manevi çıkarlarını koruma amacını gütmeleri, bu amaçla aynı işi/mesleği yapanları örgütlenerek bütünleştirmeleri, uzmanlığa dayalı grup oluşturmaları, siyasi otoritelerden maddi ve manevi çıkarları için talepte bulunmaları yönüyle çıkar grubu olarak adlandırılabilen, “mesleki çıkar grubu” olarak (Aktan ve diğerleri,2007) da tanımlanabilmektedir. Ancak, bunların, siyasi iktidarları ve kamu bürokrasisini kendi grup çıkarları doğrultusunda doğrudan veya dolaylı olarak etkileme amaçları ve bu yönde yaptıkları faaliyetleri nedeniyle baskı grubu olarak nitelendirilmesi daha doğru olmaktadır.

Baroların demokratik kitle örgütü veya sivil toplum kuruluşu olup olmadığı konusu görüldüğü üzere başlı başına bir tartışma konusudur. Ancak barolar bir ayağı sivil toplum içinde diğer ayağı politik toplum içinde, ikili fonksiyonu olan özel kurumlardır. Binlerce üyesi vardır ve bu anlamda bir kitle örgütüdürler. Demokratik kitle örgütü olup olamama durumu, üyelerin bilinciyle ilgili bir konudur. Barolar sadece ekonomik-mesleki talepleri dışında aynı zamanda demokratik taleplerde yoğunlaşmaya başladığı zaman doğaldır ki demokratik kitle örgütü tanımına yaklaşırlar. Ancak mecburi üyelik, zorunlu aidat vb. nedenlerle barolar Sivil Toplum Kuruluşu (STK) değildirler. Çünkü STK’lar da ihtiyari üyelik ve hiyerarşik olmayan çalışma esastır. Fakat bu tespit baroların çeşitli olaylarda sivil toplum inisiyatifi göstermesi önünde bir engel de teşkil etmez. Çeşitli olaylar karşısında sivil toplum inisiyatifi göstermesi sadece bir baronun ve üyelerinin yüksek bilinç düzeyini gösterir. Kuşkusuz söz konusu nitelendirmeler bu kuruluşların Anayasanın 135. maddesi ve kendi kuruluş kanunlarıyla belirlenen hukuki nitelik ve statülerini değiştirmeyecektir.

3.2. Türkiye Barolar Birliği’nin Kuruluşu ve Yapısı ile Amaçları ve Görevleri

3.2.1. Barolar ve Türkiye Barolar Birliği’nin Kuruluşu ve Yapısı

Barolar; avukatlık mesleğini geliştirmek, meslek mensuplarının birbirileri ve iş sahipleri ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni sağlamak; meslek düzenini,

ahlakını, saygınlığını, hukukun üstünlüğünü, insan haklarını savunmak ve korumak, avukatların ortak ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla tüm çalışmalarını yürüten, tüzel kişiliği bulunan, çalışmalarını demokratik ilkelere göre sürdüren kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşlarıdır.

Barolar, avukatların kolektif faaliyetini temsil eden meslek örgütleridir. Avukatların müşterek menfaatleri temelinde ortaya çıkar. Meslek örgütü olarak baroların temel amacı “mesleğin sürdürülebilirliğini” sağlamaktır. Baroların bu amaç için temel hareket alanları; avukatların mesleklerini etkin biçimde sürdürebilmeleri için gereken mesleki görev alanları ile hukuk, insan hak ve özgürlükleri alanlarıdır. Çünkü hukuk, insan hak ve özgürlüklerinin olmadığı yerde avukata ve barolara ihtiyaç olmaz. Avukatlar mesleklerini bireysel düzlemde müvekkillerinin haklarını koruyarak sürdürür. Barolar ise varlığını, mesleğin ortak sorunlarını çözmek ve mesleki temelin sürmesi ve olgunlaşması doğrultusunda mücadele ederek devam ettirirler. Somut hukuk normlarına göre barolar; i) Meslek Örgütü (Anayasa m. 135 ve Avukatlık Kanunu m.76) ii) Hukuk Kurumu (Avukatlık Kanunu m.76), iii) Siyasal Baskı Grubu (Anayasa m.135) dur. Bu tanımlama, loncaların karşısında yeni bir meslek örgütü oluşturmayı amaçlayan modern toplum tasarımına uygun bir düşüncedir. Baro bir yandan avukatların, müvekkillerine “etkin avukatlık hizmeti” verebilmeleri için gerekli iken; diğer yandan avukatlık staj eğitimi, meslek içi eğitim, disiplin kontrolü, mesleğin ortak sorunlarının çözümü gibi çalışmalarını yürütmektedirler. Ayrıca barolar, hukuk kurumu, siyasal baskı kurumu olarak, avukatların temel faaliyet alanı olan, hukukun üstünlüğünü, insan hak ve özgürlükleri kurumlarının korunması mücadelesine katılarak, bu değerlerin geliştirilmesi için gerekli faaliyetleri sürdürürler. Önder Sav gibi bazı avukatlar baroların yargı kurumu olduğunu, anayasada yargı bölümü içinde yer alması gerektiğini düşünmektedirler (barobirlik.org., erişim tarihi: 10.03.2010). Halbuki baroları devletin baskı aygıtı içine hapsetmenin, baroları modern düşüncenin barolara biçtiği rolün çok gerisine itmeye eş değerdir. Geleneksel toplumlarda avukatların lonca örgütü, devletin ayrılmaz bir parçasıdır. Devlet ise loncaların loncasıdır. Fakat modern tasarım avukatları ve onların örgütlerini doğrudan devlet aygıtı içinde yer alma zorunluluğundan kurtarmıştır.

Türkiye Barolar Birliği'nin kurulması ilk kez Ocak 1934'te İzmir'de düzenlenen Türkiye Avukatlar Kongresi'nde gündeme getirilmiştir. Beş gün süren bu kongreye katılan baro temsilcileri, "Türkiye Avukatlar Birliği"nin kurulmasını kararlaştırmışlardır. Ancak, alınan bu karara rağmen, 1 Aralık 1938'de yürürlüğe giren ve günün koşullarına göre pek çok ileri yeni hüküm içeren 3499 sayılı Avukatlık Kanunu'nda Barolar Birliği'ne yer verilmemiştir. Daha sonra 1957'de Ankara'da ve 1958'de İzmir'de toplanan baro temsilcileri, Türkiye Barolar Birliği'nin kurulmasının gerekliliği konusunda tam bir görüş birliğine varmışlardır. Bu amaçla başlatılan ön çalışmalar sonunda, 7 Temmuz 1969 tarihinde yürürlüğe giren 1136 sayılı Avukatlık Kanunu ile "Türkiye Barolar Birliği"nin kurulması yasal olarak kabul edilmiştir. 1969 yılında, Türkiye'nin bütün barolarından gelen delegelerle, Ankara'da toplanan TBB Genel Kurulu, TBB'yi fiilen hayata geçirmiştir. Başlangıçta 52 baro temsilcisiyle kurulmuş olan TBB, bugün 78 baronun katılımı ile yaklaşık 66.260 avukatı temsil etmektedir. Birliğin merkezi Ankara' dadır (barobirlik.org.,erişim tarihi:10.03.2010). Avukatlık Kanununun değişik 77. maddesine göre, bölgesi içinde en az otuz avukat bulunan her il merkezinde bir baro kurulur, Türkiye Barolar Birliği ise, bütün baroların katılımıyla oluşan, kamu kurumu niteliğinde, tüzel kişiliği haiz bir üst meslek kuruluşudur (1136 sayılı Avukatlık Kanunu,Madde 109).

Türkiye Barolar Birliği, dört yılda bir yenilenen seçimlerle göreve gelen yönetimler tarafından idare edilir. TBB Genel Kurulu, TBB Başkanlığı, TBB Başkanlık Divanı, TBB Yönetim Kurulu, TBB Disiplin Kurulu, TBB Denetleme Kurulu organlarından oluşmaktadır (Cirhinlioğlu,1997:40). Çalışmanın konusuna herhangi bir yarar sağlamayacağı düşüncesi ile bu organların görevleri inceleme konusu dışında tutulmuştur.

Türkiye Barolar Birliği, yasada belirlenen görevlerini etkin bir şekilde yerine getirmek ve ülkenin gündemindeki hukuki sorunları incelemek amacıyla çalışma komisyonları oluşturmaktadır. Konularında uzmanlaşmış avukatlardan kurulmuş olan bu komisyonlarda, komisyon üyeleri yanında, üzerinde çalışılan konu ile ilgili diğer uzmanlar da görev almaktadır. Komisyon çalışmaları, raporlar halinde başkanlığa sunulmakta ve bu raporlar gerektiğinde ilgili kurum ve kuruluşlara gönderilmektedir. Bu raporlar TBB bilgi merkezinde arşivlenmekte ve ilgililerin yararlanması için

muhafaza edilmektedir. Önemli yasal düzenlemeler yapılırken birlik bünyesinde geçici ihtisas komisyonları oluşturularak hukuksal görüş belirlenmektedir. Bu komisyonlar, İnsan Hakları Komisyonu, Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Komisyonu, Kamu Avukatları Komisyonu, Parlamento ile İlişkiler, Mevzuatı İzleme ve Yargı Reformu Komisyonu, Türkiye Barolar Birliği Kadın Hukuku Komisyonu ve Yayın Komisyonu'dur. Parlamento ile İlişkiler, Mevzuatı İzleme ve Yargı Reformu Komisyonu, yasaların hazırlık aşamasında etkin katkı sağlayabilmek amacıyla kurulmuştur. Bu komisyon mevzuatı yakından izleyerek görüş belirlemektedir. Ayrıca TBB, Avrupa Birliği Baroları ve Hukuk Kuruluşları Konseyi (CCBE) ve Uluslararası Barolar Birliği (IBA) gibi önemli uluslararası komisyonların da üyesidir (barobirlik.org., erişim tarihi: 14.03.2010).

3.2.2. Türkiye Barolar Birliği'nin Amaçları ve Görevleri

Türkiye Barolar Birliği'nin amaçlarını anayasamızın 135. maddesinde açıkça görebiliriz. Buna göre; Türkiye Barolar Birliği,

- Meslek mensuplarının müşterek ihtiyaçlarını karşılamak,
- Mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak,
- Mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak,
- Meslek mensuplarının birbirileri ile ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hakim kılmak,
- Meslek disiplini ve ahlakını korumaktır.

Baroların işlemlerini itiraz mercii olarak inceleyen ve karara bağlayan Türkiye Barolar Birliği, üst kuruluş olarak üstlendiği görevlerin yanında, Avukatlık Kanunu'nun 110. maddesi uyarınca aşağıdaki görevleri de yerine getirir.

- Baroları ilgilendiren konularda her baronun görüşünü öğrenip, ortaklaşa görüşmeler sonunda çoğunluğun düşünce ve görüşünü belirtmek,
- Baroların çalışmalarını ortak amaca ulaşacak şekilde tasarlayıp mesleğin gelişmesini sağlamak,
- Baro mensuplarının genel menfaatlerini ve mesleğin ahlak, düzen ve

geleneklerini korumak,

- Türkiye barolarını ve mensuplarını birbirine tanıtarak aralarındaki meslek bağıını kuvvetlendirmek,
- Her il merkezinde baro kurulmasına ve vatandaşlarda, kendilerine ait davaları avukatlar eliyle açmanın ve savunmanın lüzum ve faydaları hakkındaki inancı yerleştirmeye çalışmak,
- Kanunların memleket ihtiyaçlarına uygun olarak gelişmesi ve yürütülmesi yolunda dileklerde, yayınlarda bulunmak, gerekirse ön tasarılar hazırlamak,
- Baroları ilgilendiren konularda görüşünü yetkili mercilere duyurmak,
- Adalet Bakanlığının, yargı ve yasama yetkisini taşıyan mercilerin ve baroların soracakları adli ve mesleki konular hakkında görüş ve düşüncelerini rapor halinde bildirmek,
- Avukatların meslekte gelişmelerini teşvik edecek ve sağlayacak her türlü tedbirleri almak,
- Mahkeme içtihatlarının sistemli bir şekilde toplanması ve yayınlanması için Adalet Bakanlığı ve yargı mercileri ile işbirliği yapmak,
- Kanunların avukatlara tanıdığı hakların gerçekleşmesine ve yüklediği görevlerin tam ve şerefli bir şekilde yerine getirilmesine çalışmak,
- Baro mensuplarının ilmi ve mesleki seviyelerini yükseltmek için kitaplık açmak, dergi çıkarmak, konferanslar düzenlemek, telif ve tercüme eserlerin meydana getirilmesini teşvik etmek,
- Mesleğin daha cazip bir hale getirilmesi ve bu konuda yazılı amaçlara erişilebilmesi için düşünülecek çare ve tedbirleri görüşmek üzere zaman zaman toplantılar düzenlemek,
- Memleket içinde kurulmuş hukukla ilgili kurul ve kurumlarla ilgilenmek ve temaslarda bulunmak,
- Yabancı memleket baroları, avukatlar birlikleri ve hukuk kurumları ile temaslarda bulunmak ve uluslararası kongrelere katılmak,

- Uyumlu olması zorunlu meslek kurallarını tespit ve tavsiye etmek,
- Hukukun üstünlüğünü ve insan haklarını savunmak ve korumak, bu kavramlara işlerlik kazandırmak,
- Kanunlarla verilen diğer yetkileri kullanmak (1136 sayılı Avukatlık Kanunu, Madde 110).

Özellikle 1136 sayılı yasanın yaklaşık 90 maddesinde değişiklik yapan ve yeni kurallar getiren 4667 sayılı yasanın yürürlüğe girmesinden sonra, TBB'nin iş hacmi daha da artmıştır. Ayrıca 4667 sayılı yasa ile getirilen düzenlemeden sonra; iki yılda bir yeniden gözden geçirilerek yürürlüğe konulan "Avukatlık Asgari Ücret Tarifeleri"nin belirlenmesinde daha etkin rol oynamaya başlayan Birlik, avukatlık ruhsatnamelerinin düzenlenmesinde de Bakanlığın yerini almıştır (barobirlik.org., erişim tarihi:13.03.2010). TBB, baroların güçlendirilmesi ve savunma mesleğinin gelişmesi için çalışmasının yanında, uluslararası platformda Türkiye'nin hukuki gelişmeleri yakından izleyebilmesi ve yapılan etkinliklerde yer alması amacıyla da faaliyet göstermektedir. TBB, giderek daha ayrıntılı ve etkili hale getirmeye özen gösterdiği çalışmalarını, ulusal ve uluslararası paneller, seminerler ve kurultaylar aracılığıyla Türk ve yabancı hukuk dünyasına duyurmaktadır.

TBB, yasaların bir meslek kuruluşu olarak kendisine yüklediği görevlerinin yanında, toplumun hukuki sorunlarıyla ilgili görüş ve önerileriyle de Türk hukuk sisteminin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Bünyesinde oluşturduğu alt komisyonlarda; yasal düzenlemelerle ilgili çalışma yapmakta, özellikle demokrasi ve insan hakları adına uygulamada ortaya çıkan aksamalara karşı sorumluluk bilinciyle mücadele vermektedir.

3.3. Türkiye Barolar Birliği'nin Siyasi Faaliyetlerinin Gerekçesi ve Hukuki Çerçevesi

Demokrasinin sekteye uğratıldığı 1980 askeri darbesinden sonra hazırlanmış olan 1982 Anayasası'nda, barolarında içinde bulunduğu tüm kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına her türlü siyaset yasağı getirilmişti. Bu yasak sendikaları ve dernekleri de kapsamına almıştır. 12 Eylül yasağının bu alandaki kuralları 1995 yılında

yapılan kapsamlı anayasa değişikliklerine kadar sürmüştür. 1995 yılı anayasa değişiklikleri ile meslek kuruluşları için getirilmiş siyaset yasağı kaldırılmış, böylelikle baroların geniş anlamda siyaset yapma hakkı pozitif kurallarla yeniden tanınmıştır. Yapılan değişiklik sendikalar ve dernekler bakımından da geniş anlamda siyaset yapmanın yolunu açmıştır.

Bu düzenlemeler birlikte değerlendirildiğinde, baroların pozitif kurallar çerçevesinde siyasal partilerle doğrudan, açık ve organik ilişkiler kurmak şeklindeki dar anlamda siyaset yapma hakkına sahip olmadığı görülmektedir. Ancak yine geniş anlamda her türlü siyaseti yapma hakkını kullanabilecekleri de ortaya çıkmaktadır. Tabi burada dar anlamda siyaset yapma yasağının baroların kurumsal yapısı ve kurumsal faaliyetleri için geçerli olduğunu, baronun zorunlu veya ihtiyari organlarında görev alan avukatları kapsamadığını da belirtmek gerekir.

Baroların geniş anlamda siyaset yapması sadece bir hak olarak değil aynı zamanda bir yükümlülük olarak da kabul edilmelidir. Çünkü baroların anayasal ve yasal kuruluş amacına bakıldığında, bu amaca uygun faaliyette bulunmak için sadece mesleki çalışmalar yapmalarının yeterli olmadığı siyaset yapmalarının gerekli olduğu çok açıktır. Başka bir anlatımla anayasal ve yasal yükümlülük olarak barolar siyaset yapmak zorundadır. Gerçekten de Anayasa'nın 135. maddesine göre barolar "mensuplarının müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak" üzere kurulurlar. Hükümde yer alan; ortak ihtiyaçların karşılanması, mesleki faaliyetin kolaylaştırılması ve mesleğin genel çıkarlarına uygun gelişmesinin sağlanması hedeflerine sadece mevzuata uygun iş ve işlemleri yapmakla ulaşamaz. Yapılan tanımlara bakıldığında bu hedeflere baroların bir siyasal baskı grubu olarak çalışması halinde ulaşılabilir. Siyasal baskı grubu olarak çalışmak ise siyasetin temel faaliyetlerinden ve boyutlarından biridir.

Kamu meslek kuruluşlarınca siyasetin icra edilip edilemeyeceği konusu literatürde farklı şekillerde tartışılan bir konudur. Kemal Gözler'e göre, meslek kuruluşları, kendilerine yönelik anayasada siyaset yapma yasağı getirilmiş olmasa bile, siyaset yapamayacaklarını; çünkü ihtisas ilkesine tabi olduklarını ileri sürmektedir. Bu

kuruluşların, sadece kuruldukları amaçlar doğrultusunda faaliyet gösterebileceklerini savunmaktadır. Bu kuruluşlara, anayasa ile kamu tüzel kişiliği verildiği için birtakım kamu gücü ayrıcalıklarıyla donatıldığı, bu kuruluşların amaçları dışında faaliyet göstermesi, örneğin siyaset yapmaları, bu kuruluşlara tanınan kamu tüzel kişiliğinin ve kamu gücü ayrıcalıklarının kötüye kullanılması anlamına geleceğini ileri sürmektedir (Gözler,2003:497). Ancak kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının amaçları, anayasanın ilgili maddelerinde farklı yorumlara açık, sınırları belirtilmemiş ve ‘genel menfaatlere uygun’ gibi çok geniş anlamlara gelebilecek düzenlemelerle belirtilmiştir. Bu düzenlemelerden dolayı kamu meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının özelde ise barolar ve TBB’nin siyaset yapmaması gerektiği ya da ihtisas kuralından dolayı siyaset yapamayacaklarını savunmanın imkansızlığı ileri sürülebilir. Çünkü söz konusu amaçları gerçekleştirmek için siyasal faaliyetlere bizatihi baskı grubu niteliğinde katılmanın bir zaruret içerdiği açıktır. Zafer Üskül’ün de belirttiği gibi, “...mesleğin genel menfaatlere uygun olarak, yani ‘kamu yararına’ geliştirilmesi görevi, ister istemez politik tercihler yapmayı gerektirecektir. Bu, eşyanın tabiatından kaynaklanır. Meslek kuruluşları içinde karar alanların politik bir amaç taşımamaları, aldıkları kararın politik bir içerik taşımadığı/taşımayacağı anlamına gelmez.” (Üskül,2001). Anayasa’nın 135. maddesine göre baro-siyaset ilişkisinde tek yasak baro organlarının seçimlerinde siyasi partilerin aday gösteremeyeceğidir (1982 Anayasası,Md.:135). Bu hükümle siyasal partilerin baro seçim süreçlerinde açık ve doğrudan müdahale yapmasının önü kesilmiştir. Avukatlık Kanunu’nun 76. maddesine göre ise barolar kuruluş amaçları dışında faaliyet gösteremez. Bu çerçevede baroların doğrudan siyasi partileri desteklemeye yönelik faaliyetlerinin pozitif kurallara aykırı olduğu sonucuna varılır.

Avukatlık Kanunu’nun 76. maddesi, baroların siyaset yapma hak ve yükümlülüğünü anayasaya göre daha da genişletmiş baroları sadece mesleki bir siyasal baskı grubu olarak değil, ülke siyasetinde hukuk yoluyla politik faaliyet yapmanın kurumu olarak tanımlamıştır. Avukatlık Kanunu’nun 76. madde hükmüne göre barolar; mesleki görevlerinin yanı sıra ve en az onlar kadar önem seviyesinde “hukukun üstünlüğünü, insan haklarını savunmak ve korumak, avukatların ortak ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla tüm çalışmalarını yürütmekle” yükümlüdür. Görüldüğü üzere Anayasa ve

Avukatlık Kanunu baroların geniş anlamda siyaset yapmasını hem mesleğin ortak çıkarları ve gelişimi için hem de ülkede hukukun üstünlüğü ve insan haklarını korumak ve savunmak için zorunlu görmektedir.

Baroların geniş anlamda siyaset yapmasının hak ve yükümlülük olduğu bir pozitif sistemde baroların bu siyaseti nasıl yapacağı sorusunun yanıtı artık siyasal alanının içinde aranması gereken bir soru haline gelmiştir. Bunun içinde siyaset yapmanın genel anlamı, araçları ve amaçları konusunda bu bilgi alanının genişliği ve tartışmaların inanılmaz çeşitliliği dikkate alınarak en geniş kabul gören son derece genelleştirilmiş bazı tanımlarla yetinmek yerinde olacaktır.

Günümüzde değerlerin adil paylaşımı için daha gelişmiş bir siyasal rejim, reel bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmıştır. Bu araç hangi kavramla adlandırılırsa adlandırılısın günümüzün temel siyasal rejimi olan demokrasiyi mevcut kurum ve kurallarıyla yeterli görmeyen, geliştirilmesi ve dönüştürülmesi gereken bir yapı olarak kavrayan çabaların sonucunda ortaya çıkacaktır. Bu çalışmada adlandırma konusunda tercih edilen kavram ise “ileri demokrasi” kavramıdır. “İleri demokrasi” kavramı asgari düzeyde bireysel ve sosyal adaleti gerçekleştirme perspektifi ile hak ve özgürlüklerin geliştirilmesini, siyasal ve sosyal yapılarda müzakereci demokratik işleyişi egemen kılmayı içerir. “İleri demokrasi” kavramı asgari düzeyde bireysel ve sosyal adaleti gerçekleştirme perspektifi ile hak perspektifi için yapılacak mücadelenin temel araçlarından biri hukuktur. Çünkü mevcut demokrasinin hukuksal yapısını geliştirme ve değiştirme faaliyeti ileri demokrasinin gerçekleşme sürecindeki temel politik faaliyetlerden biridir. Aynı zamanda ileri demokrasi hukukunu egemen kılmak bu mücadelenin hedefidir. İleri demokrasi hukukunun temel özelliği ise evrensel nitelikteki hukukun, demokratik dünya hedefi ile demokratik ülke hedefini birleştirecek şekilde ulusal sınırlar içinde etkin olmasını sağlamaktır. Başka bir anlatımla hem hukuk yoluyla demokrasi mücadelesi vermek hem de bu mücadelede ileri demokrasi hukuku hedefine küresel ve yerel ölçekte ulaşmaya katkıda bulunmak gereklidir. Mücadelenin aracı ve hedefinin hukuk olarak bütünleştiği bu zeminde tüm baroların ve elbette TBB’nin faaliyetleri büyük önem kazanmaktadır.

Baro çalışmalarında ve avukatlık faaliyetinde siyaset yapmanın amacı da genel amaçla aynıdır. Bu genel amaç toplumun bütün üyelerinin yararına olacak bir düzen yaratmaktır. Ancak barolar bu amaca yönelik çalışmalarını hukuk yoluyla ve bu amacı gerçekleştirecek ortak hukukun oluşumuna katkı yapmak hedefiyle yürütmelidirler. Bununla birlikte siyaset yapma sürecinde baroların son derece farklı bir yeri ve işlevi vardır. Barolar siyaseti sürekli bir hukuk muhalefeti doğrultusunda yapması gerekmektedir. Çünkü her ileri hak ve hukuk talebi pozitif kurala dönüştüğünde statik bir karakter kazanır. Statü yaratan kuralların uygulanma süreciyle birlikte kurum ve kuralı sürekli kılma, muhafaza etme, koruma, kollama gereği de ortaya çıkar. Oysa hukuk mücadelesi hak ve özgümlüklerin dinamik yapısını, sürekli geliştirilme kapasitesini ve çeşitlenme gereğini esas almalıdır. Çünkü toplumsal pratik bu dinamizme sahiptir. Bu nedenle baroların siyaseti, daha gelişmiş ve ileri bir demokrasinin hukukunu oluşturmak için sürekli bir hukuk muhalefeti içeriğine sahip olması gerekmektedir.

Sürekli hukuk muhalefetinin politik yapılar bakımından önde duracak hedefi ise iktidarların yaygınlaşması ve yerelleşmesi yoluyla tüm değerlerin üretim, dağılım ve paylaşım süreçlerinde en geniş katılımlı karar mekanizmaları yaratabilmektir. Böyle karar yapıları ve süreçlerinin hukukunu oluşturmak ve geliştirmek, sürekli hukuk muhalefeti doğrultusundaki politik faaliyetinin daimi hedefidir. Baroların siyaset yapmasının bu yapı nedeniyle; yasama, yargı ve yürütmeyi etkilemek ve iktidarların karar süreçlerinde hukuksal tercihlerini ileri demokrasi hukukundan yana kullanmaları için çaba göstermek şeklinde olacağı kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Elbette TBB'nin ve baroların siyasetindeki temel bilgi, hukuka ilişkin olacaktır. Ancak bu hukuk bilgisini oluşturma sürecinde kavrama dayalı akıl yürütmelerden çok toplumsal pratik ve ihtiyaçlar ağırlık kazanacaktır.

Türkiye belki de tarihin hiçbir döneminde bu kapsamda ve bu kavrayıcılıkta siyasi gündemi hukuk olan bir dönem yaşamamıştır. Bu gündem dört temel hukuk alanı üzerinde yoğunlaşmış dağılmaktadır. Birincisi, Türkiye'nin yeni bir anayasa yapma ihtiyacı ki bu ihtiyaç giderek Türkiye'nin tüm kurum ve kurallarıyla yenilenmesi bakımından karşılanması zorunlu bir ihtiyaç olarak şekillenmektedir. İkincisi, Avrupa Birliği ve Türkiye'nin ortaklık hukuku çerçevesinde ilerleme ihtiyacıdır. Bu ilerleme

sürecinin sonunda illa AB üyeliğinin gerçekleşmesi de gerekmemektedir. Sürecin kendisinin yaratacağı değişim ve katacağı dinamizm esas ihtiyaç olarak kendini belli etmektedir. Ve bu sürecin hukuk tartışmalarında Türkiye'nin eleştirici ve geliştirici bir tarzda yer alması da son derece önem taşımaktadır. Üçüncüsü, merkezinde Kürt sorununun olduğu ve bütün Ortadoğu'yu ilgilendiren alanın hukuksal sorunları üzerinde yoğunlaşma gereğidir. Bu sorunun ülke içi boyutu, birlikte yaşamanın hukukunu oluşturma mücadelesi olmakla birlikte; Ortadoğu'da barışa ve demokrasiye zemin hazırlayacak bölgesel düzeyde bir ulus üstü hukuk yaratma boyutu olan “demokratik açılım”dır. Nihayet sonuncusu ise “Ergenekon” ismi verilen ve sürekli seyri değişerek gelişen özellikle Türk Silahlı Kuvvetleri içerisinde bulunan bir grup askerin hukuksuz davranış örnekleri iddiası olan bir dava sürecidir. Her dört sorun alanı da çok yönlü olarak birbirine bağlanmakta ve konjonktüre göre farklı önem sıraları almaktadır. Ancak kesin olan şudur ki; her dört sorun alanı da ayrıntılandırılmış bir hukuk yaratma ve hukuk oluşturma sürecinin temel zeminini oluşturmaktadır. Bugün Türkiye'nin siyasal ve toplumsal sorunları hukuksal sorunlar olarak üst seviyede kendine yer edinmiştir. İşte barolar ve TBB bu hukuksal sorunları gündemleştirerek sorunlara ilişkin hukuksal çözümleri oluşturma sürecinde etkin bir rol oynamalı ve bu anlamıyla siyasetin merkezi aktörlerinden olmalıdırlar. Bu anlayış temelinde baroların, siyasal faaliyet gündemini oluşturması acil ihtiyaçlarımızdan biri olarak önümüzde durmaktadır.

3.4. Siyasal Bir Baskı Grubu Olarak Türkiye Barolar Birliği

Baskı grupları demokratik sistemi, önceleri tamamen halkın yararına geliştirmek amacıyla çalıştırırken, günümüzde ben merkezli düşüncenin etkisiyle ekonomik çıkarlar ön plana çıkmış, baskı grupları da bu temelde yeniden yapılanmışlardır. Baskı gruplarının menfaat ile kamu yararı arasındaki dengesi daima tartışılır bir konu olmuştur. Acaba bir baskı grubu kendi üyelerinin menfaatleri için mi hareket etmeli yoksa toplumun çıkarlarını mı önceliğine almalıdır. Aslında hem kendi üyelerinin menfaatlerini gözetmeli hem de toplum yararını gözetici çalışmalarda bulunmalıdır. Ancak asıl mesele bu çıkar önceliklerinin sınırının nerede olacağıdır. Ülkemizde bu sınırın iyi bir şekilde korunamadığı ileri sürülebilir. Çünkü baskı grupları birer menfaat elde etme mekanlarına dönüşmüş ve grupların siyasal kimliğe sahip olan

insanlarla ilişkileri, bu grupların kamuoyu nezdinde imajının siyasal sistemi lehlerinde kullananlar olarak algılanmasına sebebiyet verirken, bu olay ülkenin demokratikleşmesine de zarar verebilmektedir. Öyle ki menfaat amaçlı baskı grupları, siyasal sistemi kendi amaçları doğrultusunda etkileme ve yönlendirme amacına yönelmişlerdir. Bu yön değişikliği demokratik sistemi tehdit eder boyuta gelmiştir. Çıkar amaçlı baskı gruplarının karşısına sivil toplum amaçlı, gönüllü baskı gruplarının güçlendirilmesi ve halkın kendi yönetimine katılımının yeniden artırılması gerekmektedir. Bu katılım gerçekleştiği sürece demokrasi gelişecek halk yönetiminde söz sahibi olacaktır.

Özay (2004:130), kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarını “demokratik yönetimin, en azından siyasal partiler kadar vazgeçilmez unsuru” olarak görmekte ve bunları “demokratik yaşam çerçevesi içinde politik ağırlıkları olduğundan kuşku bulunmayan kamusal örgütler” olarak nitelendirmektedir. Birer baskı grubu olan meslek kuruluşları, sendikalar, dernekler vb. modern demokrasilerin vazgeçilmez unsurlarıdır. Ülkemizde her meslek grubu kendi ekonomik ve sosyal menfaatlerini korumak, birlik ve beraberliklerini sağlamak, mesleki gelişim ve standartlarını oluşturmak gibi amaçlarla örgütlenmektedir.

Baroların siyasete faal olarak katılmaları genellikle baroları oluşturan avukatların mesleklerinin toplumsal-ekonomik özelliklerinin etkisi sonucu ortaya çıkan bir davranışı ifade etmektedir. Bu bakımdan mesleğin taşıdığı prestij, dayandığı eğitim tarzı, talep ettiği rol ve kazandırdığı yetenekler; sağladığı serbest zaman, gelir ve ekonomik bağımsızlık ve nihayet mesleği çevreleyen koşullar baroların baskı faaliyetlerinin niteliğini etkilemektedir (Tan,1972:143).

Sosyal yaşamda insanların ve grupların davranış ve eylemleri bazı kurallara ve otoriteyi belirten standartlara göre şekillenmiştir. Bu standart ve kuralları uygulayan ve gerektiğinde değiştiren bir avukat topluluğu mevcuttur. Bu örgütlenmeler toplumsal sürekliliği ve düzeni sağlarken aynı zamanda üyeleri arasında bir otorite birliği sağlamaktadır. Standartları ve kuralları uygulayan, gerektiğinde değiştirebilen bu meslek grubunun siyasi yapılanmadaki etkinliği göz ardı edilemeyecek kadar önemlidir. Avukatların siyasi eğilimi, baroların siyasi bir kimlik kazanmasına neden

olmuştur (Cirhinlioğlu,1996:95). Baroların siyasi bir kimlik kazanması ise baroların katılımı ile oluşan Türkiye Barolar Birliği'nin siyasi bir kimlik kazanmasına yol açmaktadır. Genel olarak, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de, hukukçular özellikle de avukatlar, siyasete en çok katılan meslek grubunu teşkil etmektedirler. Örneğin, 22. dönem milletvekillerinin mesleklere göre dağılımına bakacak olursak; 73 çeşit meslekten gelen 550 milletvekilinin, 76'sı, 23. dönemde ise 92 milletvekilinin hukuk eğitimi aldığı görülmektedir (tbmm.gov.,erişim tarihi:15.03.2010). Her meslekte, çeşitli siyasi katılım kalıpları, parti bağlantıları ve siyasi ideoloji olabilir. Ancak bu durumlar hukuk eğitimi alan meslek gruplarında daha belirgin bir yapı arz etmektedir. Siyasetçiler ve bürokratlar, gittikçe artan bir sıklıkla avukatlar gibi profesyonel meslek sahiplerinden tavsiye almak durumundadırlar. Buna bağlı olarak siyasi eğilimleri yüksek ve toplumu siyasi açıklamalarıyla yönlendirebilecek TBB'nin faaliyet ve açıklamaları büyük önem taşımaktadır.

Her toplumda ortaklaşa çıkarların belirlediği çıkar grupları vardır. Bunlar kamu otoritesi üzerinde daha etkili olmak için örgütlenince, baskı grubu niteliğine bürünmektedir (Tunçay,2003). Meslek kuruluşları yaptıkları faaliyetler yönüyle baskı grubu olarak kabul edilmektedir (Aslan ve Gül,2004:93). Hükümet politikalarını etkilemek ve kendi amaçları doğrultusunda yönlendirmek amacıyla yaptıkları açıklamalar, eylemler, yayın çalışmaları, lobi faaliyetleri, hazırlanan alternatif yasa tasarıları, iktidar partisiyle kurulan ilişkiler bu anlamda sayılabilecek faaliyetlerdendir. Esasında günümüzün gittikçe giriftleşen ekonomik ve sosyal ilişkiler yelpazesinde sivil toplum kuruluşu tanımlamasının da nitelik ve nicelik itibarıyla yetersiz kaldığı ve yeteri kadar kapsayıcı olmadığı söylenebilir. Her örgütlenme hareketinin temelinde ortak bir paydanın, çıkar veya amaç birliğinin yattığı söylenebilir. Genel amacın bu ortak paydanın savunulması ve geliştirilmesi olduğu kabul edildiğinde, günümüz anlamıyla çoğunlukla “resmi” veya “kamu” tanımlamalarının karşıtı olarak anlaşılan “sivil toplum kuruluşu” kavramını, devlet ve kamu sektörü haricinde oluşan, eylem ve etkinliklerini hükümet, parlamento, siyasi partiler ve bürokrasi üzerinde odaklayan çıkar ve baskı grupları olarak kabul etmek gerekmektedir (Yorgancı,2000). Bu anlamda, eğer Türk pozitif hukukunda “kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu” olarak tavsif edilen meslek kuruluşlarının, diğer kamu kurum ve kuruluşlarından farklı

yönleri ve devlet karşısındaki özerklikleri vurgulanmak için farklı bir nitelendirme yapılmak isteniyorsa bunu “sivil toplum kuruluşu” yerine yine siyaset bilimi literatüründe yaygın bir kullanıma sahip bulunan “çıkar ve/veya baskı grubu” deyimiiyle yapmak daha isabetli olacaktır. Çünkü, kamu kurumu niteliği tartışmasız olan örgütlerin, sivil toplum kavramının anlam ve mahiyeti ve sivil toplum kuruluşlarının olmazsa olmaz sayılan temel nitelikleri bir yana bırakılarak sivil toplum kuruluşu olarak nitelendirilmesi çok doğru ve anlamlı olmamaktadır.

Barolar, siyaseti şekillendiren kuralları koyan, uygulayan ve değiştiren kurumların bu yetkilerini belirleyen, hukukçulardan kurulmuştur. Başka bir deyişle hukuk siyasal sürecin hem temeli hem de sonucu ve aracıdır. Özellikle siyaset, hukuka daha yakın olduğundan, hukukçuların barolar aracılığıyla yaptıkları açıklamalar çeşitli halk kesimlerinde önemli derecede yankı bulmaktadır. Bir başka deyişle hukukçular pratikte siyasi yaşamda söz sahibi kişilerdir.

3.5. Türkiye Barolar Birliği'nin Siyasi Karar Organlarını Etkileme Yolları

Baskı gruplarının her biri aynı güce sahip değildir. Çünkü sahip oldukları üye sayısı, parasal güçleri ve seslerini duyurma kapasiteleri farklı farklıdır. Barolar Birliği ve hatta bazı kadın derneklerinin yasa yapma sürecini etkileyebildikleri, düzenlemelerin kendi gruplarının menfaatlerine uygun olmasını sağlamaya çalıştıkları, en azından istemedikleri düzenlemelerin yasalaşmasını engelleyebildikleri görülmektedir. Baskı gruplarının her biri aynı güce sahip olmadıkları için amaçlarına ulaşmak için kullandıkları yöntemlerde farklıdır.

Baskı gruplarının amaçlarına bir takım yöntemler kullanarak ulaştıkları ilgili bölümde incelenmişti. Bir baskı grubu olarak TBB de bu yöntemlere yer yer başvurmaktadır. Bu yöntemler, bazen siyasal iktidar ve parlamento üyeleri üzerinde doğrudan faaliyetler, bazen de halkın aracılığı ile olan dolaylı faaliyetler şeklindedir. TBB'nin en fazla kullandığı araçlar; basın açıklamaları, yasama ve yürütme üyeleriyle yüz yüze görüşmeler, hazırlanan alternatif yasa taslakları, iktidar partisiyle kurulan ilişkiler, ilanlar, gazete röportajları, çeşitli yayınlar, paneller, toplantılar, sempozyumlar ve mitinglerdir. TBB'nin siyasal karar alma organlarını etkilemek amacıyla son yıllarda bu araçları nasıl kullandıkları aşağıda örnek olaylar üzerinde incelenecektir.

3.6. Türkiye Barolar Birliği'nin Siyasi Karar Alma Organları Üzerindeki Etkisinin Dört Örnek Olay Üzerinde İncelenmesi

Meslek Kuruluşları, öncelikle mesleklerini ilgilendiren hususlarda ilgili devlet kuruluşlarıyla ortak hareket etmelerinin yanı sıra kamuoyunu aydınlatmayı da kendilerinin görevi olarak görmektedirler. Mesleki konuların yanı sıra ülkemizi ilgilendiren pek çok sorunun çözümü için de meslek kuruluşlarının önemli çalışmalar yaptığı bilinmektedir. Tezin konusu bu kuruluşların yapmış oldukları çalışmaların tümünü incelemekten ziyade, TBB'nin siyasi karar alma organları üzerindeki etkilerini örneklemek amacıyla toplumu ve devletin kurumlarını ilgilendiren sorunlardan bazılarını irdelemektir. Meslek kuruluşlarından barolar ve TBB'nin çok sayıda toplumu aydınlatıcı yazılı ve internet yayını bulunmakla birlikte düzenledikleri konferans, seminer ve panellerle gerek üyelerinin gerekse toplumun her kesiminin bilgilendirildiği görülmektedir. Ayrıca medya ile de hem halk hem de siyasi karar alma organları etkilenmeye çalışılmaktadır. Hemen her gün çeşitli konularda televizyon kanallarında barolar veya TBB yetkilileri görüş beyan etmekte, tam sayfa gazete ilanı verebilmektedirler. Dolayısıyla barolar birliği ülke yönetiminde bir baskı unsuru olarak yer alarak siyasal karar organlarını ve halkı etkileme faaliyetlerinde bulunmaktadır.

Ülke gündeminde siyaset ve hukukun iç içe geçmiş yapısı dikkate alındığında ve bu giriftleşmiş yapının başrol oyuncularından birinin de hukukçular olduğu iddiaları göz önünde bulundurulursa, Barolar Birliği'nin başkanının ya da üyelerinden birinin gazete, televizyon ya da diğer iletişim araçlarından birinde yer almaması düşünülemez. Halkın büyük bölümü profesyonel meslek mensubu olan insanlara saygı duymaktadırlar. Bu yüzdendir ki hukukçulardan gelen her türlü açıklama toplumun önemli bir kesimince dikkatle ve ilgiyle izlenmektedir (Kızılcılık,1992:279). Ve hukukçuların siyasetçiler hakkında yaptıkları eleştiriler, çoğu zaman toplumdan olumlu veriler elde ederek siyasetçilere tekrar geri dönüş yapabilmekte ve siyasetçilerin hukukçuları dikkate almalarına yol açabilmektedir. Bu da Türkiye Barolar Birliği'nin yasama ve yürütme organı üzerinde bir etkiye sahip olmasına yol açmıştır.

Yasama, yürütme, yargı kurumları bazı kuralların belirlenmesi ve uygulamaya konulması aşamalarında profesyonel meslekler ve örgütlerden yardım alırlar. Meslek kuruluşları mensupları kamu yönetiminde söz sahibi olarak, meslekleri ile ilgili kararların belirlenmesi sürecine doğrudan katılırlar (Karasu,2001:182-183). Meslek toplulukları becerileri üzerinde tekele sahip olduklarından dolayı, kamu yönetiminde karar alınırken kendilerine danışılması gerekir ve işte bu yüzden bu meslekler yönetim kurullarında, danışma ve teknik kurullarda önemli oranda söz hakkına sahiptirler. Mesleklerin kamu yönetimindeki konumu büyük ölçüde, bürokrasinin üstlenmiş olduğu yönetsel, siyasal ve toplumsal rol ile ilişkilidir. Pek çok konuda görüş ve öneri bildiren meslek kuruluşları yaptıkları toplantı ve konferanslarla ilgili kurumları ve vatandaşları bilgilendirerek çoğu kez istedikleri yöne kanalize etmektedirler. Türkiye Barolar Birliği'nin ülke sorunlarının çözümüne bakışı, sorunlar hakkındaki çözüm önerileri ve siyasi karar alma organları üzerindeki etkilerinin örnek olaylar çerçevesinde inceleneceği bu bölümde, örneklem olarak alınan konuların, TBB hakkında yeteri bilgi verileceği düşünülmektedir.

3.6.1. Avrupa Birliği Süreci

Kıta Avrupa'sı 20. yüzyılı savaş rüzgarları ile karşılaşmıştır. Bu asrın ikinci yarısına kadar dünya genelinde ve kendi kıtasında iki büyük kanlı savaşa sahne olmuştur. Bu savaşta milyonlarca insan ya hayatını kaybetmiş, ya yaralanmış ya da yurtlarını terk etmeye zorlanmışlardır. Bu felakette maddi ve manevi anlamda birçok varlığını yitirmiş olan Avrupa, bu yüzyılın ikinci yarısına farklı bir bakış açısıyla girmiştir. Yaraların sarılması, şehirlerin yeniden imarı, Avrupa'da yaşayan uluslar arasında barış ortamının meydana getirilmesi gibi düşünceler bu bakış açısını yansıtan ilk fikirler arasındaydı. Sorunun asıl kaynağının, ekonomik kaynaklara sahip olmak ve onlara ulaşmak olduğu ve bu problem ortadan kaldırılırsa savaş ortamının da oluşmayacağını dillendiren Avrupa'nın önde gelen bazı devlet adamları bu amaçla birlikler kurulması fikrini çeşitli platformlarda dillendirmeye başlamışlardır. İkinci Dünya Savaşı'nın Avrupa'da yarattığı yıkım, bu acı tecrübenin bir daha yaşanmamasını sağlamak için ülkelerin işbirliğine gitmesine yol açmıştır. Bunun için atılan ilk adım Fransa, Batı Almanya, İtalya, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg'un 1951'de imzaladıkları Paris Antlaşması ile kurdukları Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğudur. Yine aynı ülkeler

1957'de Avrupa Ekonomik Topluluğu ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu'nu kuran Roma Antlaşması'na imza atmışlardır (Bilici,2005;Günuğur,2003; Saraçoğlu,2000:49-55; Vural,2000:254-258; Bulaç,2001:14-17).

Türkiye'nin uzun zamandan beri en önemli dış politika hedeflerinden birini hiç kuşkusuz Avrupa Birliği'ne katılım teşkil etmektedir. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılım macerası 1959'a kadar geri götürülebilir (Karamuço,2004:5-6). Kuruluşundan bu yana yönünü her zaman Batı'ya dolayısıyla Avrupa'ya çevirmiş olan, tercihlerini ağırlıklı olarak batılı örgütlere girmek için kullanan Türkiye, 31 Temmuz 1959'da Topluluğa ortak üye olabilmek için başvurusunu yapmıştır. 12 Eylül 1963 yılında Ankara'da imzalanan Ankara Antlaşması 1 Aralık 1964 yılında yürürlüğe girmiştir (Taşdemir,2008:530). Bu antlaşma Türkiye ile Avrupa Ekonomik Topluluğu arasında temel bir belge niteliğindedir. Roma Antlaşması'nın 292. maddesine göre ortaklık görüşmelerinin yapılması karara bağlanmıştır. Fakat Türkiye'nin çalkantılı dönemler geçirmesi Avrupa Ekonomik Topluluğu ile ilişkilerin yürümesine engel olmuştur. 1974 yılında dönemin Başbakanı Bülent Ecevit, Brüksel'e mektup göndererek ilişkilerin dondurulmasını istemiştir. Bu tarihten sonra Türkiye ile Avrupa Ekonomik Topluluğu ile ilişkiler durmuştur. Avrupa Ekonomik Topluluğu'yla kesilen ilişkiler Türkiye'nin 14 Nisan 1987'de Roma Antlaşması'nın 237. maddesine göre tam üyelik başvurusunda bulunmasıyla tekrar canlanmıştır. Türkiye'de bu tarihten sonra Avrupa ailesine girmek için çalışmalar hızlanmaya başlamıştır. 1959'dan beri ilişkileri olan ve tam üyelik başvurusunu 1987'de yapmış, 1996'da Gümrük Birliği'ne giren Türkiye, 12-13 Aralık 1997'de Lüksemburg Zirvesi'nde aday ülke olarak seçilmeyi beklemiştir. Fakat Türkiye'nin beklentileri karşılanmadığı için Türkiye, Avrupa Birliği'ne iki taraf arasındaki siyasi diyalogu tek taraflı kestiğini resmen AB'ye bildirmiştir. Daha sonra 15-16 Haziran 1998 tarihinde AB devlet ve hükümet başkanlarının Cardiff'te yaptığı zirvede Türkiye'yi tam üyeliğe aday ülke ilan etmişlerdir. Bu gelişmenin hemen arkasından Helsinki Zirvesi'nde Türkiye, AB'ye aday ülke kabul edilmiştir (abgs.gov., erişim tarihi:26.04.2010). Demokratik Sol Parti (DSP)-Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)-Anavatan Partisi (ANAP) koalisyon hükümeti bu gelişmeyle birlikte yasal çerçevede önemli değişiklikler gerçekleştirmiştir. 8 Kasım 2000 tarihinde Türkiye'ye Katılım Ortaklığı Belgesi verildi. 7 Aralık 2000 tarihinde ise Türkiye Ulusal Program

hazırlamayı taahhüt etmiştir (Bulaç,2001:28-34; Saraçoğlu,2000:49-55). Özellikle 2001 Anayasa değişiklikleri Türkiye'nin demokratikleşmesi açısından son derece önemli değişiklikler olarak siyasi tarihe geçmiştir. Daha sonra yapılan genel seçimlerde tek başına iktidara gelen Ak Parti iktidarında Avrupa Birliği'ne katılım yolunda ciddi adımlar atılmaya devam edilmiştir. Ak Parti hükümeti özellikle Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde çok kısa zaman diliminde çok sayıda yasa çıkarmıştır. 6 Ekim 2004'te Avrupa Birliği İlerleme Raporu'nda AB Komisyonu Başkanı Romano Prodi ve Genişlemeden Sorumlu Temsilci Günter Verheugen, Türkiye'nin Kopenhag Kriterleri'ni yerine getirdiğini belirterek, İlerleme Raporu'nda “müzakerelerin başlamasının tavsiye edildiğini” açıklamıştır. Müzakerelerde ilerlemeyi reform hızının belirleyeceği vurgulanarak ciddi ihlal hallerinde müzakerelerin askıya alınabileceği söyleniyordu. 17 Aralık 2004 tarihinde müzakerelere katılım hakkı elde edilmiş ve 3 Ekim 2005 tarihinde müzakerelere başlanarak 35 konu faslında çalışmalara başlanmıştır. Bazı fasıllar daha açılmadan kapatılarak o konularda müzakere edilmesinin ancak bazı şartların yerine getirilmesi ile mümkün olabileceği ifade edilmiştir (abgs.gov.,erişim tarihi:26.04.2010).

“Avrupa Birliği süreci” ülkemizde insan haklarının gelişimi, demokratik ve hukuk devletinin tüm kurumları ile yerleşmesi ve istikrarın sağlanması açısından son derece önemlidir. Çünkü ülkemizin kendi dinamiklerinin yetersiz olduğu alanlarda AB'ye üyelik çalışmaları büyük bir dinamizm sağlamaktadır. Hal böyle olunca AB'ye üyelik süreci ülkemiz için desteklenmesi zaruret teşkil eden bir konumda yer almaktadır. Türkiye, Avrupa Birliği'ne üye olmak, hızlı ve istikrarlı bir kalkınmayla gelişmiş ülkeler arasında yer almak istemektedir. Bunun için köklü değişimler sağlayacak toplumsal projelerin oluşturulması ve uygulanması gerekmektedir. Birçok ülkenin yaşadığı tecrübeler göstermektedir ki, köklü değişimler ancak ülke içinde belirleyici bir kesimin onayı ve katılımı olduğunda gerçekleşebiliyor. Bunu sağlamak da, gelişmiş bir mesleki-sosyal örgütlenmenin ve siyasette şeffaf, katılımcı, çoğulcu bir yapının benimsenmesinden geçmektedir. Bu açıdan bakılınca TBB'ye köklü değişimler sağlayacak toplumsal projelerin oluşturulması ve uygulanması aşamasında büyük roller düşmektedir.

TBB'nin vefat eden başkanı Özdemir Özok'un, 2005 yılında Karabük Barosu tarafından düzenlenen "Uyum Sürecinde AB-Türkiye İlişkileri" konulu toplantıda yaptığı konuşma (barobirlik.org,erişim tarihi:20.04.2010) sivil toplum kuruluşlarını bu sürece dahil etme kararlılığı göstermesi açısından önemlidir. Şüphesiz sivil toplum kuruluşlarının bu sürece dahil olması, müzakere sürecinde Avrupa Birliği'nin Türkiye ile yoğun siyasi ve kültürel ilişkiye girme taahhüdü göz önünde bulundurulduğunda iki taraf halklarının birbirlerini daha iyi tanımalarına ve anlamalarına katkıda bulunacaktır. Zira AB süreci yalnızca diplomatik ilişkiler düzeyinde yürütülebilecek bir süreç değildir.

Barolar ve TBB, en baştan itibaren çeşitli vesilerle Türkiye'nin "Avrupa Birliği sürecine" katkı sağlamışlardır. Yurt dışı temaslarında, Avrupa Birliği'nden müzakere tarihi alma konularında çeşitli görüşmeler yaparak (istanbulbarosu.org,erişim tarihi: 18.03.2010) siyasi karar alma organlarının "enerjilerini" süreç ile ilgili diplomatik alanlarda harcamalarını sağlamışlardır.

Türkiye Barolar Birliği, AB üyeliğine aday olan Türkiye'nin; demokrasi, ekonomik istikrar ve adalet sistemindeki reformları tamamlamaktan başka seçeneği olmadığına inanmaktadır. Nitekim TBB' ye göre bu reformlar, AB üyeliğini gerçekleştirmek, gerekli olan ekonomik ve siyasi kriterleri yerine getirmek için atılması kaçınılmaz olan adımlardır ve Türkiye için AB üyeliği, ülkenin dış politikası kadar iç politikasına da büyük etkileri olacak en önemli ulusal projedir (barobirlik.org.,erişim tarihi: 20.04.2010). TBB, özellikle son yıllarda yaşanan gelişmeler çerçevesinde AB'ye üyelik sürecine daha aktif katılarak siyasi karar alma organlarını etkilemeye çalışmaktadır.

TBB'nin bünyesinde Avrupa Birliği'ne katılım müzakereleri nedeni ile gerçekleştirilen tarama sürecini izlemek, ulusal ve uluslararası toplantılara katılmak, ilgili kurum ve kuruluşlar nezdinde iletişimi sağlamak ve raporlamak başta olmak üzere AB ile ilgili çeşitli görevleri olan "Uluslararası İlişkiler ve Avrupa Birliği Merkezi" isminde bir birimi vardır. TBB'yi temsilen, "Türkiye'nin İnsan Ticareti İle Mücadele ve Tüm İnsan Ticareti Mağdurlarının Yargıya Erişimlerini Teşvik Etme Çabalarının Desteklenmesi Projesi" kapsamında gerçekleştirilen toplantılara ve

Avrupa Birliği Genel Sekreterliği Siyasi İşler Dairesi Başkanlığı tarafından düzenlenen “Gözaltı Merkezlerinin Denetlenmesinde AB ve Türkiye Uygulamaları TAIEX Semineri” ne katılan heyetler bu gelişmeleri yakından takip etme ve ülkeye aktarma imkanı bulmuşlardır. “Uluslararası İlişkiler ve Avrupa Birliği Merkezi”, CCBE (Avrupa Birliği Baroları ve Hukuk Kuruluşları Konseyi) ’ye toplantı katılım raporları hazırlanmakta, söz konusu bu raporlar, periyodik olarak TBB Dergisinde yayımlanmak suretiyle AB mevzuatı konusunda tüm avukatlar bilgilendirilmektedir. TBB, panel, seminer, sempozyum ve çalışma raporları aracılığıyla AB üyelik sürecine büyük katkılarda bulunmaktadır. Vefat eden TBB Başkanı Özdemir Özok’un (barobirlik.org.erişim tarihi:12.02.2010), 2005-2006 Adli Yılı Açılışı dolayısıyla Yargıtay’da yaptığı, AB-Türkiye ilişkilerinde eşit koşullarla yapılacak görüşmeler sonunda, tam üyelik dışında hiçbir ara formülü kabul etmediklerini vurguladığı konuşma, siyasal iktidar başta olmak üzere halkın da temel düşüncesini yansıtmaları açısından önemlidir. Aslında TBB Başkanı’nın yapmış olduğu bu açıklama siyasal karar alma organlarının farklı bir şekilde davranmasını da engellemeye yönelik olduğu söylenebilir.

Birliğe giriş Türkiye’nin hedeflediği en büyük dış politika alanıdır. Ancak bazı sorunlar - Kıbrıs meselesi, Ermenistan’la sınır problemi gibi- bu süreçte Türkiye’nin önüne çıkmaktadır. Bu sorunların çözümü siyasal iradenin alanına girdiği için sivil toplum kuruluşları ancak sorun yaşanan taraflarla gireceği ikili ilişkilerle sorunların çözümüne yardımcı olabilecektir. Türkiye’deki başta devletin kendi iç kurumları olmak üzere tüm STK’lara, siyasal partilere ve vatandaşın üzerine düşen vazife ülkenin çağdaşlaşması ve demokratikleşmesi adına çaba sarf etmeleridir. Bu itibarla, Türkiye’deki resmi kurum ve kuruluşlar, müzakere sürecinde AB’deki kuruluşlar gibi rol üstlenmeli, bu yapıda kurulacak olan komitelerde baskı gruplarının/sivil toplum kuruluşlarının yer almasına fırsat verilmeli ve bu grup ya da kuruluşlar da sistemde gerekli rollerini başarılı bir şekilde icra etmelidirler. Bu görevlerin başarılması için, kendi içindeki eksiklerin giderilmesi, ve gerekli düzenlemelerin yapılması için harekete geçilerek ihtiyaçların belirlenmesi gerekmektedir.

TBB ve barolar, “Avrupa Birliği süreci”nde sürekli gerek ülke içinde gerekse diğer AB üyesi ülkeler de paneller, toplantılar, sempozyumlar v.b. faaliyetlerle siyasal karar

alma organlarını etkileyerek halkı bilinçlendirmekte ve ülkenin AB üyesi ülkelerde tanıtımını sağlamaktadır. Ayrıca TBB, merkezi Brüksel’de bulunan ve Avrupa Birliği’ne üye ülkelerdeki hukuk kuruluşları ile baroların üye olduğu bir birlik olan “Avrupa Birliği Baroları ve Hukuk Kuruluşları Konseyi (CCBE)” nde, Türkiye’nin AB’ye aday ülke olması nedeniyle gözlemci üye statüsüne sahiptir. Bu şekilde özellikle hukuk alanında ülke mevzuatının AB’ye uyum sağlaması amacıyla çalışmalarda bulunmaktadır. TBB, siyasi karar alma organlarını demokratik toplum düzeninin gerektirdiği ihtiyaç ve taleplerle etkilemekte ve değişim ve dönüşüm sürecinin arkasındaki itici güçler arasında yer almaktadır. TBB siyasi karar alma organlarını, ülkenin AB’ye girmesi gerektiği konusunda daha hassas olmalarını sağlamaktadır.

TBB, Türkiye’de AB üyeliğini destekleyenler ile üyeliğe karşı olanlar arasında ortaya çıkan ikili yapının giderilmesi için basın bildirimleri, ilanlar, gazete röportajları, çeşitli yayınlar, paneller, toplantılar, sempozyumlarla halkı doğru bir şekilde bilgilendirmeye devam etmelidir. Bu bilgilendirme faaliyetleri, siyasi kaygılardan uzak iktidarları desteklemek ya da iktidarlara karşı bir duruş sergilemekten ziyade artıları ve eksileri ile üyeliğin ülkeye hangi biçimde sirayet edeceğini ortaya koyabilmelidir. TBB, AB’ye üyelik sürecinde siyasi karar alma organlarını reformlar konusunda hızlandırmalı, kısır ideolojik düşüncelerden uzaklaşarak ülke istikrarına katkıda bulunmalıdır.

3.6.2. Anayasa Değişikliği Sorunu ve Yargı Reformu

Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan günümüze değin geçen süre içerisinde demokrasinin yerleşmesi, ulusal kimlik yaratma mücadelesi, uluslararası platformlarda yer alma isteği (AB’ye üyelik, NATO’ya girme, D-8 üyesi olmak vs...) gibi durumlar kamuoyunda büyük tartışmalara neden olmuş ve bu süreç zaman içerisinde belli kutuplaşmalara yol açmıştır. Bu gruplar bazı zamanlar sağcı-solcu, ulusalcı-batıcı, statükocu-değişimci bazı zamanlar da liberal-sosyal demokrat gibi adlarla anılmışlardır. Ancak her ne adla anılırlarsa anılınsınlar savunulan düşüncelerde çok fazla bir değişim olmamıştır. Türkiye’nin demokratikleşme sürecini sancılı bir şekilde yaşadığı ileri sürülebilir. Yaşanan 1960 ile 1980 darbeleri ve 1971 ile 1997 muhtıraları

gibi anti demokratik müdahalelerle birlikte Türkiye'deki siyasi süreçte tıkanmalar yaşanmıştır. Türkiye, demokrasiden geriye dönüş olarak ifade edilen bu olaylar nedeniyle maalesef köklü bir anayasa metnine sahip olamamıştır. Sivil iradenin yeterince tecelli edemediği bu anayasalarda darbelerin izleri açık bir şekilde görülmektedir. Özellikle 1982 Anayasası'nda yer alan siyasi parti kapatma, Cumhurbaşkanlığı makamının yetkilerinin genişliği, askeri müdahalede bulunanların geçici 15. madde ile yargılanmalarının önüne geçilmesi, milletvekillerinin dokunulmazlığının geniş tutulması gibi maddeler siyasi mekanizmanın çoğu zaman tıkanmasına neden olmuştur (Özden,2004).

1982 Anayasası'nın bu hali, 1990'lardan itibaren AB ile yakınlaşma sürecine giren Türkiye'nin önüne en büyük engel olarak çıkmaktadır. Özellikle AB'ye üyeliği önceliği olarak gördüğünü iddia eden her hükümet, hükümet programına ve iktidarı hedefleyen her siyasi parti de, parti programına mevcut anayasada değişiklik yapılmasının gerekliliğini savunmaktadır. Günümüze kadar 1987'de üç madde ve bir geçici madde; 1993'de bir madde; 1995'de Başlangıç ve 15 madde, 1999'da önce bir madde daha sonra üç madde gibi birçok maddede değişiklik yapılmıştır. Yine 2001 değişiklik paketinde ise 1982 Anayasasının Başlangıcı, 32 maddesi ve bir geçici maddesinde önemli değişikliklere uğramıştır (barobirlik.org.,erişim tarihi: 24.03.2010). 3 Kasım 2002 tarihinde ise iktidar olan Ak Parti hükümetinin ilk dönemlerinden itibaren anayasadaki birçok ibare, metin ve kanun uyum yasaları adı altında değiştirilmiştir. Yeni bir anayasanın yapılması ve ilan edilmesi de son döneme damgasını vuran başka bir konudur. Ak Parti tarafından yeni bir anayasa yapılması amacıyla hukukçu kimliği ile tanınan bazı akademisyenler anayasa yapım sürecinde görevlendirilmiş ve bu akademisyenlere halkı bilinçlendirme görevi verilmiştir. Ancak bu süreç başarıya ulaşamamış ve yeni anayasa yapımı sonlanamamıştır. Bu gelişmeler üzerine hükümet mevcut anayasa metninde değişiklik yapma kararı almıştır.

Burada 1982 Anayasası değişikliklerine yol açan önemli iki etkenden söz edilmelidir. Bunlar iç dinamikler ve dış dinamiklerdir (Kaboğlu,2002:105). İç dinamikler 1982 Anayasası'nın oluşturulma tarzı, sivil yönetimin ve kamuoyunun anayasayı benimseyememesi; dış dinamikler ise tabii ki en başta Avrupa Birliği'ne uyum süreci ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'dir.

Türk yargısının bugünkü yapısının temeli 1961 Anayasası'na dayanmaktadır. Kamu ve özel olarak iki ana kola ayrılmış olan ve bu statüye göre davalara bakan yargıya, 1971 Muhtırası sonrası anayasa değişikliği ile yeni bir yargı kolu daha eklenmiştir. Bu yargı düzeni sadece askerlerin yargılanabildiği yeni bir yargı koludur. 1980 Askeri darbesi ile darbenin şartlarına göre hukuki, ancak hukuk normlarına göre hukuk dışı kararlara imza atan yargı kurumlarının, hukuki anlamda büyük bir yara aldığı savunulabilir. 1982 Anayasası'nda milletvekillerine, bürokratlara, Cumhurbaşkanı, Yüksek Askeri Şura ve Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu kararlarına dokunulmazlık getirilmiştir. Ayrıca darbe yapanlarında yargılanması anayasaya konulan bir madde ile engellenmiş ve bunlar 1982 Anayasası'nın demokratik bir görüntü sergilemesine engel olmuştur (Özden,2004). Halkın belli bir kesiminin yargılandığı, geriye kalanların ise yargılanmadığı ve "yargının sınırlılığı" adını taşıyan bu düzenlemeler halkta bir güvensizliğe yol açmıştır. Ayrıca bu güvensizliğin üzerine mahkemelerin davaları zamanında sonuçlandıramaması, kararların geç verilmesi, başvurulacak mahkemelerin belli olmaması gibi problemler de eklenmiştir. Hukuktaki yeni gelişmeler yeni tür mahkemelerin kurulmasına sebep olurken, vatandaşın hangi mahkemeye başvuracağı ile ilgili kafa karışıklığı ise hala tam anlamıyla giderilebilmiş değildir.

Yargıda yaşanan bu sıkıntıların yanında bir de yargı mensupları ve onları temsil eden kurumlar ile mevcut hükümetlerin karşı karşıya gelmelerinin sıkça yaşanması ve bu sancuların halkla ve kamuoyu ile paylaşıyor olmasıdır. Mevcut iktidarlar ve iktidara gelmeyi arzu eden siyasi partilerce yargı her zaman ilk hedef olarak seçilmekte ve yargının kendi lehlerine olabilecek şekilde değiştirilmesini gündemlerine almaktadırlar. Yargının gücünün kimin elinde olacağı sorunu yargı mensupları ile yasa yapıcılar arasında uzun süredir tartışma konusudur. Aslında buradaki problem kimin hangi sınırlar içerisinde görevini yürüteceği ve bu görevi kullanırken bir organın diğer organın işleyişine karışıp karışmayacağı meselesidir. Mesela Nasuhi Güngör'ün (Star:2010), yapılması planlanan son anayasa değişiklikleri için; "siyasetin, sorunların, çözümlerin ve hukukun sınırlarını tümüyle ben çizerim" iddiasında olan kurumların, asli görevlerine davet edilmesi anlamına geldiğini belirttiği tespit son derece önemli bir tespittir. Son yıllarda anayasa değişikliği ya da kanunlarla yapılan/yapılması düşünülen birçok değişiklik anayasanın birinci, ikinci ve üçüncü maddelerine aykırı

olduğu gerekçesiyle yüksek mahkemelere taşınmaktadır. Bu durum yapılması planlanan söz konusu son değişikliklerin, iktidarın “yargının iktidarı” olarak algıladığı baskıyı bitirmeye yönelik çabaları olarak değerlendirmek mümkündür (Mert,Radikal:2010).

Anayasa değişikliklerinin yargı mensupları tarafından da desteklendiği görülmektedir. Örneğin 2008-2009 adli yargı yılı açılış konuşmasında TBB Başkanı Özdemir Özok; “ulusumuzun hiç hak etmediği, bu karmaşanın, olumsuzlukların ve çirkin görüntülerin temel kaynağını defolu demokrasimizin nedeni olan 1982 anayasasının anlayışı, yazımı, dili, mantığı ve ruhu oluşturmaktadır” (barobirlik.org.,erişimtarihi:15.02.2010) diyerek anayasa değişikliklerinin zorunlu olduğunu açıkça ortaya koymuştur. Görüldüğü gibi aslında değişiklik talepleri her kesimden gelse de bu talepler eğer kabul edilmeyen ya da hoşlanılmayan bir çevrece hayata geçirilirse bu durumda karşı taraf mutlaka bu duruma karşı çıkmakta ve muhalefet etmektedir. Amacın bir güç ve iktidar savaşı olduğu iddia edilebilir. Bu teklifin kim tarafından hayata geçirileceğinin pek bir önemi bulunmamaktadır. Netice itibariyle yapılan değişikliğin kimi ne kadar tatmin ettiği ve ilgilendirdiği meselesidir. Örneğin türban değişikliğinde aynı tarafta yer alan Ak Parti ve MHP’nin oy kitlesinin muhafazakar olduğu düşünülürse niçin aynı cephede yer aldığı açıkça görülebilir. Referandum süreci içerisinde ise MHP, Anayasa değişikliğinin Ak Parti’ ye 2011 yılında yapılacak olan seçimlerde oy kazandıracağı ve özellikle “yandaş yargı” oluşturacağı düşünceleri nedeniyle karşı çıkmaktadır. Örneğin; şu an meclisin gündeminde olan anayasa değişiklikleri ile TBB’nin 2007 Ekim’inde yayınladığı “Anayasa Önerisi” adlı taslak küçük farklılıklar dışında birbirine benzemektedir. Anayasa değişiklik önerisininin 17. maddesi Anayasa Mahkemesi’nin yeniden yapılandırılmasını öngörüyor. Şöyle ki: “Anayasa Mahkemesi 17 üyeden kurulur. TBMM; iki üyeyi Sayıştay Genel Kurulu’nun kendi başkan ve üyeleri arasından, her boş yer için gösterecekleri üçer aday içinden, bir üyeyi ise baro başkanlarının serbest avukatlar arasından gösterecekleri üç aday içinden yapacağı gizli oylamayla seçer. Cumhurbaşkanı; üç üyeyi Yargıtay, bir üyeyi Askeri Yargıtay, bir üyeyi Askeri Yüksek İdare Mahkemesi genel kurullarınca kendi başkan ve üyeleri arasından her boş yer için gösterecekleri üçer aday içinden, üç üyeyi Yükseköğretim Kurulu’nun kendi üyesi olmayan yüksek öğretim kurumlarının hukuk, iktisat ve

siyasal bilimler dallarında görev yapan öğretim üyeleri arasından göstereceği üçer aday içinden, dört üyeyi ise üst kademe yöneticileri, serbest avukatlar, birinci sınıf hakim ve savcılar ile Anayasa Mahkemesi raportörleri arasından seçer.” Önerinin 18’inci maddesinde de şu düzenleme yapılıyor: “Anayasa Mahkemesi üyeleri on iki yıl için seçilirler. Bir kimse iki defa Anayasa Mahkemesi üyesi seçilemez. Anayasa Mahkemesi üyeleri 65 yaşını doldurunca emekliye ayrılırlar.” Bir de Anayasa Mahkemesi’nin çalışmasıyla ilgili 20. madde önerisi var: “Anayasa Mahkemesi, iki bölüm ve genel kurul halinde çalışır.” Özetlersek; Anayasa Mahkemesi’nin 17 üyesinden 3’ünü Meclis, 14’ünü Cumhurbaşkanı seçiyor. Üyelerin 3’ünü Yargıtay, 2’sini Danıştay, 2’sini Sayıştay, 1’ini Askeri Yargıtay, 1’ini Askeri Yüksek İdare Mahkemesi, 1’ini barolar, 3’ünü YÖK, 4’ünü Cumhurbaşkanı belirliyor. Üyeler 12 yıl görev yapıyor. Önerinin gerekçesinde, “Değişik sivil toplum kuruluşları ile partiler tarafından hazırlanan Anayasa taslaklarından yararlanıldığı” belirtiliyor. Bu çalışmalar arasında Türkiye Barolar Birliği’nin 2007 Ekim’inde yayınladığı “Anayasa Önerisi” adlı taslak da bulunuyor. O taslağın 159. maddesinde Anayasa Mahkemesi ile ilgili şu teklifte bulunuluyor: “Anayasa Mahkemesi genel kurul ve iki daire halinde çalışmak üzere 17 üyeden oluşur. Üyelerden dördü Yargıtay, dördü Danıştay, birer üye de Askeri Yargıtay, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi’nce seçilir. İki üye genel kamu hukuku, anayasa, idare ve ceza hukuku alanlarında profesör olarak görev yapmış olanlardan YÖK’ün her bir boş üyelik için göstereceği üçer aday arasından, bir üye Türkiye Barolar Birliği’nce önerilecek üç aday arasından, biri Sayıştay başkan ve üyeleri arasından olmak üzere dört üye TBMM’ce seçilir. İki üye vali, müsteşar, müsteşar yardımcılarında yüksek öğretim kurumlarının hukuk, iktisat ve siyasal bilim dallarından mezun olanlar arasından Cumhurbaşkanı’nca seçilir. Bir üye Anayasa Mahkemesi’nde en az on yıl raportör hakimlik yapmış olanlar arasından Anayasa Mahkemesi’nce seçilir. Üyeler 12 yıllığına seçilir.” Görüldüğü gibi Anayasa Mahkemesi’nin yapısıyla ilgili olarak Türkiye Barolar Birliği’nin önerisi ile Meclis’e sunulan anayasa değişikliği önerisi çok büyük ölçüde örtüşmektedir. Üye sayıları ile üyelerin görev süreleri ve mahkemenin iki daire ve genel kurul halinde çalışması sistemi aynıdır. Kurumların gönderecekleri üye sayısı ile cumhurbaşkanı ve meclisin seçecekleri üye sayısı ise küçük farklılıklar taşımaktadır (sabah.com,erişim tarihi:18.02.2010). TBB Anayasa’nın 53. maddesinde yapılması planlanan değişikliklerle

memurlara ve diğerk kamu görevlilerine toplu iş sözleşmesi yapma hakkını olumlu bulurken, bu hakkın grev hakkıyla desteklenmemiş olmasını eleştirmekte; yine Anayasa'nın 74. maddesinde yapılması planlanan değişiklikle kamu denetçiliği kurumunun ihdas edilmesini olumlu bulmakla birlikte, partiler üstü bir konuma sahip bulunması ve tarafsız olması gereken Kamu Başdenetçisi'nin nitelikli çoğunluk yerine basit çoğunlukla seçilmesini hatalı görmekte; Yüksek Askeri Şura kararlarının tamamının yargı denetimine tabi tutulmamış olmasını düzenlemenin temelini oluşturan idarenin keyfi uygulamalarının önüne geçmek maksadıyla bağdaştırmanın mümkün olmadığını ileri sürmektedir. Bu nedenlerden dolayı yapılması planlanan değişiklikleri eleştirmektedir (barobirlik.org., erişim tarihi:20.03.2010). TBB, şimdi iktidar partisinin Anayasa değişikliği önerisiyle, "yargının, yürütmenin vesayeti ve etkisi altına alınmak istendiğini" (barobirlik.org., erişim tarihi:24.03.2010) iddia etmektedir. Dolayısıyla TBB getirilen yeniliklere karşı çıkmakta ve bu yönde açıklamalar yapmaktadır. Nitekim TBB başkan yardımcısı Berra Besler, henüz çalışma taslak durumundayken yapılmak istenen anayasa değişikliğinin geri çekilmesi gerektiğini söylemiştir. Besler yaptığı açıklamada yapılması düşünülen değişikliklerle yargı bağımsızlığının zedeleneceğini, yargının yasama ve yürütmenin güdümüne gireceğini, yargı üzerinde siyasi vesayetin inşa edileceğini ileri sürmüştür. Yine Besler'e göre, bu değişikliğin hazırlanması sürecinde kurumsal uzlaşma yolları kullanılmadığı için, yapılacak referandumun halk üzerinde bir baskı yaratacağı ileri sürülmüştür. Dolayısıyla demokrasi açısından da bu durum olumsuz bir durum oluşturmaktadır (beyazgazete.com, erişim tarihi:20.03.2010).

Ancak şurası bir gerçektir ki, ülkemizdeki yargının reform ihtiyacı kaçınılmazdır. Başta yargı kararlarının alınmasının aciliyetinin sağlanması, yargıdaki kadro sorununun çözülmesi, yargı binalarının daha modern yapılara kavuşturulması, teknolojik imkanların sunulmasının daha fazla olması gibi taleplerin öncelik taşıması gereklidir. Yasamadan, yürütmeden ya da yargıdaki herhangi bir mensuptan gelebilecek ideolojik ve siyasal açıklamaların Türkiye'yi bir yere taşımayacağı çok açıktır. Türkiye'nin yargıdaki gerçek problemleri çözülmediği müddetçe, Türkiye ne tam anlamıyla gerçek bir demokrasiye sahip olabilir ve ne de ülke vatandaşlarının refah ve huzuru artar.

Sonuç olarak TBB, “anayasa değişikliği sorunu ve yargı reformu” konusunda; açıklamaları, basın bildirileri, röportaj ve sempozyumlarla siyasi karar alma organlarını etkilemeye çalışmaktadır. Yukarıda örneklendirildiği gibi TBB tarafından hazırlanan anayasa taslağı ile yapılması planlanan değişiklikler çok küçük farklılıklar taşımalarına rağmen, yapılması planlanan değişikliklere barolar birliği ve çeşitli barolar tarafından karşı çıkılması, TBB’nin baskı grubu olma özelliğine zarar vermektedir. Çünkü baskı gruplarının siyasi karar alma organlarını etkileyebilmesinin öncelikli şartı baskı gruplarının kendi içerisinde tutarlı olması gerektiğidir. TBB anayasa değişikliği sorunu ve yargı reformu konusunda tutarlı davranmadığı için hem halk hem de siyasi karar alma organları tarafından yeterince ciddiye alınmamaktadır. Yine farklı kesimler tarafından yıllardır anayasa değişikliğinin zorunluluk teşkil ettiği hatta yeni bir anayasanın hazırlanması gerektiği vurgulandığı için toplum yapılması planlanan anayasa değişikliklerine ılımlı yaklaşmaktadır. Bu ise TBB’nin anayasa değişikliği konusunda siyasi karar alma organlarını değişikliğin yapılmaması yönünde etkileme şansını azaltmaktadır. Ayrıca TBB’nin baskı grubu olarak başarısızlığını siyasi iktidarın istikrarlı yapısına bağlamak da mümkündür. Çünkü siyasi karar alma organları ne kadar kenetlenmiş bir yapı arz ederse, baskı gruplarının siyaseti etkilemesinin bir o kadar zor olacağı düşünülmektedir. Çünkü farklı düşüncelere sahip birden fazla partinin üyelerini, tek bir partinin programını benimsemiş üyelere göre etkilemek daha kolay olabilir. Bu nedenlerle örnek olay incelemesinde TBB’nin siyasi karar alma organları üzerinde yeterince etkili olmadığı görülmüştür.

3.6.3. Ergenekon Davası

Bu kısımda hukuksuz eylem ve darbe teşebbüslerinin belgelerle ortaya çıktığı iddia edilen “Ergenekon” adı verilen ve hala sürmekte olan dava sürecinde Türkiye Barolar Birliği’nin, siyasi karar alma organlarına etkileri incelenecektir. 2007 yılından itibaren Türkiye’nin gündemine giren bir dava olan “Ergenekon Davası” uzun bir süre Türkiye gündemini işgal etmiş ve etmeye de devam edeceğe benzetilmektedir. Bu dava sürecinde ekonomi, siyaset, edebiyat ve akademi dünyasından birçok kişi gözaltına alınmış ve tutuklama talebiyle mahkemeye çıkarılmışlardır. 2008 yılında mahkeme sürecine girilmesiyle başlayan “Ergenekon Davası” günümüzde de devam etmektedir.

Sayfalarca iddianame düzenlenen bu davada henüz bir sonuca ulaşılabilmiş değilken, ne zaman sona ereceği de belirsizliğini korumaktadır.

“Ergenekon Davası”nın ismi 2007 yılında İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yapılan bir operasyonla gündeme gelen bir örgütün kendine verdiği iddia edilen bir ada dayandırılmaktadır. Daha önce 1996 yılında ismi bir kaza sonrasında ortaya çıkan Susurluk olayı ile bağdaştırılan çeşitli olaylar ve birçok yerde PKK'nın meydana getirdiği terör olayları ile birlikte yaşanan ve bir kısmının devlet tarafından yaptırıldığı iddia konusu olan faili meçhul cinayetlerle bu davanın ilişkilendirilmeye başlanması davanın seyrinin değişmesine neden olmuştur. İddia edilen bu örgütün çok eski zamanlardan beri var olduğu ileri sürülmektedir. Başlangıç kaynağı Ümraniye’de ikamet eden bir emekli astsubayla, Eskişehir’de oturan emekli bir subayın evinde bulunan bombalardır. Bulunan bu bombalar Türkiye gündeminde dikkatleri bir anda bu iki eve çekmiştir. O zaman birçok gazete bulunan bu bombaların bir başlangıç olduğu, bunun Cumhuriyet tarihinin en büyük davası olabileceği gibi manşetler atarak toplumun bu dava sürecine ilgisini artırmıştır. Türkiye’de kamuoyunda tanınmış birçok kişi bu dava sürecine dahil edilmiştir. Davada “Ergenekoncu” olduğu iddia edilen bu kişilerin bir terör örgütü kurmak amacıyla yan yana geldikleri ve bu yapılanmanın “Gladyo” sürecinin bir devamı olduğu iddianamede yerini almıştır. Bu örgüt üniversite, Türk Silahlı Kuvvetleri gibi kuruluşlarla, medya, siyaset, hukuk, STK gibi toplumu yakından ilgilendiren birçok yere sızmak ve buraları ele geçirmeye çalışmakla suçlanmıştır. Bu amaçla örgüt üyesi olmaktan şüphelenilen şahıslar ve onlarla temasa geçebileceği düşünülenler takibe alınarak, telefon dinlemeleri yapılmış, internette yer alan iletişim ağlarındaki konuşmalar kayıt altına alınmıştır. “Ergenekon Davası”nın içerisine Danıştay’a yapılan bombalı saldırıdan Üzeyir Garih’in ölümüne ve devlet görevlilerinin işlediği iddia edilen diğer faili meçhul cinayetlere kadar birçok olay dahil edilmiştir.

“Ergenekon Davası”nın devam ettiği bu dönemde gözler hukuk kurumlarına çevrilmiştir. Soruşturma sürecinde, gözaltına almada yaşanan bazı olayların basına yansması, gözaltı sürelerinin uzunluğu, mahkemeden yargılanan kişilerle ilgili kararların çıkmaması gibi durumlar mevcut mahkemenin sorgulanmasına neden olmaktadır. Davayı savunan kamuoyundaki insanlar davanın bir an önce tüm

yönleriyle aydınlatılmasını ve devlet içindeki “kirli yapılanma”nın temizlenerek devletin geçmişiyle yüzleşmesini istemekte ve bunu yapacak olanların hukuk adamları olduğunu, çünkü aynı türden bir yargılamanın İtalya’da da yapıldığını gündeme taşımışlardır. Davada yargılananları destekleyenler ise mahkeme sürecinin uzaması, yargılanan insanların hangi amaçla yargıldığını bilmedikleri, gözaltına almada yapılan tutarsızlık ve insanların aşağılandırıldığı gibi iddiaları dile getirmektedirler.

Dava süresince baro mensuplarının bir kısmı mevcut davayı protesto etmek amacıyla buldukları şehirlerde protesto yürüyüşlerinde bulunmuşlardır. Yürüyüşlere tepkiler ise genellikle baroların “politize” olduğu biçimindedir (tüm gazeteler.com, erişim tarihi:01.04.2010). Cumhurbaşkanlığı seçim süreci ile “Ergenekon Davası” aynı döneme denk gelmiştir. Türkiye Barolar Birliği, Cumhurbaşkanlığı seçimi süreci ve “Ergenekon Davası” sürecinde iktidar partisi ile davayı yürüten mahkemenin karşısında yer almıştır. Bu durum TBB üyesi olan Yozgat, Afyon, Yalova, Diyarbakır, Çorum, Çankırı, Erzincan, Şırnak, Kastamonu ve Mersin Baro Başkanları’nın aralarında bulunduğu 22 baro başkanı, Ankara’daki toplantısında ortak bildiri yayınlanmasını engellemişler ve mevcut TBB yönetimini siyasallaştığı için eleştirmişlerdir. Türkiye Barolar Birliği’nin anti demokratik duruşuna tepki gösteren Yozgat Barosu Başkanı Yusuf Başer “Türkiye’nin bir hukuk devleti olmasını herkesten daha çok istiyoruz. Ama İstanbul Barosu ve Barolar Birliği’nin toplumsal olaylara yaklaşımı hukuk devletinden ziyade yargıçlar devleti olma hevesinin göstergesi”dir demiştir. Yine İstanbul Barosu’nun Taksim’deki yürüyüşüne karşı 22 baronun imzasıyla ortak bildiri yayınlayan Yozgat Barosu Başkanı Yusuf Başer yargıyı baskı altına almaya çalışan TBB’nin, İstanbul Barosu’na hakim olan zihniyetle yönetildiğini söylemiştir. Başer, seçim sistemi nedeniyle büyük illerin TBB yönetiminde etkin olduğunu belirterek “İstanbul Barosu’nun görüşü bütün baroların görüşü gibi lanse edilmektedir. Nerede bir hak ihlali ve hukuksuzluk varsa baroların görevi bunların karşısında olmaktır. Ergenekon’u alkışlamak değildir” (tüm gazeteler.com, erişim tarihi:15.03.2010) diyerek ülkedeki tüm baroları temsil eden TBB’nin farklı düşüncelere sahip olduğunu gözler önüne sermiştir.

Demokrasinin gelişimi için çaba sarf etmeleri gereken baroların “Ergenekon Soruşturması”nda ideolojik davrandığı ileri sürülebilir. “Ergenekon Davası”, iddia

edildiği haliyle temel hak ve özgürlüklerin devletin gözetimi ve denetimine alındığı, devlet çıkarının her şeyin üstünde tutulduğu 12 Eylül hukukunun sürdürüldüğü ortamda ülkenin dört bir tarafındaki faili meçhul cinayetleri devlet adına işleyen çetelerin yargılandığı bir davadır. Bu dava da ‘siyasal iktidar kendine muhalif kesimleri susturmak istiyor’ iddiası ile sürecin hafife alınmak istendiği ve böylece halkın bu sürecin takipçisi olmasının engellenmek istendiği iddia edilebilir. Toplumun hemen her kesimini ilgilendiren konularda, halkın sürecin dışında değil, içerisinde yer alması gerekmektedir. Kamuoyu gelişmeler konusunda duyarsız davranır ve gerekli ilgiyi ortaya koymazsa, hukuka aykırı ve demokrasinin tüm kurumları ile gelişimini engelleyen eylem ve faaliyetlerin icrası önlenemez ve süreç aynı olumsuzluğu ile devam edebilir. Gelişmiş demokrasilerde halk kamuoyunu etkileyen birçok meselede sürecin bizatihi takipçisidir. Bu takip olayların aydınlanmasına yardımcı olmaktadır. Çünkü kamuoyu desteğinin, tepkisinin ve/veya duyarlılığının olduğu süreçte çözüm daha kolay olabilmektedir. Aksi taktirde süreç bir şekilde “sabote” edilebilme tehlikesi ile karşı karşıya kalabilmektedir.

İşte tam bu noktada “geçmişten günümüze, demokrasi, insan hakları, hukukun üstünlüğü ve hukuk devleti mücadelesini sürdüren Türkiye Barolar Birliği” ne (barobirlik.org., erişim tarihi: 15.04.2010) önemli görevler düştüğü söylenebilir. Çünkü iddia edildiği şekliyle bir örgüt varsa ve bu örgüt mensupları iddia edilen suçları işledilerse bu duruma ilk olarak yargıyla alakalı olan kurumların tepki vermesi beklenmektedir. Tabi ki henüz mahkumiyet kararının çıkmamış olması ve suç işlediği iddia edilen kişilerin suçlarının yargı kararı ile sabit ilan edilmemesinden dolayı, - masumiyet karinesi gereği- bu davada yargılanan kişileri suçlayıcı tepkiler verilmekten kaçınılmalıdır. Ancak bu tür suçları kim işlerse işlesin yasalar karşısında gerekli cezaları alacakları ortaya konularak vatandaşların hukuk sistemine olan güvenlerinin zedelenmesi engellenmelidir.

TBB, “Ergenekon Davası ” örnek olayın da yukarıda incelendiği üzere siyasi karar organlarını etkileyememiştir. Aslında hukuki bir alanda zaten siyasi karar alma organlarının sürece bizatihi katılımını sağlayacak bir baskı grubu faaliyeti söz konusu olmamalıdır. Hatta siyasi karar alma organlarının sürece katılma teşebbüsleri, baskı gruplarının kullandığı çeşitli yöntemlerle engellenmelidir. Ancak yargılama süreci

devam eden bir davaya müdahale niteliği taşıyan söz, eylem ve davranışları engellemesi gereken bir meslek üst kuruluşu bizatihi kendisi yargı sürecine müdahale niteliği taşıyan eylem ve faaliyetlerde bulunursa halk ve siyasi karar alma organları nezdinde ki meşruiyetin sorgulanmasına yol açabilecektir. Bu ise baskı grubu olarak TBB'nin siyasi karar alma organlarını etkilemesinde başarısız olmasına yol açabilecektir.

3.6.4. Demokratik Açılım Konusu

Tezin bu bölümünde halk nezdinde adı henüz tam olarak belirginlik kazanmayan, kimi zaman demokratikleşme projesi ya da demokratik açılım kimi zaman milli birlik ve kardeşlik süreci ve kimi zaman da Kürt açılımı gibi adlarla anılan ve ülkenin gündemini bir süredir meşgul eden, çalışmada kısaca “demokratik açılım” olarak ifade edilecek örnek olay hakkında TBB'nin siyasi karar alma organlarına etkileri incelenecektir. Hükümet bu konuyu “Demokratik Açılım Süreci Milli Birlik ve Kardeşlik Projesi” (demokratikacilimkitabi.com,erişim tarihi:25.03.2010) olarak isimlendirmektedir. Soruları ve cevaplarıyla demokratik açılım süreci kitabında bu sürecin amacı; “ülkemin ilerlemesini, kalkınmasını, büyümesini, ulusal ve uluslar arası itibarını yükseltmesini, milletimizin refah ve huzurunun artmasını, kardeşliğimizin pekişmesini engelleyen her sorun alanını çözüm yoluna koymayı amaçlıyor” şeklinde ifade edilmektedir. Başka bir ifade ile başta terör meselesi olmak üzere, tüm etnik grupların, mezhep gruplarının meselelerini ve ekonomik sorunları ele almayı, bu sorun alanlarında iyileştirmeler yapmayı ve sorunları en aza indirmeyi amaçlamaktadır (demokratikacilimkitabi.com,erişim tarihi:25.03.2010).

“Demokratik Açılım Süreci Milli Birlik ve Kardeşlik Projesi”nin merkezinde Kürt sorununun olduğu ileri sürülebilir. Bu yönüyle bakıldığında “Demokratik açılım” konusu bütün Ortadoğu’yu ilgilendiren alanın hukuksal sorunları üzerinde yoğunlaşma meselesi olarak görülebilir. Bu sorunun birlikte yaşamın hukukunu oluşturma mücadelesi olan ülke içi boyutunun yanında; Ortadoğu’da barışa ve demokrasiye zemin hazırlayacak bölgesel düzeyde bir ulus üstü hukuk yaratma boyutu da vardır. Bu proje ile Türkiye’de çoğulcu demokrasi ve insan hakları önemli oranda gelişebilir. Yıllardır ülkemizde birlikte huzur içinde yaşamamızı engelleyen birçok sorunun

çözümünde rol oynayabilecek bu proje ile sosyal ve kültürel alanda da büyük gelişmeler yaşanabilir.

Türkiye kurulduğu günden bu yana uluslaştırma süreciyle birlikte, tek kimlik üzerine oturtulan bir millet anlayışına sahip olmuştur. Bu anlayış mevcut anayasalar içerisinde “Türk Milleti” ibaresi ile yerini almıştır. Bu anlayış toplumun birçok kesimince kabul görmüş ve benimsenmişse de toplumdaki bazı kesimler bu kimlik anlayışına karşı olduklarını ve bu ifadenin anayasadan çıkarılıp yerine toplumdaki tüm kesimleri ifade edebilecek bir kelimenin oraya konmasında ısrar etmektedirler. 1940 ile 1980 arası dönemde kimlik meselesi gündeme pek gelmemiş ve böyle bir talep yüksek sesle seslendirilmemiştir. Bunun birçok nedeni olsa da o dönemde soğuk savaş koşulları bunu engellemiştir. Ancak 1980 askeri darbesi ve ardından yaşanan bazı olaylar bu sorunun Türkiye’nin gündeminin ilk konusu olmasına yol açmıştır. Darbe döneminde bazı hapishanelerde yapılan uygulamalar, birçok yasaklar, PKK gibi yasadışı örgütlerin neden olduğu terör eylemleri Türkiye’nin 1990’lı yıllardan itibaren ki ilk gündemi olmuştur. Türkiye 1990’lı yılları sancılı bir şekilde geçirdikten sonra 2000’li yılları etkisiz bir PKK ile karşılaşmıştır. Birçok kişi tarafından demokratikleşme için bu dönem çok önemli görülmüştür. Bu dönem onlara göre demokratikleşme adımlarının atılabileceği en uygun zemindi ve bunu kamuoyu nezdinde birçok yerde yüksek sesle dile getiriyorlardı. Bu sese kulak veren AB, Türkiye’ye adaylık statüsü tanıyarak Türkiye tarafından demokratikleşme adımları atmasını istemiştir. Bu çağrıya kulak veren 57. Hükümet uyum paketleri ile bir bir 12 Eylül’ün ve PKK ile mücadele ortamının artıkklarını temizlemeye çalışmıştır. Bunlar arasında olağanüstü halin kalkması, anadilin serbestliği, idam cezasının ortadan kaldırılışı gibi düzenlemeleri örnek gösterebiliriz. Ancak bu yapılanlar yeterli olmasa da, demokratikleşmenin kapılarının açılması ve başlangıcı için atılması gereken önemli adımlardır. Demokratikleşme süreci Ak Parti’nin tek başına iktidar olduğu dönemde anadilde eğitim merkezlerinin açılması, TRT 6 (TRT Şeş)’nin açılması, anadilde ad verilebilmesi gibi yapılan düzenlemelerle sürdürülmüştür. Hükümet bu durumu devam ettirebilmek için yeni bir süreç başlatacağını açıklamış ve bu süreç demokratikleşme, milli birlik ve kardeşlik süreci gibi adlarla ifade edilmiştir.

Bu süreç toplumda ve siyasi partilerde olduğu kadar yargı mensupları arasında da farklı fikirlerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. TBB kendi içerisinde kayıtlı olan barolar arasında sürece olumlu ve olumsuz destek verenler olarak iki yapıya ayrılmıştır. Başta Diyarbakır Barosu olmak üzere Doğu ve Güneydoğu'daki birçok baro desteğini olumlu olarak ifade etmiştir. Ancak bu destek sadece söylem düzeyinde kalmış öneri, talep ya da herhangi bir yol haritası ortaya konulmuş değildir. Batıdaki bazı barolar ise süreci eleştirmekten ziyade yalnızca olumsuz tavırlarını sürdürmüşlerdir.

“Demokratik açılım” konusunda TBB'nin yaklaşımını ve siyasi iktidarı etkilemeye yönelik faaliyetlerini, Diyarbakır Barosu'nun düzenlediği “Barolar Açılımı Tartışıyor” konulu iki gün süren toplantıda TBB Başkan Yardımcısı Berra Besler'in toplantıda söyledikleri incelenerek ortaya konulacaktır. Diyarbakır Barosu Başkanı Mehmet Emin Aktar'ın, 45 baro başkan ve üyesinin katıldığı toplantının açılış konuşmasında “asayiş, güneydoğu ve geri kalmışlık gibi terimlerin ardından, devletin ‘Kürt sorunu’ diyerek soruna gerçek adını koyduğunu” belirtmiştir. Yine Aktar, hazırlanacak sivil demokratik bir anayasa ile kültürel, etnik, dinsel ve dilsel farklılıkları içine alan herkesin kendisini ait hissedebileceği yeni bir yurttaşlık tanımının kaçınılmaz olduğunu dile getirmiştir. Görüldüğü üzere Aktar, sorunun kültürel ve etnik farklılıklardan kaynaklandığını ve bu farklılıklardan kaynaklanan sorunların çözümü için yeni bir anayasa ile yurttaşlık tanımının yapılması gerektiğini belirtmiştir. Besler ise bölgedeki problemlerin coğrafi koşullar ve ekonomiden kaynaklanan sorunlar olduğunu öne sürmüştür. Besler, “Doğu ve Güneydoğu'da zaman zaman devlet yöneticilerinin politikalarından, zaman zaman ekonomik ve coğrafi koşullarından kaynaklanan sorunlar yıllar içinde katlanarak büyümüş ve günümüze taşınmıştır. Ayrılcı terör örgütünün eylemleri bölge ekonomisinin gelişmesine engel olmuş, eğitime darbe vurmuş, insanların huzur ve güvenini etkilemiştir” (diyarbakirbarosu.org., erişim tarihi:15.03.2010) diyerek malumu tekrar etmenin ötesine geçememiştir.

Türkiye her ne adla olursa olsun daha fazla gelişmiş bir demokratikleşme zeminine her zaman ihtiyaç duymaktadır. Bu istek tüm vatandaşların ortak isteğidir. Ancak bu süreçte, herkesin ortak kabul edebileceği, hiçbir kesimin zarar görmeyeceği üniter

yapının ve ülke bütünlüğünün sarsılacağı endişesinin olmayacağı bir anlayış zemini içerisinde soruna çözüm bulunmalıdır. Bu ise ancak toplumdaki her yurttaşın kendisini bir diğerinin yerine koyabildiği bir düşünce yapısının hakim olması ile sağlanabilir.

Hem “Anayasa değişikliği” sürecinde hem de “Ergenekon Davası”nda olduğu gibi “Demokratik Açılım” konusunda da TBB’nin sürece doğrudan etki edebilecek faaliyetlerde bulunamadığı söylenebilir. TBB ne sürecin gelişip olgunlaşmasına katkıda bulunmuş ne de konunun tamamen kapatılarak engellenmesine neden olabilmıştır. Kısaca TBB baskı grubu olarak siyasi karar alma organlarını yeterince etkileyememiştir. TBB’nin baskı grubu olarak siyaseti etkileyememesinin nedeni, siyasi iktidarın istikrarlı yapısının yanında, demokrasinin gelişmişlik düzeyi, siyasi partilerin baskı gruplarından etkilenme seviyesi, halkın baskı gruplarına olan güveni, baskı gruplarının ideolojik kaygılardan uzaklaşabilme seviyesi ve etkilemeye çalışılan alanlarda icra edilen faaliyetlerde sergilenen tutarlılıklarına bağlıdır. Bir grubun etkili olabilmesi için, üyelerinin davranışlarını yönlendirebilmeleri gerekmekte, yönlendirilebilen gruplar ise tutarlılığı yüksek olan gruplardır. Tutarlı olan grupların, bir arada hareket etmeleri ve böylece halk ve siyasi karar alma organlarını etkilemeleri mümkün olabilmektedir. “Demokratik Açılım Konusu” sürecinde baroların ve meslek üst kuruluşu olan TBB’nin birbirilerinden çok farklı tutumlar sergilediği görülmektedir. Tüm bu nedenlerden dolayı TBB siyasi karar alma organlarını etkileyememektedir. Görüleceği üzere baskı gruplarının etkin olarak siyasi karar alma organlarını etkileyebilmesi için toplumun genel menfaatlerine uygun hareket etmeli ve/veya karşı çıkılan noktaların ideolojik kaygılardan kaynaklanmadığı halka iyi bir şekilde anlatılabilmelidir yani halka rağmen baskı grubu faaliyetleri gerçekleştirmek çok güçtür. Kısaca ülkenin genelini etkileyen konularda baskı gruplarının başarılı olabilmesi için kamuoyu desteğinin alınması gerektiği söylenebilir.

3.7. Türkiye Barolar Birliği’nin Siyasi Karar Alma Organlarını Etkileme Çabalarının Sonuçları

Baskı grupları, halkın devlet ve hükümet politikalarını etkilemesini mümkün hale getirir ve devlet kuruluşlarının topluma egemen olmasını önlemeye çalışırlar. Bu tür örgütlenmelerin olduğu toplumlarda devlet topluma karşı güçlü bir konumda olmayıp,

topluma her istediğini empoze edememekte ve hatta toplum karşısında güçsüz kaldığından toplumdaki rüzgara göre şekil almaktadır (Durgun,1997:222).

Meslek kuruluşları, ülkemizin demokratik gelişimine paralel olarak hem mesleklerinin ve üyelerinin sorunlarının çözümünde hem de kurumlaşmalarını tamamlayarak demokrasimizin eksiklerinin giderilmesinde önemli katkılarda bulunmaktadır. TBB'nin, siyasal karar alma organlarını etkileme çabaları demokrasinin gelişimi, siyasal katılımın artırılması ve toplumun sorunlara daha duyarlı hale getirilmesi konusunda önemlidir. Ancak çoğu kez olumlu yanlarının yanında takındıkları ideolojik tutumlar nedeniyle siyasal sistemin tıkanmasına dahi yol açan olumsuz faaliyetleri de söz konusudur. Meslek kuruluşlarının, geçmişte yaptıkları bazı eylemler, açıklamalar ve faaliyetler nedeniyle Türkiye'de demokrasinin önündeki engellerden birisi olarak görülmektedir (Akpınar,2008:10). Demokratik ülkelerde demokrasinin güvencesi olan, sivilleşmenin ana unsuru kabul edilen meslek kuruluşlarının Türkiye'de sendikalarla birlikte demokrasinin önünü tıkayan, askeri müdahalelere zemin hazırlayan, sivil demokratik direnci sabote eden bir misyon yükledikleri belirtilmektedir. Bu kuruluşların seçimle işbaşına gelmiş hükümetleri vatandaşın irade ve inisiyatifi dışında yıkmaya veya yıpratmaya çalışması görmezden gelinemeyecek faaliyetler olarak değerlendirilmektedir. Varlık nedenleriyle örtüşmeyen ve yasal sınırlar dışına çıkan bu tür faaliyetlere yasal yaptırımlar uygulanması gerektiği önerilmektedir. Meslek kuruluşlarının özerk yapılarının istismar edilerek ciddi bir denetimsizlik içinde oldukları belirtilmelidir. Bu nedenle özerk yapılarının kamuoyu denetimine açılması gerekmektedir (Akpınar,2008:11).

Türkiye Barolar Birliği'nin, kuruluşundan bu yana siyasal sistem ve kamuoyu üzerinde etkinliği belirgin şekilde gerilemekteydi. TBB'ye hakim olan, baroların herhangi bir meslek kuruluşundan öte bir önem ve ağırlığa sahip olması gerektiği doğrultusundaki kabul, bu gerilemede ve özellikle 1980'lerin ortalarındaki yoğun yasama trafiğinde barolara danışma gereği duyulmamasından kaynaklanan rahatsızlığı iyice büyütüştür. Baro başkanlarının resmi devlet protokollerindeki yerin geriletilmesi yönündeki düzenlemeler ve bu uğurda verilen mücadele, 1983 sonrasında itibar meselesi açısından sembolik bir mesele olarak gündemde yerini korumuştur. Diğer yandan dışlanma ve itibar kaybı, TBB'yi kışkırtmış ve TBB ile barolar kendi

alanlarında daha aktif bir çalışma ve kamuoyu oluşturma çabasına girme gereği duymuşlardır. 1988'den itibaren ise İstanbul Barosu, TBB ve barolar bünyesindeki en etkin birim olarak öne çıkar. 1990'larla beraber, örgütün yanı sıra bizzat mesleğin itibarsızlaşması ve kalitesizleşmesi ile ilgili kaygılar baroları meşgul etmiştir (Bora,2002:275). 1990'larda TBB'de o zamana dek kamusal işleve dayalı saygınlık imajının örttüğü baskı grubu işlevi vurgulanmaya başlamıştır. Ancak Sosyal Demokrat Halk Partisi (SHP)-Doğruyol Partisi (DYP) hükümetiyle, özellikle SHP kanalıyla yakın ilişkiler, bütün meslek kuruluşları içinde en çok TBB'yi ılımlılaştırmıştır. Siyasal İslam'a karşı laik tepkiler ve 1997'de Susurluk skandalı sonrasındaki girişimler dışında TBB, 1990'larda fazla ses çıkaran bir örgüt olmamıştır (Bora,2002:281). Mesleğe atfedilen saygınlık ve yüceliğin meşruiyet ve güç artışı getirmediği görüldükçe 1980'lerin sonlarına doğru, daha önceleri mesafeli yaklaşılan bir terimle baskı grubu gibi davranma, daha etkili ve militan eylemler yapma talebi kendini hissettirmeye başlamıştır. Baskı grubu işlevini daha atak biçimde sahiplenen İstanbul Barosu bünyesinde, 1990'ların ortalarında hukuk üreten devlet düzeninden sivil toplum tarafından hukuk düzenince geçiş sürecinde salt defansif değil aktif katılımlı bir sivil toplum kuruluşu olma perspektifi dile getirilmiştir. Bu eğilimler ve tartışmalar özellikle İstanbul Barosu'nda katılımı ve faaliyet zenginliğini artırmışsa da, TBB hantal ve etkisiz yapısını korumaktadır. Katılım düşüklüğü, buna bağlı olarak temsil sorunu, hala yakınılan bir konudur (Bora,2002:306).

Son yıllara kadar siyasal sistem ve kamuoyu üzerinde etkinliği sınırlı olan barolar ve TBB, 2009 yılına gelindiğinde etkinliğini arttırmıştır. Bunun sebebi, siyasi içerikli açıklamalar ve gündemdeki hukuki tartışmalara "taraf" olarak katılmaları gösterilebilir. Bu durum ülkedeki vatandaşların bu kurumla alakalı ön yargı edinmelerine yol açmaktadır. Bu ön yargı, kuruluşların "bizim kuruluşumuz" ya da "ötekinin kuruluşu" olarak ülke yurttaşlarınca adlandırılmasına neden olmuştur. Son yılların öne çıkan haberlerine göre; 31 Aralık 2009 itibariyle 66.260 avukatın (barobirlik.org,erişim tarihi:25.03.2010) temsilcisi olan kurum, imam hatipli bir başbakanı içine sindiremediğini (Milliyet,erişim tarihi:25.03.2010), ifade edebiliyor ve İstanbul Barosu, katsayı eşitsizliğini ortadan kaldıran kararın iptalini hukukun üstünlüğü ve insan haklarını koruma adına talep ederken, Avrupa İnsan Hakları

Mahkemesi kararına rağmen darbeci zihniyet mağduru olduğu iddia edilen Sacit KAYASU'nun avukatlık yapmasına karşı çıkmakta (tumgazeteler.com.,erişim tarihi:25.03.2010), kamuya mal olan davalardan Hrant DİNK davasını görmezden gelirken, iddia edilen "Ergenekon Terör Örgütü"ne ilişkin soruşturma ve kovuşturmayı takip için komisyon oluşturmuştur. Vatandaş sıfatıyla e-muhtıraya karşı Milli Savunma Bakanlığı aleyhine dava açan hukuk müşaviri Kemal VURALDOĞAN'ı azleden Ankara Barosu, iddia edilen "Ergenekon Terör Örgütü"nü bir kısım sanıkları hakkındaki soruşturmanın 8 ay sürmesinin adil yargılanmaya aykırı olduğunu iddia ederek, savcılar hayali bir düşmana karşı teyakkuza geçmek, cumhuriyetin değerlerini savunan gazeteci ve emekli askerleri gözaltına almakla suçlamaktadır (ankarabarusu.org., erişim tarihi: 25.03.2010). İzmir Barosu, bu girişimi anayasa suçu olarak niteliyor, bu suçu işleyenlerin yargı önüne çıkarılmasını talep ederken, Silivri Cezaevini toplama kampına benzetmekte bir behis görmemektedir (tumgazeteler.com.,erişim tarihi:25.03.2010). 2009 yılı Türkiye'de barolarının fazlasıyla gündeme geldiği, gündemi belirlediği bir yıl olmuştur. Yaşanan gelişmeler ve bu gelişmelere karşı verilen tepkiler yurttaki baro, barolar birliği ve avukat algısının değişmesine yol açmıştır.

TBB'nin önemli oranda ideolojik davranmasının temel nedeni; seçim sisteminin, yalnızca aynı siyasi düşünceyi taşıyan üyeleri, TBB'nin organlarının tümüne hakim bir konuma taşımasıdır. Aslında farklı siyasi düşüncelere sahip homojen olmayan bir üye yapısı sergileyen TBB, çok farklı grupların temsilini sağlayabilir. Ancak barolarda uygulanan seçim sistemi temsilde adaleti sağlayamamaktadır. Baro yönetim kurulları Avukatlık Kanunu'nun 90. maddesine göre seçilmektedir. Oy kullanan avukat, yönetim kurulu ve başkan adayları arasından belirlediği 11 kişiyi bir listeye yazacak, sonuçta en çok oy alan 10 avukat yönetim kurulu üyesi, en çok oy alan başkan adayı baro başkanı olacaktır. Uygulamada seçimlere gruplar halinde girilmekte, gruplar liste bastırmakta, listedeki avukatlar yönetim kurulu üyesi ve baro başkanı olmaktadır. Bu haliyle barodaki grupları partiye, baro seçimlerini il milletvekilliği seçimine benzetmek mümkündür. Milletvekilliği seçiminde bir ilde bir partinin % 30, diğer üç partinin sırasıyla %25, %25 ve %20 oy alması halinde dört parti de parlamentoya milletvekili gönderecekken, baro seçiminde %30 oy alan grubun adayları başkan ve

yönetim kurulu üyesi olmakta, diğer gruplar yönetim kurulunda temsil edilememektedir. Bu haliyle Avukatlık Kanunu'nun 90. maddesi uyarınca yapılan baro seçimlerinde, 1945 seçimlerinde uygulanan seçim sisteminden daha anti demokratik bir seçim sisteminin uygulandığı söylenebilir. Uygulanan bu seçim sistemiyle temsilde adaletin sağlanması mümkün değildir. Temsilde adalet sağlanmadığı için barolar seçimde en fazla oyu alan grubun tekeline geçmekte, baroyu oluşturan avukatların genel eğilimine aykırı anti demokratik düşüncelerin oybirliği ile savunulması mümkün olabilmektedir. Konunun daha anlaşılır olabilmesi için Vuraldoğan'ın, 2008 yılı Ankara Barosu seçim sonuçları üzerindeki çalışması ele alınacak olursa çarpıcı sonuçlar ortaya çıkacaktır. Ankara Barosu'nun 26 Ekim 2008 tarihinde yapılan seçimlerine Demokratik Sol Avukatlar Grubu, Demokratik Sol ve Çağdaş Avukatlar Grubu, Baroda Birlik Grubu şeklinde üç ayrı grup katılmıştır. Avukatlar kanun uyarınca listeye değil adaylara oy vermiş sayılmaktadır. Listede kayıtlı 8.745 avukatın 6.767'si oy kullanmış, 6.579 oy geçerli sayılmıştır. Seçim sonuçlarına göre Demokratik Sol Avukatlar Grubu geçerli oyların %42,89, Demokratik Sol ve Çağdaş Avukatlar Grubu %33,61'ni, Baroda Birlik Grubu %20.87 oranında oy almıştır (inisiyatif.net, erişim tarihi:24.03.2010). Avukatlık Kanunu madde 90 uyarınca 10 yönetim kurulu üyesi ve baro başkanı geçerli oyların %42.89'unu alan gruba ait olmuştur. Son milletvekili genel seçiminde Türkiye'de uygulanan d'Hondt sistemine göre yönetim kurulu üyelikleri dağıtıldığında halen başkan dahil 11 yönetim kurulu üyesine sahip Demokratik Sol Avukatlar Grubu 5 üyelik, Demokratik Sol ve Çağdaş Avukatlar Grubu 4 üyelik, Baroda Birlik Grubu ise 2 üyelik almış olacaktır. Böyle olduğu takdirde baroların, siyasi kaygıların ötesine geçerek üyelerinin ve mesleğin sorunlarının çözümüne büyük katkılarda bulunabileceği düşünülmektedir. TBMM'de 10 Temmuz 2008'de kabul edilen 5786 sayılı kanunla Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu'nda değişiklik yapılarak, d'Hondt adı zikredilmeden oda seçimlerinde d'Hondt sisteminin uygulanmasına ilişkin esaslar kanuna eklenmiştir. Barolarda temsilde adaletin sağlanması, avukatların heterojen yapısının baro yönetim kurullarına yansımaları için benzer bir değişikliğin Avukatlık Kanunu'nun 90. maddesinde de yapılması zorunludur. Nispi temsili sağlamak için d'Hondt seçim sisteminin uygulanmasıyla oluşacak bir baro yönetim kurulunun, mevcut baro yönetim kurullarından daha

demokratik fikirleri savunacağı, meslek sorunlarına daha etkili eğileceği düşünülmektedir. Çünkü bu seçim sisteminin kabul edilmesi, baro başkanlarının, yönetim kurulu üyeleri üzerindeki mutlak hakimiyetini kırarak, kararların müzakere ve uzlaşma yoluyla alınmasını sağlayacaktır. TBB başkanı ve TBB Yönetim Kurulu ise baroların TBB delegeleri tarafından seçilmektedir. Baroların TBB delegeleri ise Avukatlık Kanunu madde 114 uyarınca baro genel kurullarında seçilmektedir. Baro yönetim kurulu seçim sistemi için yapılan tüm eleştiriler birlik delege seçimleri için de geçerlidir. TBB delegelerinin de d'Hondt sistemi ile seçilmesi halinde avukatların heterojen yapısı TBB delegasyonuna yansiyacak, temsilde adalet sağlanmış olacaktır. TBB başkanlığının yıllarca aynı baroya mensup avukatlarca yürütülmesinde, antidemokratik delege seçiminin katkısı göz ardı edilemez. TBB'de temsilde adaletin sağlanması, iktidarın gruplar arasında el değiştirmesinin mümkün kılınması, yani daha demokratik bir TBB için Avukatlık Kanunu madde 114'de değişiklik yapılması baro başkan, yönetim kurulu ve TBB delegasyon seçimlerinde d'Hondt sisteminin uygulanmasının sağlanması gerekmektedir (Vuraldoğan,inisiyatif.net,erişim tarihi: 24.03.2010).

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının siyasi karar alma organlarını etkilemelerinin en önemli koşulu ülkeyi yöneten siyasetçi ve bürokratların, bu kuruluşların kendi alanlarındaki yetkinliklerine ve toplumsal gelişime katkı koyma isteklerine saygı duymalarıdır. Oysa genelde uygulama, doğrudan mesleki işleyişle ilgili konularda bile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşunun görüşünü sormaya gerek duymadan kararlar alma, yasalar çıkarma şeklindedir. Örneğin, barolara ve Türkiye Barolar Birliği'ne rağmen avukatlık sınavı kaldırılabilir. Nasıl siyasi partiler, “demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsuru” olarak kabul ediliyor ise meslek kuruluşlarının da aynı oranda önemli olduğunun kabulü gerekir. Bu nedenle ülke yönetiminde söz sahibi olan her düzeyde siyasetçi ve bürokratin kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının hem kendi mesleki düzenlemelerinde ve hem de demokrasimizin eksiklerinin giderilmesine katkı koyma isteklerinde daha anlayışlı olmaları gerekir.

Önemli bir baskı grubu niteliği taşıyan barolar ve TBB meslek kuruluşu olarak ülkemizde; mahkemelerde yargılanan insanların savunulmasından, yasaların hazırlanış

ve takip edilmesine kadar ki birçok hukuki zeminde önemli rol oynamaktadırlar. Baroların kanunen oluşması ve sadece belli bir meslek grubu olan avukatların üye olabildiği ve bu meslek grubu dışındaki hiçbir kimsenin yer alamadığı bir kamu kuruluşudur. Baroların hukuki kimliğiyle ön plana çıkması ve açıklamalarının tüm ülke genelinde yaşayan insanları ilgilendirmesinden dolayı, barolar önemli bir kamuoyu oluşturabilmektedirler. Ancak Türkiye Barolar Birliği içerisinde yer alan 81 ilin Barosu aynı fikre sahip olmamasından dolayı çoğu zaman ortak bir fikir anlayışı Türkiye Barolar Birliği'nden çıkamamaktadır. Bu da TBB'nin etkin bir baskı grubu olmasını önleyebilmektedir. “Anayasa Değişikliği”, “Demokratik Açılım” ve “Ergenekon Davası” gibi örneklem olarak alınan konularda bu farklılığın bariz bir şekilde ortaya çıkışı TBB ile ilgili tezimizi doğrular niteliktedir.

TBB'nin etkin bir yapıya bürünememesi elbette ki ülkemiz demokrasisi açısından bir olumsuzluğu ifade etmektedir. Ancak asıl olumsuzluk TBB'nin sağlıklı bir yapıya kavuşamaması nedeniyle ülke vatandaşlarının, hukuki değişikliklerle ilgili sağlıklı bilgilere erişebilecekleri bir kuruluştan mahrum kalmalarına yol açması olarak ifade edilebilir. Bu olumsuzluklar ise yasayla çizilmiş bir organın başka bir organın görev alanına girdiği zaman, bu girişler karşısında uyarıcı niteliklerinin düşük seviyelerde kalmasına neden olmaktadır. Örneğin, barolara ve Türkiye Barolar Birliği'ne rağmen avukatlık sınavının kaldırılması, TBB'nin ve baroların halk nezdinde itibarlarının sarsılmasına yol açabilmektedir.

TBB'nin “Anayasa Değişikliği ve Yargı Reformu”, “Ergenekon Davası” ve “Demokratik Açılım” konularındaki tutumunun nedeni, heterojen yapıyı göz ardı ederek temsilde adaleti sağlayamayan seçim sistemi olduğu yukarıda ifade edilmiştir. Bu sorunlar, barolar ve TBB'de muhalif grupların yönetimde temsil edilmesini sağlayacak, yönetimin gruplar arasında el değiştirmesini mümkün kılan yani daha demokratik ve temsilde adaleti tesis eden bir seçim sisteminin hayata geçirilmesi ile çözümlenebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bugüne kadar hemen her devir ve sistemde ortak menfaatlere sahip insanların siyasi hayatı etkilemek için belirli gruplar etrafında toplandıkları görülmüştür. Günümüzde modern insan yönetimde daha fazla söz sahibi olmak istemektedir. Günlük siyasal hayatta toplumun yaşama hakkı ve egemenliğin tek sahibi olma hakkını açıklayan ulusal irade kavramı artık yeterli olmamaktadır. Siyasi iktidarlar karşısında daha fazla söz sahibi olmak ve toplumsal kıt kaynaklardan daha fazlasına sahip olmak isteği bireyleri işbirliğine itmiş ve bu işbirliği bir takım organizasyonlar oluşturmuştur. İşte yeni toplumsal ve siyasi yaşamın çoğulcu çehresi neticesinde ortaya çıkan bu organizasyonların baskı grupları olduğu belirtilmiştir. Devletin sosyal ve ekonomik görevlerinin çoğalması günümüzde baskı gruplarının faaliyetlerini ve siyasi ağırlıklarını daha da artırmıştır. Devletin fonksiyonlarındaki fazlalık, uzmanlık gerektiren bazı konularda, mesleki-sosyal örgütlenmelerin karar alma sürecine dahil olmasına yol açmıştır. Günümüzde baskı grupları, siyasal sistemin siyasi partiler kadar önemli ve gerekli kurumları haline gelmişlerdir. Bu kurumların yetersizliği siyasal ve toplumsal hayatın dengelerinin bozulmasına ve siyasal katılımın zayıflamasına yol açmaktadır. Çünkü toplumsal taleplerin siyasal karar alıcılara iletilmesi siyasi partiler ve baskı grupları kanalı ile olmaktadır. Eğer toplumun bazı kesimleri diğer kesimlerine nazaran örgütlenerek toplumsal taleplerini karar alıcılara iletebilecek bir mekanizmayı işletir hale gelmişlerse siyasal dengelerin bu kesimler lehine oluşması kaçınılmaz bir olgu olarak karşımıza çıkacaktır. Bu durumda örgütsüz veya örgütlenmede yetersiz kesimlerin çıkarları savunulamayacaktır. Oysa toplumun bütün çıkar gruplarının örgütlenme yoluyla toplum hayatına katılabildiği durumlarda halk iradesi de denebilecek bir eğilimin ortaya çıkması kuvvetlidir.

Modern demokrasilerde insanlar yönetime daha aktif olarak katılmak istemektedirler. Baskı gruplarının bir işlevi insanlara yönetime katılım imkanı sağlamaktır. Bir ülke ne kadar demokratik olursa olsun çok değişik fikirlere sahip toplumsal kesimlerin tümünün parlamentolarda temsil edilmesi mümkün değildir. Baskı grupları toplumsal kesimlerin temsilcisi olarak siyasal karar alma sürecine katılır ve böylelikle geniş toplumsal kesimlere temsil edilme imkanı doğmuş olur. Baskı grupları, üyelerinin ortak çıkarları doğrultusunda siyasal karar alıcıları etkilemeye çalışan kuruluşlardır.

Örgütlü toplum, çağdaş demokrasilerin vazgeçilmez unsurlarından biridir. Baskı grupları örgütlü yapıları ile çağdaş demokrasilerin bir parçasıdır. Hatta zaman zaman güçleri yüzünden eleştirilmişler ve demokrasiyi yozlaştırdıkları ileri sürülmüştür. Yine de baskı grupları örgütlü bir toplum ve yaygın bir demokrasinin gereği olarak kabul edilmelidir. Baskı grupları bir yönüyle toplumsal iletişim kanallarıdır. Menfaat ve talep bütünleştirmesi yaparak çeşitli toplumsal kesimlerle siyasal karar alıcılar arasında iletişimi sağlarlar. Baskı grupları siyasal karar alıcılara ekonomiden dış politikaya kadar çok çeşitli konularda uzman desteği sağlayarak sorunlara en uygun çözümün bulunmasına yardımcı olabilirler. Baskı grupları ülkedeki istikrar ve sosyal uzlaşmaya katkı sağlayabilirler. Baskı grupları demokrasilerin vazgeçilmez denge unsuru olan muhalefetle görevli siyasi partilerin yetersizliği durumunda yapacakları işlevlerle muhalefet görevini gerçekleştirebilirler. Baskı grupları toplumda uzlaşma kültürünün oluşmasına yardımcı olabilirler. Çünkü her baskı grubu tüm çatışmalara rağmen diğer toplumsal kesimlerle bir uzlaşma gerçekleştirmek zorundadır. Baskı grupları siyasal karar alıcıların uygulamalarını denetlerler. Bu yönleriyle kendi menfaatleri ile kamu yararının kesiştiği ölçüde bu denetim faaliyeti kamu adına gerçekleştirilmiş olur. Baskı grupları siyasi iktidarı ele geçirmeden siyasal karar alma sürecini etkileyen unsurlardır. Fakat baskı gruplarının siyasetle ilgilenmediği söylemi de gerçeği yansıtmamaktadır. Çünkü baskı grupları siyasal karar alma sürecinin önemli aktörlerindendir. Diğer bir deyişle baskı grupları iktidarı ele geçirme amacı olmayan fakat siyasetin içinde olan kuruluşlardır. Baskı gruplarının faaliyetlerinin pek çoğu göz önünde icra edilmez. Başka bir deyişle bu faaliyetler kamunun dikkatinden uzakta gerçekleştirilir. Yine de bu durum baskı gruplarının kanun dışı olduğu anlamına gelmez. Zaman zaman rüşvet, tehdit gibi kanun dışı yöntemler uygulasa da baskı grupları kanuna uygun olarak kurulmuş yapılardır. Demokrasiye olan ihtiyaç her geçen gün artmaktadır. Özellikle modern demokrasilerde devletin demokratikliği giderek önem kazanmaktadır. Bir ülkede demokrasiyi yerleştirecek ve devletin demokratikliğini gerçekleştirecek olanlar tüm kesimleriyle bütün halktır. Baskı grupları da bu bütünün önemli parçalarındandır. Baskı grupları, siyasi partiler ile birlikte birbirlerini karşılıklı olarak etkileyen iç içe geçmiş yapılardır. Bu yönüyle bakıldığında baskı grupları olmadan demokrasinin sağlıklı işleyemeyeceği bile söylenebilir. Burada önemli olan husus siyasi iktidarların baskı gruplarından gelen

taleplerin ne kadarını karşılayacaklarıdır. Siyasi iktidarlar baskı gruplarının taleplerini onların gücü oranında değil, aksine kamu çıkarının gerekleri oranında karşılamalıdır. Zaten siyasi karar alıcılar her kesimin çıkarlarını mümkün olduğunca karşılamaya çalışmaktadırlar. Bunun yanında baskı grupları da birbirlerinin güçlerini kıracağı için ortaya çıkan bu eğilim menfaatlerin temsili bakımından bir denge oluşmasını sağlayacaktır.

Ülkemizde meşrutiyetten sonra görülmeye başlayan ve tek parti döneminde milliyetçilik ve devletçilik politikaları çerçevesinde sıkı denetim altında tutulan baskı grupları, çok partili sisteme geçilmesi ile birlikte gelişmeye başlamıştır. Batı'da 18. yüzyılın sonlarında işçi sendikaları ile etkin olmaya başlayan baskı grupları, ülkemizde ancak son yıllarda etkili olmaya başlamıştır. Türkiye'deki baskı grupları, dernekler ve sendikalar gibi özel gruplar ile çalışmanın örnek olayını oluşturan barolar ve bürokrasi gibi resmi veya yarı resmi gruplar şeklinde temelde iki grupta değerlendirilir. Ülkemizde, baskı gruplarının gelişmiş demokrasilerde olduğu gibi, menfaatleri doğrultusunda siyasi karar alma organlarını etkileyebildiklerini söylemek zordur. Bunun asıl nedeni demokrasi kültürümüzün yeterince gelişmemiş olmasıdır. Ayrıca Türkiye'deki baskı gruplarının belirgin bir misyonlarının olmayışı, iletişim eksiklikleri, kaynak yaratma ve kullanma sorunlarının olması ve ortak hareket edememeleri bu sonucun ortaya çıkmasının nedenleridir. Ortak hareket edememelerinin asıl nedeni ise baskı gruplarının ideolojik kaygılardan arınmamış yönetimleridir. Baskı grupları hangi siyasi iktidar olursa olsun, doğru kararları doğru, yanlış kararları da yanlış kabul edip bu doğrultuda faaliyette buldukları takdirde toplumun teveccühüne sahip olacaklardır. Bunun ölçütü de baskı gruplarının belirli konularda ortak hareket etmeleri olabilir. Tamamen birbirlerinden ayrı ve hatta birbirlerinin karşıtı gibi gözükmeleri baskı gruplarının gerçek amaçlarından uzaklaştıklarını göstermektedir. Bu durumda ise baskı gruplarının meşruiyeti ve yararları halk tarafından sorgulanmaya başlanmakta ve halka rağmen siyasi karar alma organlarını etkilemeleri imkansız hale gelmektedir.

TBB'nin kamuoyuna yansıyan etkinlikleri bir bütün olarak ele alındığında üyelerinin yararına sayılabilecek fonksiyonlar icra etmediği görülmektedir. Diğer meslek kuruluşları meslektaşlarının iş alanlarını alabildiğine genişletmeye ve geliştirmeye

çalışmaktadırlar. Bunu sağlamak amacıyla birçok talep ve çarelerle bu güne kadar büyük çoğunluğu avukat ve hukukçudan oluşan TBMM'ye giderek yasaların yapılmasına ve yeni iş alanları oluşturulmasına zemin hazırlamışlardır. Ancak TBB kısır şahsi çekişmelerden ileriye gidemediği ileri sürülebilir. İdeolojik düşüncelerle hareket edildiği için siyasi karar alma organlarını da etkileyememektedirler. Sürekli iktidarla kavga ederek siyasi karar alma organlarını etkileme şanslarını azaltmışlardır. Tüm bu sorunların çözülebilmesi için biran önce genelde meslek kuruluşlarının özelde ise TBB'nin başkan ve üye seçim sistemi değiştirilmelidir. Ayrıca, meslek kuruluşlarının devletle ve siyasi otoritelerle belli bir mesafe içerisinde olmaları gerekmektedir. Yani ne devlet baskısı altında ne de belli siyasi görüşlerin güdümündeki örgütler olmamalıdır. Örgütsel faaliyetlerin bağımsızlık/özerklik ilkesi doğrultusunda yürütülebilmesine ilişkin hukuki ve fiili alt yapının tesis edilmiş olması gereklidir. Örgütün bağımsızlığı ve yönetimde bulunanların tarafsızlığı yalnızca devlete ve siyasi otoritelere karşı değil, ideolojiye, baskı ve çıkar gruplarına ve yönetimi elinde bulunduranların şahsi çıkar ve beklentilerine karşı da söz konusu olmalıdır. Örgüt içerisinde çoğulcu ve farklılıkları içselleştiren bir yaklaşımın hakim olması ve azınlık durumunda bulunan grupların çıkarlarının da korunması gerekmektedir. Aynı örgüt çatısı altında bulunan tüm kesimlerin haklarını koruyacak ve beklentilerini karşılayacak bir yapının tesisi önemlidir.

Doğal olarak, Türkiye'nin demokratikleşme sürecinin önündeki engeller aynı toplumun bir parçası olan meslek kuruluşlarına da tesir etmektedir. Türkiye'de genel manadaki demokratikleşememe sorunu devlet ile meslek kuruluşları arasındaki ilişkiyi de belirlemekte, ayrıca kuruluşların kendi iç yapılarına da tesir etmektedir. Gerek devletin ve siyasi otoritelerin, gerekse toplumun demokratikleşme anlamında barındırdığı sorunlar ve bu alandaki yetersizlikler tabiatıyla benzer şekilde meslek kuruluşlarında da izlenmektedir. Hatta meslek kuruluşlarının da kamu tüzel kişilikleri yönüyle devletin bir parçası olduğu düşünüldüğünde, bu kuruluşların esasında devletleştirilmiş sivil toplum müesseseleri (Tosun, 1998: 243) olduğu görüntüsü verdiği gözlemlenmektedir. Bu durumda, kamu yönetimindeki sorun ve aksaklıkların aynı şekilde meslek kuruluşlarında da görülmesi normal olarak değerlendirilmektedir. Aslında bu durum yalnızca meslek kuruluşlarının demokratikleşmesini sağlayacak

bazı düzenlemelerin yapılması ve gerekli mekanizmaların oluşturulmasının tek başına yeterli olmayacağını göstermektedir. Toplumun ve devlet aygıtının demokratikleşmesindeki sıkıntılar sürdükçe bunun meslek kuruluşlarındaki yansıması da devam edecektir. Öyleyse sürecin tek yönlü değil iki yönlü olarak işletilmesi gerektiği (Tosun,1998:244) ve kalıcı bir çözümün ancak toplumun demokratik değerleri benimsemesi, özümsemesi ve devletin gerçek manasıyla demokratikleştirilmesiyle mümkün olacağı söylenebilir. Sivil toplum örgütlerinin veya meslek kuruluşlarının demokratikleşmesi ve gelişmesinin önündeki engellerin sadece devletten kaynaklanmadığı açıktır. Finansman, eğitim, yönetim yaklaşımı, seçim sistemi ve organların teşekkülü, toplumsal alışkanlıklar, ideolojik yaklaşımlar, katılım, insanların kendini motive etme eksikliği, güven eksikliği, örgütler arası iletişimsizlik, rekabet gibi tamamen toplumsal ve yapısal engel ve sorunların da (Tosun,1998:233) meslek kuruluşlarının yapısını ve niteliğini etkilediği bilinmektedir.

Meslek kuruluşlarının demokratikleştirilmesi ve işlevlerini en iyi şekilde yerine getirmelerinin sağlanması yalnızca demokratik ilkelere dayalı bir seçim sisteminin getirilmesi ve devlet karşısındaki özerkliklerinin güçlendirilmesiyle yapılamaz. Özel olarak bu örgütlerin ve meslek mensuplarının genel olarak da toplumun demokratik kültürü özümsemesi ve hayata geçirmesi de lazımdır. Yasal düzenlemelerin tek başlarına yeterli olmadığı ve istenen sonuçları doğurmadığı her alanda yaşanan tecrübelerle sabittir. Çoğulcu bir demokratik yapının geliştirilmesi açısından elverişli olan demokratik sivil toplum kavramı, hem sivil toplum örgütleri ile devlet arasında ve örgütlerin kendi arasındaki ilişkilerde tahakkümün bulunmamasını, hem de birey-toplum ilişkisinde üye olunan topluluğun birey üzerinde tahakküm kurmamasını içerir. Bunu sağlayacak mekanizmalardan biri gönüllü üyelik esasıdır. Diğer ve en önemlisi de, gerek toplumun genelinde, gerekse sivil toplum örgütlerinde demokratik değerlerin yerleştirilmesidir (Tosun,1998:279). Ancak, bunun yalnızca temenni olarak değil, demokratik mekanizmaların ihdas edilmesi ve işletilmesiyle (seçim usulleri, yönetim modelleri, hesap verme ve denetim mekanizmaları gibi) mümkün olacağı göz ardı edilemez. Devletin bu alana müdahaleden kaçınması, toplumda örgütlenme bilincinin gelişmesi, bireylerin her alanda yönetim ve karar alma mekanizmalarına aktif katılım ve temsil edilme iradesini ortaya koymaları, bağımsızlığı/özerkliği zedeleyebilecek

güç unsurlarına ve devlet, ideoloji, çıkar öbekleri gibi diğer etkenlere karşı belli bir mesafe konulması, böyle bir yapının gelişiminde etkili olacaktır. Söz konusu yaklaşım çerçevesinde Türkiye'deki mevcut mesleki örgütlenme modelinin gözden geçirilmesi yararlı sonuçlar doğurabilecektir.

TBB'nin yukarıda örnek olaylar çerçevesinde incelenen konularda siyasi karar alma organlarını çok fazla etkileyemediği görülmüştür. TBB'nin siyasi karar alma organlarını etkilemeleri; siyasi iktidarın istikrarlı yapısı, demokrasinin gelişmişliği, siyasi partilerin baskı gruplarından etkilenme seviyesi, halkın baskı gruplarına olan güveni, baskı gruplarının ideolojik kaygılardan uzaklaşabilme seviyesi ve etkilemeye çalıştıkları alanlardaki tutarlıklarına bağlı olarak değişen faktörlere göre farklılık arz ettiği örnek olaylar incelenerek görülmüştür. Ayrıca tüm kamuoyunu etkileyen konularda baskı grupları kendi menfaatlerini ya da ideolojik düşüncelerini ön planda tutarak kamu yararını ikinci plana alacak olurlarsa başarılı olma şanslarının azalacağı görülmüştür. Menfaat amaçlı baskı grupları, siyasal sistemi kendi üyelerinin amaçları doğrultusunda etkileme ve yönlendirme amacına yöneldikleri için bazen kamuoyunun büyük bir kesiminin amaçları ile baskı gruplarının kendi amaçları çatışabilmektedir. Bu durumda ise yukarıda incelenen örnek olaylarda görüldüğü üzere baskı gruplarının siyasi karar alma organlarını etkileme düzeyi sınırlı kalmaktadır. Halka rağmen baskı grupları faaliyetlerinin başarılı olma şansının olmadığı görülmüştür. İncelenen dört örnek olayda, TBB'nin Avrupa Birliği Süreci'nde kamuoyunun temel düşünceleri ile uyum içerisinde bir görüntü sergilediği için siyasi karar alma organlarına etkileri daha fazla hissedilmiştir. Ancak diğer üç örnekte kamuoyunun çoğunluğuna karşı bir duruş sergilendiği için siyasi karar alma organları, TBB'nin etkileme faaliyetlerini en aza indirgeyebilmiştir. Baskı grupları toplumlarda siyasi yönetilmezliğe yol açmamalı, bütün çatışmaların en sonunda bir uzlaşma ile son bulması için büyük çaba harcamaları gerektiği unutulmamalıdır.

Çalışmanın gerek daha sonra yapılacak literatür çalışmasına, gerekse baskı grupları üzerinden gerçekleştirilecek farklı uygulamalara önemli katkılar sağlayacağı söylenebilir.

KAYNAKÇA

- ABADAN, Nermin (1959), “Devlet İdaresinde Menfaat Gruplarının Rolü”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi**, c. 14, S. 5, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/42/382/4078.pdf>, e.t.: 15.02.2010.
- ABADAN, Nermin (1956), “Halk Efkarı Mefhumu ve Tesir Sahaları”, **ASBFD Yayını**, Ankara.
- AKAD, Mehmet (1979), **Çoğulcu Demokraside Siyasal İktidar ve Baskı Grupları**, Z Yayınları, İstanbul.
- AKAD, Mehmet (1976), **Baskı Gruplarının Siyasal İktidarla İlişkileri**, Fakülteler Matbaası, İstanbul.
- AKBEY, Ferhat ve Özgür Saraç (2005), “Küresel Yönetişim Ekseninde Uluslararası Sivil Toplum Örgütleri”, **Türk İdare Dergisi**, sayı: 446, Ankara, ss. 215-242.
- AKTAN, C. Can, Hakan Ay ve Hilmi Çoban (2007), “Siyasal Karar Alma Sürecinde Çıkar Grupları”, içinde: C. Can Aktan ve Dilek Dileyici, **Modern Politik İktisat: Kamu Tercih**, Seçkin Yayınları, Ankara.
- AKTAN, C. Can (1993), “Politikada Rant Kollama”, **Amme İdare Dergisi**, cilt: 26, sayı: 4, TODAİE Yayınları, ss. 119-136, Ankara.
- ALKAN, Haluk ve Şerif Öner (2000), “Sivil Toplum-Devlet İlişkilerinde Baskı Gruplarının Rolü ve Türkiye”, **Türk İdare Dergisi**, sayı: 427, ss. 163-178, Ankara.
- ALKAN, Haluk ve Nuh Ateş (2005), “Grup Bilinci ve Kurumsal Baskı Grubu Eğilimi: İSKİ Örneği”, **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, Cilt 14, sayı 1, ss. 55-70.
- ALPAY, Şahin (2010), “Nasıl Bir Anayasa İstiyoruz?”, **Zaman Gazetesi**, 15 Nisan, s.17.
- ARAT, Ümit (1993) “Demokrasilerde Kamuoyunun Oluşumu İçin Gerekli Koşullar”, **İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, ss. 40-51.

- ARI, Tayyar (2004), **Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika**, Alfa Yayınları, İstanbul.
- ARI, Tayyar (1997), **Amerika’da Siyasal Yapı/Lobiler ve Dış Politika**, Alfa Yayınları, İstanbul.
- ASLAN, Seyfettin ve Cengiz Gül (2004), “Geçmişten Günümüze Türkiye’de Baskı Grupları”. **Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**. C. 5. Sayı:1, ss.: 85-100.
- ASLAN, Seyfettin (1996), **“Baskı Gruplarının Gelişimi, Süreçleri ve Türkiye’de Baskı Gruplarının Genel Bir Değerlendirilmesi”**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi SBE, Sivas.
- ATEŞ, Toktamış (2004), **Demokrasi**, Ümit Yayıncılık, Ankara.
- AVCI, Mehmet ve Aysun Danışman (2003), “Türkiye’de Birliklerin Karar Alma Sürecine Etkileri Üzerine Bir İnceleme”, **Mevzuat Dergisi**, Sayı: 67, <http://www.mevzuatdergisi.com/2003/07a/03.htm>.
- AVUKATLIK Kanunu (1969), 1136 Sayılı.
- AY, Hakan (2003), **Baskı Gruplarının Gücü ve Siyasal Karar Alma Sürecine Etkisi**, Yasal Soygun, Editör: C. Can Aktan, Zaman Kitap, İstanbul, ss. 185-230.
- AYBAY, Rona (1962), **Baskı Grupları**, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul.
- BEKTAŞ, Arsev (1996), **Kamuoyu, İletişim ve Demokrasi**, Bağlam Yayınları, İstanbul.
- BELGE, Murat (1998), “Sivil Toplum Örgütleri”, **Merhaba Sivil Toplum**, Derleyen: Taciser Ulaş, HYD Yayın Dizisi No: 10, İstanbul, ss.30-55.
- BIANCHI, Robert (1984), **Interest Groups and Political Development in Turkey**, **Princeton: Princeton University Pres.**
- BİLGİÇ, Veysel ve Turkut Göksu (2003), “Baskı Grupları ve Karar Alma Mekanizmasına Etkileri”, **Amme İdaresi Dergisi**, cilt:36,sayı:2, ss. 51-66.

- BİLİCİ, Nurettin (2005), **Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri**, Seçkin Kitapevi, Ankara.
- BORA, Tanıl (2002), **Türkiye’de Meslek Kuruluşları: Kamu, Sivil ve Milli’nin Kesişim Alanı**, Türkiye’de Sivil Toplum ve Milliyetçilik, İletişim Yayınları, İstanbul.
- BOZKURT, Ömer ve Turgay Ergun (1998), **Kamu Yönetimi Sözlüğü**, Editör: Seriyeye Sezen, TODAİE Yayınları, Ankara.
- BULAÇ, Ali (2001), Avrupa Birliği ve Türkiye, Zaman Gazetesi Yayınları, İstanbul.
- CİRHİNLİOĞLU, Zafer (1997), **Türkiye’de Hukuk Mesleği**, Gündoğan Yayınları, Ankara.
- CİRHİNLİOĞLU, Zafer (1996), **Meslekler Sosyolojisi**, Gündoğan Yayınları, Ankara.
- ÇAHA, Ömer (1997), “1980 Sonrası Türkiye’inde Sivil Toplum Arayışları”, **Yeni Türkiye Dergisi**, Sivil Toplum Özel Sayısı, sayı:18, ss. 28-65.
- ÇAM, Esat (1999), **Siyaset Bilimine Giriş**, Der Yayınları, İstanbul.
- DAVER, Bülent (1993), **Siyaset Bilimine Giriş**, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- DAVUT, Dursun (2002), **Siyaset Bilimi**, Beta Basım, İstanbul.
- DEMİR, Ömer ve Mustafa Acar (2002), **Sosyal Bilimler Sözlüğü**, Vadi Yayınları, Ankara.
- DİYARBAKIR Barosu (2010), “Barolar Açılımı Tartışıyor”, <http://www.diyarbakirbarosu.org.tr/index.php>, e.t.: 15.03.2010.
- DOĞAN, İlyas (2002), **Sivil Toplum**, Alfa Yayınları, İstanbul.
- DURGUN, Şenol (1997), “Türkiye’de Sivil Toplum ve Devlet”, **Yeni Türkiye Dergisi**, Yıl:3, Sayı:18, Kasım-Aralık, ss.220-232.
- DUVARGER, Maurice (1993), **Siyasi Partiler**, Çev., Ergun Özbudun, 4. Baskı, Bilgi Yayınevi, Ankara.

- DUVARGER, Maurice (1964), **Politikaya Giriş**, Çev., Samih Tiryakioğlu, Varlık Yayınevi, İstanbul.
- ERÖZDEN, Ozan (1998), “STK’lar ve Hukuki Çerçeve de Yenilik Talepleri Üzerine Notlar”, **Merhaba Sivil Toplum**, Derleyen: Taciser Ulaş, HYD Yayın Dizisi No: 10, s. 14-16, İstanbul.
- HAYEK, Eamonn Butler (1995), **Çağımız İktisat ve Siyaset Felsefesine Katkısı**, Çev. Yusuf Ziya Çelikkaya, Liberte Yayınları, Ankara.
- EKİCİ, M. Sena ve Mehmet Demir (2003), **Rant Kollama Sürecinde Baskı Grupları**, Yasal Soygun, Ed: Coşkun Can Aktan, Zaman Kitap, İstanbul. ss. 231-256.
- ERDOĞAN, Teziç (1998), **Anayasa Hukuku**, Beta Yayınları, İstanbul.
- ERGUN, Özbudun (1999), **Türkiye’de Sivil Toplum ve Demokratik Konsolidasyon**, Demokrasi ve İslam Dünyası Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.
- ERKAN, Hüsnü (1992), **Demokrasi ve Piyasa Ekonomisinde Birlikler (Odalar, Sendikalar, Dernekler)**, Tükelmat Matbaası, İzmir.
- ERYILMAZ, Bilal (2004), **Kamu Yönetimi**, Erkan Matbaası, İstanbul.
- ERYILMAZ, Bilal (2002), **Bürokrasi ve Siyaset**, Alfa Yayınları, İstanbul.
- GÖKDERE, Ahmet (2000), **Müfettişlik ve Uzmanlık Sınavlarına Giriş**, Turhan Kitabevi, Ankara.
- GÖZLER, Kemal (2005), **Türk Anayasa Hukuku Dersleri**, 3. Baskı, Ekin Kitabevi, Bursa.
- GÖZLER, Kemal. (2003), **İdare Hukuku**, Cilt II., Ekin Kitabevi, Bursa.
- GÖZEL, Halil (1998), **Demokratik Sistemde Baskı Grupları**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Enstitüsü, İstanbul.

GÜNGÖR, Nasuhi (2010), “Yargının Değil, 27 Mayıs’ın Tasfiyesi”, **Star Gazetesi**, 29 Mart, s.12.

GÜNUĞUR, Haluk (2003), **Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri Anlaşmalar, Kararlar, Belgeler, Uyum Yasaları**, EKO Avrupa Ekonomik Danışma Merkezi, Ankara.

HASGÜLER, Mehmet ve M. Bülent Uludağ (2004), **Devletlerarası ve Hükümetler-Dışı Uluslararası Örgütler**, 2. Baskı, Nobel Yayınları, Ankara.

HATEMİ, Hüseyin (1997), “Sivil Toplum Örgütü Ne Demek Olsa Gerekir?”, **Yeni Türkiye**, s.18, Ankara.

<http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=111&l=1>, e.t.: 26.04.2010.

<http://www.barobirlik.org.tr/haberler/?sayfa=5>, e.t.: 20.03.2010.

<http://www.barobirlik.org.tr/yayinlar/makaleler/2001aydegisiklikleriuzerinebirdegerlendirme.doc>, e.t.: 27.07.2010.

http://www.belgenet.com/arsiv/sozlesme/aas_122.html, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, e.t.: 26.12.2009.

<http://www.demokratikacilimkitabi.com/>, e.t.: 25.03.2010.

<http://www.tumgazeteler.com/?a=5372535>, e.t.: 25.03.2010.

<http://www.tumgazeteler.com/?a=5465387>, e.t.: 25.03.2010.

<http://www.ankarabarusu.org.tr/DuyuruDetay.aspx?ID=2052&Tip=BasinBildiri>, e.t.: 25.03.2010.

<http://www.ankarabarusu.org.tr/DuyuruDetay.aspx?ID=3306&Tip=BasinBildiri>, e.t.: 25.03.2010.

<http://tumgazeteler.com/Politika/Default.aspx?t=25.11.2009&c=2&area=4&i=225264>, e.t.: 15.03.2010

http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/haber_portal.aciklama?p1=4746, e.t.:15.03.2010.

- <http://www.inisiyatif.net/document/tanitim/2008AnkBaroSecimSonucSirali.pdf>, e.t.: 24.03.2010.
- http://www.barobirlik.org.tr/tbb/avukat_sayilari/2009.aspx, e.t.: 25.03.2010.
- KABOĞLU, İbrahim Ö. (2002), “2001 Anayasa Değişiklikleri Ulusal Üstü Tepkiden Ulusal Tepkiye”, <http://www.anayasa.gov.tr/eskisite/anyarg19/kaboglu.pdf>, e.t.:15.03.2010.
- KALAYCIOĞLU, Ersin (1984), **Çağdaş Siyasal Bilim**, Beta Yayıncılık, İstanbul.
- KAPANİ, Münci, (2005), **Politika Bilimine Giriş**, 12. Basım, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları (2008), http://www.besniekspres.com/index.php?option=com_content&task=view&id=791, e.t.: 15.11.2009.
- KARAMUÇO, Sencar (2004), “AB Sürecinde Neredeyiz”, **Balkan Mektubu Dergisi**, sayı:14, Ankara.
- KARASU, Koray (2001), **Profesyonelleşme Olgusu ve Kamu Yönetimi**, Ankara, Afşaroğlu Matbaası (Mükiyeliler Birliği Vakfı Yayınları Tezler Dizisi: 11), ss.174-187.
- KELEŞ, Ruşen (2004), **Yerinden Yönetim ve Siyaset**, 4. Basım, Cem Yayınevi, İstanbul.
- KIR, Yavuz (1999), “Demokratik Siyaset, Devlet, Toplum”, **Yeni Türkiye Dergisi**, Sayı: 29, ss. 123-130.
- KIŞLALI, A. Taner (1994), **Siyaset Bilimi**, 4. Baskı, İmge Yayınevi, Ankara.
- KIZILÇELİK, Sezgin (1992), **Sosyoloji Teorileri 1**, Mimoza Yayınları, Konya.
- KONGAR, Emre (2000), **28 Şubat ve Demokrasi**, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- KUZU, Burhan (1985), “Kamu Yönetiminde Baskı Gruplarının Rolü ve Memleketimizdeki Duruma Kısa Bir Bakış”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, S.1-4, ss. 65-136, İstanbul.

- KUZU, Burhan (1992) “Demokrasi, Resmi -İdeoloji- Sivil Toplum”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Gündüz Ökçün Armağanı, Cilt: 47, sayı: 1-2, Ankara.
- KÜÇÜKÖMER, İdris (1994), **Cuntacılıktan Sivil Topluma Yön ve Ant Yazıları**, Bağlam Yayınları, İstanbul.
- LEWİS, Bernard (1993), **Modern Türkiye'nin Doğuşu**, Çev: Metin Kıratlı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- MACKENZIE, W.J.M. (1999), “İngiltere’de Siyasal İktidar ve Baskı Grupları”, Çev., Kemali Saybaşıl, **Siyaset Biliminde Temel Yaklaşımlar**, KMS Matbaa-Yayıncılık, Ankara.
- MARDİN, Şerif (2005), **Sosyal ve Siyasal Bilimler**, 8. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.
- MERAY, Seha (1954), “Halk Efkarı ve Yoklanması”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi**, S. 1-4, ss. 240-275, Ankara.
- MEYNAUD, Jean (1975), **Politikada Baskı Grupları**, Çev., Semih Tiryakioğlu, Varlık Yayınevi, Ankara.
- MİDİLLİLİ, Ali (2000), “Demokrasi ve Sivil Toplum Kuruluşları”, **Elegans**, Sayı: 50, <http://www.elegans.com.tr/arsiv/50/yaz2000/html/midilli.html>.
- MİLLİYET (2004), “Baro Başkanı'nın İçine Sinmiş!” <http://www.milliyet.com.tr/2004/06/11/siyaset/siy12.html>, 11.06, e.t.: 25.03.2010.
- MÜTEVELLİOĞLU, Nergis (2006), “Türkiye’de Yönetim Dışı Örgütlerin Demokratikleşmeye Katkısı”, **Mülkiye Dergisi**, C. XXX. Sayı: 253, ss. 59-77.
- ÖZAY, İl Han. (2004), **Gümüşğında Yönetim**, Filiz Kitapevi, İstanbul.
- ÖZDEN, Yekta Güngör (2004), **1982 Anayasası**, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- ÖZTEKİN, Ali (2003), **Siyaset Bilimine Giriş**, Siyasal Kitabevi, İstanbul.

- SALİSBURG, H.Robert (1975), **Interest Groups**, Ed. Fred Greenstein-Nelsen wPolsby,Nongovermental Politics Handbook of Political Sience, Vol.4, Addison-Wesley Pres Inc., Reading Mass,
- SARAN, Ulvi. (2009), “Sivil Toplum Kuruluşları Ne Kadar Sivil?”, **Radikal Gazetesi**, 10 Nisan, s.11.
- SARAÇOĞLU, Tefvik (2000),“Türkiye Avrupa Ekonomik Topluluğu Hukuki Yapısı”, **Yeni Türkiye -Avrupa Birliği Özel Sayısı I**, Sayı:35, ss. 49-55, Eylül-Ekim.
- SEZER, Duygu (1972), **Kamu Oyu ve Dış Politika**, Sevinç Matbaası, Ankara.
- ŞAHİM, Tarık (1994), **Siyasi Katılım ve Baskı Grupları**, Makro Ltd. Eğitim Yayınları, Ankara.
- ŞAHİN, Mehmet ve Özge Uysal (2007), “Sivil Toplum Kuruluşlarının Devlet Tarafından Finansmanı Üzerine Bir Tartışma”, **Maliye Dergisi**, s: 153, ss. 1-13.
- TAN, Ahmet (2002), **Politik Pazarlama**, Papatya Yayınları, İstanbul.
- TAN, E. Mine (1972), **Meslek Olarak Hukuk ve Siyasette Hukukçu**, Sevinç Matbaası, Ankara.
- TAŞDEMİR, Hakan (2008), “Türkiye-Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) İlişkileri, **Türk Dış Politikası (1919-2008)**, Editör: Haydar Çakmak, Ankara.
- TOSUN, Gülgün (1998), **Demokratikleşme Sürecinde Devlet-Sivil Toplum İlişkisi ve Türkiye Örneği**, Dokuz Eylül Üniversitesi SBE, Doktora Tezi, İzmir.
- TUNAYA, T. Ziya (1975), **Siyasi Müesseseler ve Anayasa Hukuku**, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- TUNÇAY, Mete (2003), “Sivil Toplum Kuruluşlarıyla İlgili Kavramlar”,**Sivil Toplum Dergisi**, s.1, <http://www.siviltoplum.com.tr/?ynt=icerikdetay&icerik=46&id=98>.
- TURAN, İlter (1987), **Siyasal Demokrasi, Siyasal Katılma, Baskı Grupları ve Sendikalar**, Belediye-İş Sendikası Yayınları, İstanbul.

- TURAN, İter (1986), **Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış**, Üçüncü Baskı, Der Yayın, İstanbul.
- Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun (1995), 4077 Sayılı.
- Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun (1997), Tükoder Yayınları, İstanbul.
- Tükoder Mavi Bülteni (1997), Tükoder ,Aralık-Ocak, İstanbul.
- Türkiye Barolar Birliği (2008), <http://www.barobirlik.org.tr/calisma/haberler/tbb/080220guneydogu.aspx>,22.08., e.t.: 25.03.2010
- Türkiye Barolar Birliği (2007), “**Özdemir Özok’un 2007–2008 Adli Yargı Yılı Açılış Konuşması**”,http://www.barobirlik.org.tr/tbb/baskan/konusmalar/070906_adliyil.aspx, e.t.: 12.03.2010
- Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (2006), “**Türkiye’de Sivil Toplum: Bir Değişim Süreci Uluslararası Sivil Toplum Endeksi Projesi Türkiye Ülke Raporu**”, TÜSEV Yayınları,<http://www.step.org.tr/images/UserFiles/Image/dokumanlar/STEPsonYanRaporlar/Uluslararası%20STEP%20Türkiye%20Ulke%20Raporu.zip>. e.t.: 10.07.2009.
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, (1982).
- TÜSİAD Tüzüğü (2009), <http://www.tusiad.org/tuzuk.htm>, e.t.: 28.12.2009.
- ÜREL, Hasan (2009), “Barolar Kimin Arkasında Duruyor”, **Taraf Gazetesi**, <http://www.taraf.com.tr/haber/barolar-kimin-arkasinda-duruyor.htm>,12.08., e.t.: 11.02.2010.
- ÜSKÜL, Zafer (2001), “Cumhuriyet Dönemi Anayasalarında Kamu Kurumu Niteliğinde Meslek Kuruluşları”, [http://www.mimarist.org.tr/komisyon/36Donem/1.6.3.6.2 Meslek. htm](http://www.mimarist.org.tr/komisyon/36Donem/1.6.3.6.2%20Meslek.htm), e.t.: 10.03.2010.
- ÜSTÜNER, Fahriye (2007), “Radikal Demokrasi: ‘Liberalizm mi? Demokrasi mi? Evet, Lütfen’”, **ODTÜ Geliştirme Dergisi**, s. 34, Ankara.

- VURAL, Volkan (2000), “Avrupa Birliği ve Türkiye”, **Yeni Türkiye- Avrupa Birliği Özel Sayısı I**, Sayı:35, ss.254-258, Eylül-Ekim.
- VURALDOĞAN, Kemal (2010), **Türkiye’nin Baro ve Barolar Birliği Sorunu**, <http://www.inisiyatif.net/arsiv/web/filtre/BaroSecim.asp>, e.t.: 24.03.2010.
- YARAR, Erol; (1997) “Sosyal Gelişimin Dinamik Güçleri: Sivil Toplum Örgütleri”, **Yeni Türkiye Dergisi**, Yıl:3, Sayı:18, Kasım-Aralık.
- YAVUZ, Hilmi (2007), “Sivil Toplum Örgütü mü, Devletin İdeolojik Aygıtı mı?”, **Zaman Gazetesi**, <http://www.zaman.com.tr/yazar.do?yazino=530550>, e.t.: 13.09.2009.
- YAYLA, Atilla (1998), **Siyaset Teorisine Giriş**, Siyasal Kitapevi, Ankara.
- YILDIRIM, İbrahim (2004), **Demokrasi Sivil Toplum Kuruluşları ve Yönetişim**, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- YORGANCI, Ahmet Ecmel (2000), “Sivil Toplumun Tarihsel Devrimi”, **Elegans**, Sayı: 50, <http://www.elegans.com.tr/arsiv/50/yaz2000/html/ecmel.html>.
- YÜCEKÖK, Ahmet (1971), **Türkiye’de Örgütlemiş Dinin Sosyo-Ekonomik Tabanı**, AÜSB Yayınları, Sevinç Matbaası, Ankara.

ÖZGEÇMİŞ

Özcan BİLGİCİ, 1984 yılında Kars/Sarıkamış'ta doğdu. 2003 yılında Sakarya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi'nde başladığı lisans eğitimini 2007 yılında tamamlamıştır. Aynı yıl Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim dalı Siyaset ve Sosyal Bilimler bilim dalında yüksek lisans eğitimine başlamıştır. Halen Sosyal Güvenlik Kurumu Afyonkarahisar İl Müdürlüğü'nde çalışmaktadır.